

NIEUWSBRIEF • RECHTSPRAAK EUROPA

Inhoud

In deze nieuwsbrief vindt u de volgende onderwerpen:

(Door op het onderwerp te klikken komt u direct bij de uitspraken op het betreffende rechtsgebied.)

Inhoud.....	1
Leeswijzer.....	4
Deel I - Rechtspraak.....	5
Aanbesteding en overheidsopdrachten (B).....	5
Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers (B – C)	6
Asiel, migratie, Unieburgerschap en Schengen (S – V).....	10
Belastingen.....	14
Belastingen, accijns.....	15
Belastingen, btw (Fi - S).....	16
Belastingen, douane en tariefindeling	20
Belastingen, vennootschapsbelasting	21
Bestuursrecht	22
Brexit.....	23
Consumenten (C)	23
COVID-19	26
Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek (S).....	27
Digitale markt en social media.....	29
Discriminatie	30
Eigendomsrecht.....	31
Energiemarkt	32
Familieleven en familierecht.....	35

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU).

De Nieuwsbrief Rechtspraak Europa is een samenvoeging van de Nieuwsbrief Rechtspraak Europa (Marc de Werd/Hof Amsterdam) en de GCE-nieuwsbrief (Joanne Bik/LBVr).

Kernredactie: Joanne Bik, Doeke Kingma, Mariëlle Leenaers. Vaste medewerkers: Sophie Abelsma, Roel Andrea, Jos Beckers, Anouk Biersteker, Anne-Marie ten Bosch, Stella van Gennip, Nicolien Keereweer, Nadine Laatsch, Suus Pesch, Judith van Riel, Charlotte Roseboom, Nynke Veenstra en Bonita van Vliet.

Rechtspraak Europa komt tot stand door een samenwerkingsverband tussen het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBVr), en wordt gepubliceerd op de website van de rechtspraak en op MKO (alleen intern). Het archief is te raadplegen op rechtspraak.nl.

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar RechtspraakEuropa@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Financiële belangen EU en Europese subsidies.....	36
Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie	37
Godsdienstvrijheid (B)	38
Grondrechten (Handvest), EVRM, EHRM, algemeen	38
Handelsagenten	39
IE - Intellectuele eigendom	40
Institutioneel	42
IPR.....	45
Kansspelen.....	48
Kwekersrecht.....	48
Landbouw en visserij (B)	49
Levenslang	51
LHBTI-rechten	51
Luchtvaart (C).....	52
Manipulatiesoftware auto's	53
Mededinging	54
Milieu, natuur, duurzame energie	55
Ne bis in idem (B – S).....	58
Onderwijs.....	58
Overlevering en uitlevering (S).....	58
Prejudiciële procedure HvJ.....	60
Privacy en persoonsgegevens	60
Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht	63
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht.....	64
Psychiatrie	66
Rechtsstaat en rechterlijke macht	67
Recht op leven.....	71
Staatsteun.....	72
Strafrecht	75
Tabak.....	78
Terrorisme en witwassen (S).....	78
Verkiezingen en kiesrecht	79
Vervoer en reizen	80
Verzekeringen	80
Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid	81
Vrijheid van vereniging	83
Deel II – Algemeen	84
Cursus en opleiding.....	84

Nieuwsbrieven	85
NL zaken bij het HvJEU.....	86
NL zaken bij het EHRM	103
Verzoeken Protocol no. 16 EVRM.....	112

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervlechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees ius commune maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven "bladwijzers", de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van het ECER. Voor de samenvattingen wordt gebruik gemaakt van de samenvattingen van ECER. Als de verwijzing nog niet beschikbaar is verwijst de link, voorzien van een * naar de algemene pagina van ECER.
- In de index is tussen haakjes aangegeven voor welke rechtsgebieden de informatie relevant is: Bestuursrecht (B), Civiel recht (C), Familierecht (Fa), Fiscaal recht (Fi), Strafrecht (S), Vreemdelingenrecht (V)

Volledigheid en selectiecriteria

- Voor wat betreft de Europese uitspraken streeft de redactie ernaar een volledig overzicht te geven van de voor Nederland relevante uitspraken.
- Alle prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten worden opgenomen in de nieuwsbrief.
- De Nederlandse uitspraken die in de nieuwsbrief staan, worden opgenomen omdat er een blog over is of omdat iemand de redactie heeft gewezen op een bepaalde uitspraak. Het overzicht van de Nederlandse jurisprudentie is dus niet volledig. Signalering van een relevante Nederlandse uitspraak wordt zeer op prijs gesteld.
- De redactie houdt ontwikkelingen bij via Twitter, Legal Intelligence etc. Uiteraard is dit overzicht niet volledig. Datzelfde geldt voor opleidingen, literatuur en noten bij arresten. Ook hiervoor geldt dat signalering door lezers op prijs wordt gesteld.

Deel I - Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten (B)

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-598/19 – Conacee – Spanje – ECLI:EU:C:2021:810 – conclusie – arrest

Deelname aan bepaalde aanbestedingsprocedures voorbehouden aan bijzondere arbeidscentra die maatschappelijke initiatieven ontplooiën

Richtlijn 2014/24/EU. Het Hof wordt verzocht om op te helderen of de lidstaten, wanneer zij gebruikmaken van de in artikel 20 van richtlijn 2014/24 geboden mogelijkheid om het recht tot deelname aan aanbestedingsprocedures voor te behouden aan bepaalde ondernemers, alle ondernemers die voldoen aan de in die bepaling gestelde criteria moeten toelaten tot die aanbestedingsprocedures, dan wel de kring van ondernemers die aan de procedures in kwestie mogen deelnemen en offerten mogen uitbrengen, verder kunnen beperken.

Hof: Artikel 20, lid 1, van richtlijn 2014/24/EU staat er niet aan in de weg dat een lidstaat aanvullende voorwaarden oplegt naast de in die bepaling gestelde voorwaarden, en daarmee bepaalde ondernemers die aan de voorwaarden van die bepaling voldoen, uitsluit van procedures voor het plaatsen van voorbehouden overheidsopdrachten, mits die lidstaat de beginselen van gelijke behandeling en evenredigheid in acht neemt.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Gerechtshof 's-Hertogenbosch - 5 oktober 2021 - ECLI:NL:GHSHE:2021:3019

Uniform Europees Aanbestedingsdocument - Aanbesteding voor vervoersdiensten.

Richtlijn 2014/24/EU. Opdracht gegund aan vennootschap onder firma, waarvan de vennoten zelf ondernemers zijn. Mag onderneming, waarin andere ondernemers samenwerken, volstaan met het indienen van één UEA?

Prejudiciële vragen:

1. Als samenwerkende personen (natuurlijke personen en/of rechtspersonen) een gezamenlijke onderneming hebben (in dit geval in de vorm van een vennootschap onder firma): moet ieder van de samenwerkende personen dan afzonderlijk een Uniform Europees Aanbestedingsdocument indienen; of moeten ieder van de samenwerkende personen én hun gezamenlijke onderneming dan afzonderlijk een Uniform Europees Aanbestedingsdocument indienen; of behoeft alleen de gezamenlijke onderneming dan één Uniform Europees Aanbestedingsdocument in te dienen?
2. Maakt het hierbij verschil: of de gezamenlijke onderneming tijdelijk of niet tijdelijk (duurzaam) is; dat de samenwerkende personen zelf ondernemers zijn; dat de samenwerkende personen een eigen onderneming exploiteren die soortgelijk is aan de gezamenlijke onderneming, althans op dezelfde markt actief is; dat de gezamenlijke onderneming geen rechtspersoon is; dat de gezamenlijke onderneming wel een (van het vermogen van de vennoten) afgescheiden (en voor verhaal vatbaar) vermogen kan hebben; of de gezamenlijke onderneming naar nationaal recht bevoegd is om de samenwerkende personen te vertegenwoordigen bij het beantwoorden van de vragen van het Uniform Europees Aanbestedingsdocument; dat naar nationaal recht bij een vennootschap onder firma het de vennoten zijn die de verplichtingen uit hoofde van de opdracht op zich nemen en hoofdelijk aansprakelijk zijn voor het nakomen daarvan (en dus niet de vennootschap onder firma zelf)?
3. Indien meerdere van de hiervoor onder 2 genoemde factoren van betekenis zijn, hoe verhouden deze factoren zich dan tot elkaar? Zijn bepaalde factoren van grotere betekenis dan andere factoren of zelfs van doorslaggevende betekenis?
4. Is het juist dat bij een gezamenlijke onderneming in elk geval een afzonderlijke Uniform Europees Aanbestedingsdocument is vereist van een samenwerkende persoon, indien voor het

uitvoeren van de opdracht (ook) gebruik zal worden gemaakt van middelen die tot de eigen onderneming van deze persoon behoren (zoals personeel en bedrijfsmiddelen)?

5. Moet de gezamenlijke onderneming aan bepaalde eisen voldoen om als één ondernemer te kunnen worden beschouwd? Zo ja, welke eisen zijn dit?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Slovenië – 2 augustus 2021 (ECER 27.10.21) – [C-486/21](#) – [SHARENGO](#)*

Concessie – Overheidsopdracht - Drempelwaardes - Gemeenschappelijke woordenlijst overheidsopdrachten (CPV)

Richtlijn 2014/23/EU. Richtlijn 2014/24/EU. Uitvoeringsverordening (EU) 2015/1986. Verordening (EG) nr. 2195/2002. Verordening nr. 1893/2006. De elf vragen gaan o.a. over de juiste kwalificatie van een opdracht als concessie dan wel overheidsopdracht, als een opdracht voor levering dan wel een voor diensten en het juiste gebruik van CPV-codes in het kader van een opdracht van gemengde aard. Daarnaast wordt gevraagd hoe geldende drempelwaardes exact dienen te worden berekend. Ook worden vragen gesteld over de mate waarin bepaalde voorwaarden die de opdracht stelt in strijd zijn met het Unierecht inzake aanbesteding, met name gelet op evenredigheid en non-discriminatie.

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers (B – C)

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-538/19 – Casa Națională de Asigurări de Sănătate en Casa de Asigurări de Sănătate Constanța – Roemenië – [ECLI:EU:C:2021:809](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Ziektekostenverzekering - Medische behandeling in andere lidstaat

Verordening (EG) nr. 883/2004. Artikel 56 VWEU. De zaak gaat over de weigering van het Roemeense ziekenfonds om de volledige kosten te vergoeden van een medische behandeling die Z.Y. in Oostenrijk heeft gekregen.

Hof: Artikel 20 van verordening (EG) nr. 883/2004 moet aldus worden uitgelegd dat de verzekerde die in een andere lidstaat dan die waar hij woont een behandeling heeft ondergaan die behoort tot de prestaties waarin de wetgeving van de lidstaat waar hij woont, voorziet, recht heeft op volledige vergoeding van de kosten van die behandeling onder de in die verordening gestelde voorwaarden, wanneer genoemde verzekerde niet overeenkomstig artikel 20, lid 1, van die verordening toestemming van het bevoegde orgaan heeft kunnen verkrijgen omdat, hoewel de diagnose en het spoedeisende karakter van een behandeling zijn bevestigd door een arts van het zorgverzekeringsstelsel van de lidstaat waar betrokkene woont, deze arts hem een andere behandeling had voorgeschreven dan de behandeling die deze persoon op grond van een tweede medisch advies van een arts uit een andere lidstaat heeft gekozen, en die, anders dan de eerste behandeling, geen handicap zou veroorzaken.

- B** EU-Hof: medisch rapport van arts uit woonstaat mag geen voorwaarde zijn voor toestemming spoedeisende medische behandeling buiten woonstaat ([ECER](#))

HvJ – ARREST – 21 oktober 2021 – zaak C-824/19 – Komisia za zashtita ot diskriminatsia – Bulgarije – [ECLI:EU:C:2021:862](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Gelijke behandeling in arbeid en beroep – Verbod van discriminatie op grond van handicap - Blinde persoon – Volledige uitsluiting als jurylid in strafzaken

Richtlijn 2000/78/EG. Artikelen 21 en 26 Handvest EU. VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. V.A. is blijvend gedeeltelijk arbeidsongeschikt omdat zij haar gezichtsvermogen is verloren. Zij heeft de studie rechtsgeleerdheid voltooid. Daarna was zij werkzaam bij de blindenvereniging en de Europese Blindenunie.

In 2014 werd V.A. toegelaten als jurylid bij de rechter voor de stad Sofia, Bulgarije. In de periode van 25 maart 2015 tot en met 9 augustus 2016 heeft V.A. aan geen enkele strafzitting deelgenomen. Zij heeft de president van het gerecht verzocht om aan een andere rechter te worden toegewezen, maar geen antwoord ontvangen.

Op 24 september 2015 heeft V.A. zich tot de commissie voor de bescherming tegen discriminatie gewend, waarbij zij aanvoerde dat zij op grond van haar handicap was benadeeld omdat zij aan geen enkele strafprocedure mocht deelnemen en doordat geen gehoor is gegeven aan haar verzoek om aan een andere rechter te worden toegewezen teneinde haar recht op arbeid als jurylid te kunnen uitoefenen.

Hof: Artikel 2, lid 2, onder a), en artikel 4, lid 1, van richtlijn 2000/78/EG, gelezen in het licht van de artikelen 21 en 26 Handvest EU en het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, dat namens de Europese Gemeenschap is goedgekeurd bij besluit 2010/48/EG van de Raad van 26 november 2009, moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich ertegen verzetten dat een blinde persoon elke mogelijkheid wordt ontnomen om de taken van een jurylid in een strafprocedure uit te voeren.

B EU-Hof: blinden mogen niet volledig worden uitgesloten van deelname aan de berechting in strafzaken ([ECER](#))

HvJ – ARREST – 21 oktober 2021 – zaak C-866/19 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Warszawie – Polen – ECLI:EU:C:2021:865 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Sociale zekerheid van migrerende werknemers – Ouderdomspensioen – Inaanmerkingneming van tijdvakken van premie- of bijdragebetaling vervuld krachtens de wetgeving van een andere lidstaat

Verordening (EG) nr. 883/2004. Naar Pools recht is het aantal tijdvakken van niet-premie- of bijdragebetaling dat voor de berekening van een pensioenuitkering in aanmerking kan worden genomen, begrensd tot maximaal een derde van het aantal tijdvakken van premie- of bijdragebetaling in Polen. De vraag die zich hierbij voordoet is of de tijdvakken van premie- of bijdragebetaling die een verzekerde in de lidstaat van ontvangst, in casu Nederland, heeft vervuld, volgens het Unierecht moeten worden samengeteld met de Poolse tijdvakken van premie- of bijdragebetaling, waardoor de duur van de Poolse tijdvakken van niet-premie- of -bijdragebetaling die in de berekening van een Pools pensioen in aanmerking moeten worden genomen, wordt verlengd.

Hof: Artikel 52, lid 1, onder b), van verordening (EG) nr. 883/2004 moet aldus worden uitgelegd dat voor de vaststelling van het maximumaandeel van de verzekeringstijdvakken zonder premie- of bijdragebetaling in verhouding tot de verzekeringstijdvakken met premie- of bijdragebetaling overeenkomstig de nationale wetgeving, het bevoegde orgaan van de betrokken lidstaat bij de berekening van het theoretische bedrag van de uitkering zoals bedoeld in punt i) van die bepaling rekening moet houden met alle verzekeringstijdvakken, ook de tijdvakken die zijn vervuld overeenkomstig de wetgeving van andere lidstaten, terwijl voor de berekening van het werkelijke bedrag van de uitkering zoals bedoeld in punt ii) van die bepaling uitsluitend rekening wordt gehouden met de verzekeringstijdvakken die overeenkomstig de wetgeving van de betrokken lidstaat zijn vervuld.

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – zaak C-462/20 – ASGI e.a – Italië – ECLI:EU:C:2021:894 – [geen conclusie](#) – [arrest](#)

Status van langdurig ingezetenen onderdanen van derde landen – Gezinskaart met korting – Sociale zekerheid?

Richtlijn 2003/109/EG. Richtlijn 2011/98/EU. Richtlijn 2009/50/EG. Richtlijn 2011/95/EU. Verordening (EG) nr. 883/2004. De zaak gaat over de uitsluiting van onderdanen van derde

landen van het recht op een aan gezinnen toegekende kaart waarmee bij de aankoop van goederen of diensten kortingen of lagere tarieven kunnen worden verkregen, de zg. gezinskaart.

Hof: Artikel 12, lid 1, onder e), van richtlijn 2011/98/EU, en artikel 14, lid 1, onder e), van richtlijn 2009/50/EG, staan niet in de weg aan een regeling van een lidstaat die de door die richtlijnen bedoelde onderdanen van derde landen uitsluit van het recht op een gezinskaart waarmee korting of lagere tarieven kunnen worden verkregen bij de aankoop van goederen en diensten van publieke en particuliere entiteiten die een overeenkomst met de overheid van die lidstaat hebben gesloten.

Artikel 11, lid 1, onder d), van richtlijn 2003/109/EG moet aldus worden uitgelegd dat het evenmin in de weg staat aan een dergelijke regeling voor zover een dergelijke kaart volgens de nationale wettelijke regeling van die lidstaat niet onder de begrippen „sociale zekerheid”, „sociale bijstand” of „sociale bescherming” valt.

Artikel 29 van richtlijn 2011/95/EU verzet zich tegen een dergelijke regeling indien die kaart onder een van overheidswege ingevoerd bijstandsstelsel valt waarop een beroep wordt gedaan door een persoon die niet beschikt over inkomsten die volstaan om in zijn eigen onderhoud en dat van zijn gezin te voorzien.

Artikel 11, lid 1, onder f), van richtlijn 2003/109, artikel 12, lid 1, onder g), van richtlijn 2011/98 en artikel 14, lid 1, onder g), van richtlijn 2009/50 staan in de weg aan een dergelijke regeling.

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – zaak C-909/19 – Unitatea Administrativ Teritorială D. – Roemenië – ECLI:EU:C:2021:893 – geen conclusie – arrest

Arbeidstijd - Verplichte beroepsopleiding buiten normale werktijd

Richtlijn 2003/88/EG. De zaak gaat over de vergoeding van BX voor de tijdvakken van beroepsopleiding die hij in het kader van zijn arbeidsovereenkomst heeft gevolgd.

Hof: Artikel 2, punt 1, van richtlijn 2003/88/EG moet aldus worden uitgelegd dat het tijdvak waarin een werknemer een door zijn werkgever verplicht opgelegde beroepsopleiding volgt, die buiten zijn normale werkplek plaatsvindt in de gebouwen van de aanbieder van de opleidingsdiensten, en waarin hij zijn gebruikelijke werkzaamheden niet verricht, „arbeidstijd” in de zin van deze bepaling is.

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – zaak C-636/19 – CAK – Nederland – Centrale Raad van Beroep – ECLI:EU:C:2021:885 – conclusie – arrest

Grensoverschrijdende gezondheidszorg - Geen voorafgaande toestemming – Dringende of geplande ingreep?

Verordening (EG) nr. 883/2004. Richtlijn 2011/24/EU. Y is een Nederlandse die met haar echtgenoot in België woont en een ouderdomspensioen ontvangt op grond van de Nederlandse Algemene Ouderdomswet (AOW). Zij heeft op grond van EU-verordening nr. 883/2004 recht op gezondheidszorg in haar woonstaat (België) ten laste van de pensioenstaat (Nederland). Zij heeft een operatie ondergaan in het kader van een kankerbehandeling in een Duits ziekenhuis, waarvoor echter geen voorafgaande toestemming is gevraagd. De Nederlandse bevoegde autoriteit weigert terugbetaling omdat het om een geplande ingreep zou gaan. Y stelt dat het om een dringende ingreep ging waarvoor toestemming niet kon worden afgewacht.

Hof: Artikel 3, onder b), i), en artikel 7, lid 1, van richtlijn 2011/24/EU, gelezen in samenhang met artikel 1, onder c), en artikel 2 van verordening (EG) nr. 883/2004 moeten aldus worden uitgelegd dat een persoon die krachtens de wetgeving van een lidstaat pensioengerechtigd is en op grond van artikel 24 van die verordening, zoals gewijzigd, recht heeft op verstrekkingen die door de lidstaat van zijn woonplaats worden verleend voor rekening van de lidstaat die zijn pensioen uitkeert, moet worden beschouwd als een „verzekerde”, in de zin van artikel 7, lid 1, van deze richtlijn, die aanspraak kan maken op vergoeding van de kosten van de grensoverschrijdende

gezondheidszorg die hij in een derde lidstaat heeft ontvangen, zonder te zijn aangesloten bij het stelsel van verplichte ziektekostenverzekering van de lidstaat die zijn pensioen uitkeert.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – 8 september 2021 (ECER 22.10.21) - [C-567/21 BNP Paribas](#)

Onrechtmatig ontslag - Bevoegde rechter

Samenvatting onder: [IPR](#)

RECHTSPRAAK NL – CRvB – 21 oktober 2021 - [ECLI:NL:CRVB:2021:2637](#)

Rijnvarende

Verordening (EG) nr. 883/2004. Verordening (EG) nr. 987/2009 (Toepassingsverordening). Verzekeringsplicht van in Nederland wonende Rijnvarende die op de loonlijst staat van een in Luxemburg gevestigd bedrijf. Bij gebreke van aanwijzingen voor het tegendeel mag de SvB ervan uitgaan dat de eigenaar van het schip ook de exploitant is. De SvB heeft op basis van de beschikbare gegevens terecht geconcludeerd dat appellant was onderworpen aan het Nederlandse socialezekerheidswetgeving.

RECHTSPRAAK NL – CRvB – 21 oktober 2021- [ECLI:NL:CRVB:2021:2636](#)

Rijnvarende

Verordening (EG) nr. 883/2004. Verordening (EG) nr. 987/2009 (Toepassingsverordening). Verzekeringsplicht. Appellant heeft gedurende de periode in geding als Rijnvarende gewerkt op een binnenvaartschip van een Nederlandse eigenaar, waarvoor in die periode geen Rijnvaartverklaring was afgegeven. Geen aanknopingspunt om uit te gaan van een andere exploitant dan de Nederlandse eigenaar van het schip. De SvB heeft terecht de vaststelling van de Nederlandse socialezekerheidswetgeving gehandhaafd.

RECHTSPRAAK NL – CRvB – 21 oktober 2021 - [ECLI:NL:CRVB:2021:2588](#)

Rijnvarende

Verordening (EG) nr. 883/2004. Verordening (EG) nr. 987/2009 (Toepassingsverordening). Verzekeringsplicht van in Nederland wonende Rijnvarende die op de loonlijst staat van een in Luxemburg gevestigd bedrijf en werkt op een binnenvaartschip van een in Nederland gevestigde eigenaar. Nederlandse socialezekerheidswetgeving van toepassing. A1-verklaringen terecht afgegeven.

NOOT – bij EHRM 6 juli 2021, [Gruba e.a. t. Rusland](#)

Gruba and Others v. Russia: the ECtHR repeats its Konstantin Markin v. Russia jurisprudence but (again) misses a child-oriented perspective. ([strasbourgobservers](#))

OVERIG

Wat zijn de rechten van ongedocumenteerden die huishoudelijk werk verrichten? ([verblijfblog](#))

EHRM factsheets en case-law guide

- [Trade union rights \(december 2018\)](#)
- [Work-related rights \(juli 2021\)](#)
- [Legal professional privilege \(november 2019\)](#)
- [Slavery, servitude and forced labour \(februari 2021\)](#)
- [Surveillance at workplace \(oktober 2019\)](#)
- [Guide on Article 4 ECHR on prohibition of slavery and forced labour \(augustus 2021\)](#)

WIKI

- [Wiki Coördinatieverordeningen 1408 71 en 883 2004 en de bijbehorende toepassingsverordeningen](#)

Asiel, migratie, Unieburgerschap en Schengen (S – V)

HvJ – CONCLUSIE A-G PIKAMÄE – 21 oktober 2021 – zaak C-432/20 – Landeshauptmann von Wien – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2021:866 – [conclusie](#)

Status van langdurig ingezeten derdelander - Afwezigheid gedurende aaneengesloten periode van twaalf maanden – Onregelmatige en korte verblijven op het grondgebied van de Unie

Richtlijn 2003/109/EG. Het betreft een geding over de weigering om de status van Z.K., Kazachs staatsburger, van langdurig ingezeten derdelander te verlengen. De afwijzende beslissing was ingegeven door het feit dat Z.K. tussen augustus 2013 en augustus 2018 per jaar slechts enkele dagen in de EU had verbleven. De verwijzende rechter is van oordeel dat de Oostenrijkse wettelijke regeling die van toepassing is op het onderhavige geval, die bepaalt dat korte en periodieke verblijven in de Unie niet volstaan om te voorkomen dat deze status verloren gaat op grond dat de betrokkene gedurende twaalf maanden niet op het grondgebied van de Unie heeft verbleven, niet verenigbaar is met artikel 9, lid 1, onder c), van richtlijn 2003/109. Op grond van deze bepaling mogen ingezetenen derdelanders de status van langdurig ingezetene niet langer behouden indien zij „gedurende een aaneengesloten periode van twaalf maanden niet op het grondgebied van de Unie verblijven. Volgens de verwijzende rechter gaat bovengenoemde Oostenrijkse wettelijke regeling verder dan hetgeen het Unierecht vereist en toestaat.

De onderhavige zaak biedt het Hof de gelegenheid zich uit te spreken over een nog niet eerder gestelde rechtsvraag, namelijk welke voorwaarden artikel 9, lid 1, onder c), van richtlijn 2003/109 stelt aan de intrekking van de status van langdurig ingezetenen derdelander door de nationale autoriteiten.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 9, lid 1, onder c), van richtlijn 2003/109/EG verzet zich tegen een nationale regeling die voorziet in het verlies van de status van langdurig ingezetenen derdelander wanneer de houder van deze status niet zijn geregistreerde of gebruikelijke verblijfplaats in de Unie heeft.

Die bepaling moet ook aldus worden uitgelegd dat de bevoegde nationale autoriteiten in de gevallen waarin een langdurig ingezetene derdelander zijn gebruikelijke verblijfplaats buiten de Unie heeft, over een zekere beoordelingsbevoegdheid beschikken om te beoordelen of een kort verblijf op het grondgebied van de Unie binnen een periode van twaalf opeenvolgende maanden in de weg staat aan het verlies van de status van langdurig ingezetenen derdelander overeenkomstig voornoemde bepaling. De lidstaten kunnen overeenkomstig richtlijn 2003/109, zoals gewijzigd bij richtlijn 2011/51, met name bepalen dat korte verblijven het verlies van die status slechts uitsluiten indien de derdelander tijdens zijn afwezigheid anderszins een echte band met de Unie heeft behouden.

Om vast te stellen of er sprake is van een dergelijke echte band met de Unie, moet rekening worden gehouden met alle relevante aspecten van de concrete situatie van de derdelander, met name de gecumuleerde duur en de frequentie van zijn afwezigheden, de redenen waarom hij het

gastland heeft verlaten, het bestaan van vermogen, familiebanden en beroepsmatige verhoudingen, alsmede van sociale en fiscale verplichtingen in dat land.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland - Rechtbank Den Haag, Zittingsplaats 's-Hertogenbosch – 4 oktober 2021 - [ECLI:NL:RBDHA:2021:10735](#)

Dublin-verordening - Interstatelijk vertrouwensbeginsel

Verordening (EU) Nr. 604/2013. De rechtbank stelt prejudiciële vragen over de reikwijdte en strekking van het interstatelijk vertrouwensbeginsel. De rechtbank verzoekt het Hof om uit te leggen of schendingen van grondrechten door onder meer pushbacks, pullbacks en standaardmatige detentie door de mogelijke verantwoordelijke lidstaat ten aanzien van derdelanders in het algemeen en/of ten aanzien van de verzoeker voorafgaand aan de overdracht meebrengen dat overdracht moet worden verboden, dan wel dat niet kan worden uitgegaan van het interstatelijk vertrouwensbeginsel en de overdragende lidstaat de bewijslast krijgt dat na overdracht geen schending van artikel 4 van het Handvest en/of andere grondrechten plaatsvindt. De rechtbank wil tevens weten welke bewijsmiddelen een Dublinterugkeerder heeft en welke bewijsmaatstaf geldt als wordt aangevoerd dat overdracht op grond van artikel 3, tweede lid, Dublinverordening moet worden verboden en of er in Dublinprocedures een samenwerkingsplicht geldt en of in een situatie als in Malta aan de orde, de overdragende lidstaat zich moet vergewissen en/of individuele garanties moet vragen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland - ABRvS - 13 oktober 2021 – [ECLI:NL:RVS:2021:2279](#)

Duurzaam verblijfsrecht Britse onderdaan in Nederland

Richtlijn 2004/38/EG. Een Britse vrouw heeft haar jeugd doorgebracht in Nederland en heeft sinds 1993 een duurzaam verblijfsrecht als Europese Unieburger. In 2009 is de vrouw verhuisd naar het Verenigd Koninkrijk om te gaan studeren en later ook om te werken. Op dit moment woont en werkt zij in het Verenigd Koninkrijk. Zij komt wel ieder jaar naar Nederland om haar ouders en vrienden te bezoeken.

Volgens de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid heeft de vrouw haar duurzaam verblijfsrecht op grond van de Verblijfsrichtlijn verloren, omdat zij langer dan twee jaar niet meer in Nederland woont. Uit de richtlijn volgt namelijk dat een duurzaam verblijfsrecht verloren kan gaan door meer dan twee achtereenvolgende jaren afwezig te zijn uit het gastland. Maar de vrouw vindt dat zij haar duurzaam verblijfsrecht heeft behouden, omdat zij elk jaar in Nederland is geweest. Zij is daardoor nooit voor een onafgebroken periode van twee jaar afwezig geweest uit Nederland. Dat zij hier niet meer woont, maakt dit niet anders.

De Afdeling bestuursrechtspraak vraagt in de verwijzingsuitspraak aan het HvJ of elke aanwezigheid in het gastland, hoe kort ook, volstaat om een periode van twee jaar afwezigheid te doorbreken? En zo nee, met welke aspecten rekening moet worden gehouden om te bepalen of een aanwezigheid in het gastland van een Unieburger een periode van afwezigheid van meer dan twee achtereenvolgende jaren uit het gastland doorbreekt. Is van belang de omstandigheid dat de unieburger het centrum van haar belangen naar een andere lidstaat heeft verplaatst?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland - Rb. Den Haag, Zittingsplaats 's-Hertogenbosch – 22 oktober 2021 - [ECLI:NL:RBDHA:2021:11524](#)

Asiel – Verwestering - Worteling - Belang van het kind

Richtlijn 2011/95/EU. De rechtbank Oost-Brabant heeft op 23 juli 2021 prejudiciële vragen gesteld aan het HvJ over - kort gezegd - verwestering, worteling en het belang van het kind ([ECLI:NL:RBDHA:2021:7884](#)). De rechtbank heeft dat verzoek om de vragen van de rechtbank te beantwoorden op 13 oktober 2021 ingetrokken.

In de onderhavige procedure liggen dezelfde rechtsvragen voor en hebben eiseressen de Iraakse nationaliteit. De rechtbank stelt in deze procedure dezelfde prejudiciële vragen met dezelfde onderbouwing, zoals die eerder in de -thans ingetrokken- verwijzing aan het Hof van Justitie zijn voorgelegd.

Prejudiciële vragen:

I Dient artikel 10, eerste lid onder d, van de Kwalificatierichtlijn aldus te worden uitgelegd dat westerse normen, waarden en feitelijke gedragingen die derdelanders aannemen terwijl zij een aanzienlijk deel van de levensfase waarin zij hun identiteit vormen op het grondgebied van de lidstaat verblijven en volwaardig deelnemen aan de samenleving, moeten worden beschouwd als een gemeenschappelijke achtergrond die niet kan worden gewijzigd, dan wel dermate fundamentele kenmerken van een identiteit zijn dat van betrokkenen niet kan worden geëist dat zij dit opgeven?

II Indien de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord, dienen derdelanders die - ongeacht de motieven hiervoor - vergelijkbare westerse normen en waarden hebben aangenomen door feitelijk verblijf in de lidstaat gedurende hun identiteitsvormende levensfase te worden beschouwd als “leden van een specifieke sociale groep” in de zin van artikel 10, eerste lid onder d, van de Kwalificatierichtlijn? Dient bij de vraag of sprake is van zo'n “specifieke sociale groep” dit beoordeeld te worden vanuit het perspectief van de lidstaat of moet dit gelezen worden in samenhang met artikel 10, tweede lid, Kwalificatierichtlijn en aldus worden uitgelegd dat doorslaggevend gewicht toekomt aan het aannemelijk kunnen maken door de vreemdeling dat hij in het land van herkomst wordt beschouwd als deel uitmakend van een specifieke sociale groep, althans dat dit wordt toegedicht? Is het vereiste dat verwestering alleen tot vluchtelingenschap kan leiden als dit voortkomt uit religieuze of politieke motieven verenigbaar met artikel 10 van de Kwalificatierichtlijn, gelezen in samenhang met het verbod op refoulement en het recht op asiel?

III Is een nationale rechtspraktijk waarin een beslisautoriteit bij het beoordelen van een verzoek om internationale bescherming het belang van het kind weegt zonder dit belang van het kind eerst (in elke procedure) concreet vast te (laten) stellen verenigbaar met het Unierecht en meer in het bijzonder met artikel 24, tweede lid, van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (Handvest), gelezen in samenhang met artikel 51, eerste lid, van het Handvest? Luidt de beantwoording van deze vraag anders als de lidstaat een verzoek om verblijfsaanvaarding op reguliere gronden moet beoordelen en het belang van het kind moet worden betrokken bij de beslissing op dat verzoek?

IV Op welke wijze en in welke fase van de beoordeling van een verzoek om internationale bescherming moet, gelet op artikel 24, tweede lid, van het Handvest het belang van het kind en meer in het bijzonder de schade die een minderjarige heeft opgelopen door langdurig feitelijk verblijf in een lidstaat worden betrokken en gewogen? Is het hierbij relevant of dit feitelijk verblijf rechtmatig verblijf is geweest? Is het bij het wegen van het belang van het kind bij bovenstaande beoordeling relevant of de lidstaat binnen de Unierechtelijke beslistermijnen heeft beslist op het verzoek om internationale bescherming, of niet is voldaan aan een eerder opgelegde terugkeerplicht en of de lidstaat niet tot verwijdering is overgegaan nadat een terugkeerbesluit is uitgevaardigd waardoor feitelijk verblijf van de minderjarige in de lidstaat heeft kunnen voortduren?

V Is een nationale rechtspraktijk waarin onderscheid wordt gemaakt tussen eerste en opvolgende verzoeken om internationale bescherming, in die zin dat reguliere motieven buiten beschouwing worden gelaten bij opvolgende verzoeken om internationale bescherming, gelet op artikel 7 van het Handvest gelezen in samenhang met artikel 24, tweede lid, van het Handvest, verenigbaar met het Unierecht?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – 4 oktober 2021 (ECER 19.7.2021) – [C-528/21](#) – [M.D.](#)

Verbljfsrecht – Inreis- en verblijfsverbod – Minderjarige EU-burger – Nationale veiligheid

Richtlijn 2008/115/EG. Beroepsprocedure over een inreis- en verblijfsverbod om redenen van nationale veiligheid, dat is opgelegd aan een langdurig rechtmatig in Hongarije verblijvend gezinslid van een EU-burger.

Vraag is onder andere of het EU-recht, waaronder bepalingen uit richtlijn 2008/115/EG, in de weg staat aan een inreis- en verblijfsverbod dat om redenen van nationale veiligheid is opgelegd aan een langdurig rechtmatig in een lidstaat verblijvend, uit een derde land afkomstig minderjarig gezinslid van een Unieburger?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 18 oktober 2021 (ECER 6.8.2021) – [C-497/21](#) – [Bunderepublik Deutschland](#)

Verzoek internationale bescherming – Afwijzing in andere EU-lidstaat

Richtlijn 2013/32/EU. Beroep tegen niet-ontvankelijkheidsverklaring en afwijzing van een in Duitsland ingediend verzoek om internationale bescherming, nadat verzoekers (Georgische staatsburgers) eerder al in Denemarken een verzoek hadden ingediend dat daar is afgewezen.

Vraag is onder meer of een nationale regeling op grond waarvan een verzoek om internationale bescherming als niet-ontvankelijk volgend verzoek kan worden afgewezen, verenigbaar is met artikel 33, lid 2, onder d), en artikel 2, onder q), van richtlijn 2013/32/EU wanneer de niet-succesvolle eerste asielpcedure is gevoerd in een andere lidstaat van de Europese Unie?

REGELGEVING

Richtlijn (EU) 2021/1883 van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2021 betreffende de voorwaarden voor toegang en verblijf van onderdanen van derde landen met het oog op een hooggekwalificeerde baan, en tot intrekking van Richtlijn 2009/50/EG van de Raad, [PBL 382 van 28.10.2021](#)

OVERIG

- [EASO publishes a COI report: Pakistan security situation \(EASO\)](#)
- [EASO publishes updated Country Guidance: Nigeria \(EASO\)](#)
- [The Fall of Kabul: International Protection in the context of the Armed Conflict and Violence in Afghanistan \(EU migration law blog\)](#)
- [Regularisation of migrants' status in Portugal: immigration or public health policy? \(EU migration law blog\)](#)
- [Tentenkampen in Nederland \(verblijfblog\)](#)

EHRM factsheets en case-law guides

- [Accompanied migrant minors in detention \(juli 2021\)](#)
- [Unaccompanied migrant minors in detention \(juni 2020\)](#)
- [Migrants in detention \(maart 2021\)](#)
- [Dublin" cases \(juni 2016\)](#)
- [Collective expulsions of aliens \(juli 2021\)](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Immigration \(30 april 2021\)](#)
- [Guide on Article 3 of Protocol No. 4 ECHR - prohibition of expulsion of nationals \(augustus 2021\)](#)

- [Guide on Article 4 of Protocol No. 4 to ECHR - prohibition of collective expulsions of aliens \(april 2021\)](#)
- [Guide to Article 1 of Protocol No. 7 ECHR - procedural safeguards relating to expulsion of aliens \(april 2021\)](#)

Belastingen

HvJ – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 6 oktober 2021 – zaak C-342/20 – Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö – Finland – ECLI:EU:C:2021:823 – [conclusie](#)

Belasting over de inkomsten van rechtspersonen – Beleggingsfondsen – Fiscaal transparante entiteit – Hybride entiteit

Artikelen 49, 63 en 65 VWEU. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen A SCPI, een in Frankrijk gevestigd beleggingsfonds, en de Verohallinto (Finse belastingdienst) over een prealabele beslissing van laatstgenoemde. In die beslissing is de Verohallinto ervan uitgegaan dat A SCPI in het belastingjaar 2020 fiscaal niet transparant was en dus aan de Finse inkomstenbelasting onderworpen was.

Deze beslissing van de Verohallinto is gebaseerd op recentelijk ingevoerde bepalingen in de Finse belastingwetgeving die een onderscheid maken tussen enerzijds bij overeenkomst opgerichte beleggingsfondsen en anderzijds bij statuten opgerichte beleggingsfondsen.

Bij *overeenkomst* opgerichte beleggingsfondsen worden als fiscaal transparant beschouwd en zijn daarom vrijgesteld van inkomstenbelasting. Bij overeenkomst opgerichte beleggingsfondsen hebben geen rechtspersoonlijkheid. Hun werking is onderworpen aan contractuele bepalingen die tussen beleggers worden onderhandeld.

Omgekeerd worden bij *statuten* opgerichte beleggingsfondsen, zoals A SCPI, als fiscaal ondoorzichtig beschouwd. Daarom zijn ze onderworpen aan inkomstenbelasting in Finland. De „statutaire” vorm impliceert de oprichting van een entiteit waarvan het functioneren wordt geregeld bij „statuten”. Afhankelijk van het type entiteit waar het om gaat, kan deze entiteit al dan niet rechtspersoonlijkheid en/of rechtsbevoegdheid hebben (dat wil zeggen het vermogen om rechtshandelingen te verrichten of in rechte op te treden).

A-G geeft het Hof in overweging: De artikelen 63 en 65 VWEU moeten aldus worden uitgelegd dat het in de belastingwetgeving van een lidstaat neergelegde vereiste dat een beleggingsfonds, om in aanmerking te komen voor fiscale transparantie, moet zijn opgericht bij overeenkomst, in strijd is met het vrije verkeer van kapitaal, voor zover dit leidt tot uitsluiting van beleggingsfondsen die in andere lidstaten bij statuten opgericht zijn, terwijl deze fondsen in termen van transparantie objectief vergelijkbaar zijn met fondsen die bij overeenkomst opgericht zijn.

- B** Bij Finse IB-vrijstelling volgens A-G HvJ EU strijd met EU-recht. ([VN-Vandaag-2021/2326](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 6 september 2021 (ECER 18.10.21) - [C-571/21 - RWE Power](#)

Vrijstelling van elektriciteitsbelasting

Richtlijn 2003/96/EG. Geldt de vrijstelling van belasting ook voor handelingen in het kader van onttrekkingen van elektriciteit met het oog op de omzetting van bruinkool in elektriciteit? Uit de Duitse taalversie van artikel 14, lid 1, onder a), tweede zin, van richtlijn 2003/96 blijkt niet duidelijk dat de van belasting vrij te stellen elektriciteit moet worden gebruikt met het oog op elektriciteitsproductie die anders belastbaar zou zijn. Dit kan echter wel worden aangenomen op basis van andere taalversies. Volgens de verwijzende rechter blijkt bovendien uit de bewoordingen van voornoemde bepaling dat de vrijstelling niet beperkt is tot het proces van energieconversie, maar ook eerdere en latere activiteiten omvat. Verder is het de verwijzende rechter niet duidelijk of de gunstregeling voor elektriciteit die wordt gebruikt voor het vervoer, niet

op grond van artikel 21, lid 3, derde zin, van richtlijn 2003/96 is uitgesloten. Omvat de bepalingen ook elk vervoer van energieproducten, en dus tevens het vervoer van bruinkool tussen de installaties waar de opslag en de verwerking ervan plaatsvinden of heeft zij alleen betrekking op andere gebruiksvormen van elektriciteit?

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 8 oktober 2021 - [ECLI:NL:HR:2021:1472](#)

Aftrek hypotheekrente gezamenlijke eigen woning in België. Art. 7.8 en art. 2.17 Wet IB 2001. Negatieve inkomsten uit eigen woning vormen geen gemeenschappelijk inkomensbestanddeel indien slechts een van de echtgenoten een kwalificerende buitenlandse belastingplichtige is. Geen strijd met Europees recht.

OVERIG

- Artikel: De ontwikkelingen op het gebied van fiscale mediation in Nederland ([BS-05-10-2021](#))
- Pandora Papers: Europees Parlement wil snelle aanpak belastingfraude. ([BS-26-10-2021](#))

EHRM factsheet

- [Taxation](#) (maart 2021)

Belastingen, accijns

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – gevoegde zaken C-221/20 en C-223/20 – A en B – Finland – [ECLI:EU:C:2021:890](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Accijns – Bier - Kleine, zelfstandige brouwerijen – Verlaagd tarief – Kwalificatie samenwerkingsverband

Richtlijn 92/83/EEG. A. en B. hebben in hun aangiften betreffende de heffing op alcohol en alcoholhoudende dranken belastbare leveringen van bier aangegeven in de categorie producten waarvoor de heffing 50 % lager is. De douanediens heeft echter geoordeeld dat deze ondernemingen niet voor die vermindering in aanmerking kwamen, aangezien zij niet konden worden beschouwd als juridisch en economisch onafhankelijke brouwerijen in de zin van § 9 van de Finse wet, in het bijzonder omdat zij beiden gedeeltelijk in handen waren van een derde die tevens hun bedrijfsleider was.

Hof: Artikel 4, lid 2, tweede volzin, van richtlijn 92/83/EEG moet aldus worden uitgelegd dat een lidstaat die gebruikmaakt van de in artikel 4, lid 1, van deze richtlijn geboden mogelijkheid om verlaagde accijnstarieven toe te passen op bier dat is gebrouwen door kleine, zelfstandige brouwerijen, niet verplicht is een samenwerkingsverband van twee of meer kleine brouwerijen met een gezamenlijke jaarproductie van niet meer dan 200 000 hectoliter, als één enkele kleine, zelfstandige brouwerij aan te merken.

- **B** Finland hoeft twee kleine brouwerijen niet als één enkele brouwerij aan te merken. ([VN-Vandaag-2021/2552](#))

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – gevoegde zaken C-915/19, C-916/19 en C-917/19 – Eco Fox, Alpha Trading en Novaol – Italië – ECLI:EU:C:2021:887 – geen conclusie – arrest

Staatsteun – Wijziging fiscale gunstregeling voor biodiesel - Van accijns vrijgestelde biodieselquota - Begrip ‚nieuwe steun‘

Samenvatting onder: staatsteun

Belastingen, btw (Fi - S)

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-717/19 – Boehringer Ingelheim – Hongarije – ECLI:EU:C:2021:818 – geen conclusie – arrest

Verlaging maatstaf van heffing - Prijsvermindering nadat de handeling is verricht – Bijdragen die een farmaceutische onderneming aan de publieke zorgverzekeraar betaalt

Richtlijn 2006/112/EG. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding betreffende de beslissing waarbij is geweigerd te erkennen dat Boehringer Ingelheim het recht had om de door haar aan de publieke zorgverzekeraar betaalde bijdragen in mindering te brengen op haar maatstaf van heffing voor de btw.

Hof: Artikel 90, lid 1, van richtlijn 2006/112/EG verzet zich tegen een nationale regeling die bepaalt dat een farmaceutische onderneming het gedeelte van haar omzet uit de verkoop van door de publieke zorgverzekeraar gesubsidieerde geneesmiddelen dat zij op grond van een tussen haar en deze zorgverzekeraar gesloten overeenkomst aan deze zorgverzekeraar terugbetaalt, niet van haar maatstaf van heffing voor de btw mag aftrekken op grond dat de bedragen die zij daarvoor heeft betaald niet zijn vastgesteld op basis van de voorwaarden die deze onderneming vooraf in het kader van haar handelsbeleid heeft vastgesteld, en die betalingen niet voor reclamedoelinden zijn gedaan.

Artikel 90, lid 1, en artikel 273 van richtlijn 2006/112 verzetten zich tegen een nationale regeling die de verlaging achteraf van de maatstaf van heffing van de btw afhankelijk stelt van de voorwaarde dat de belastingplichtige die recht heeft op teruggaaf beschikt over een factuur op zijn naam waaruit blijkt dat de transactie die aanleiding geeft tot die teruggaaf is uitgevoerd, zelfs wanneer een dergelijke factuur niet is uitgereikt en de uitvoering van die transactie met andere middelen kan worden aangetoond.

 Hongaarse voorwaarden bij verlaging achteraf van BTW-heffingsmaatstaf in strijd met EU-recht. ([VN-Vandaag-2021/2332](#))

HvJ – ARREST – 14 oktober 2021 – gevoegde zaken C-45/20 en C-46/20 – Finanzamt N en Finanzamt G – Duitsland – ECLI:EU:C:2021:852 – conclusie – arrest

Aftrek van de voorbelasting – Onroerend goed – Kantoorkamer – Fotovoltaïsche installatie – Bestemmingskeuze

Richtlijn 2006/112/EG. De vragen betreffen de verenigbaarheid met het Unierecht, met name in het licht van de uitspraak van het Hof in zijn arrest van 25 juli 2018, Gmina Ryjewo, van een feitelijke vervaltermijn in het Duitse recht waarbinnen de Duitse belastingdienst op de hoogte moet worden gebracht van de bestemmingskeuze, en bij verstrijken waarvan het recht op aftrek van voorbelasting volgens de rechtspraak van de verwijzende rechter verloren gaat. Hetzelfde lijkt te volgen uit het vermoeden in de rechtspraak van diezelfde rechter dat gemengd gebruikte vermogensbestanddelen, bij het ontbreken van voldoende aanwijzingen voor het tegendeel, aan het privévermogen van de belastingplichtige worden toegewezen.

Hof: Artikel 168, onder a), van richtlijn 2006/112/EG, gelezen in samenhang met artikel 167 van die richtlijn, verzet zich niet tegen nationale bepalingen die door een nationale rechter op zodanige wijze worden uitgelegd dat wanneer een belastingplichtige over het recht beschikt om

een goed te bestemmen voor bedrijfsdoeleinden en de bevoegde nationale belastingdienst uiterlijk bij het verstrijken van de wettelijke termijn voor de indiening van de jaaraangifte omzetbelasting geen dergelijke bestemming van dit goed heeft kunnen vaststellen middels een uitdrukkelijke keuze of voldoende aanwijzingen in deze zin, deze dienst het recht op aftrek van de belasting over de toegevoegde waarde (btw) op dat goed kan weigeren door aan te nemen dat het bestemd is voor privédoeleinden van de belastingplichtige, tenzij uit de concrete juridische regels op grond waarvan gebruik kan worden gemaakt van deze mogelijkheid, blijkt dat deze niet in overeenstemming is met het evenredigheidsbeginsel.

- B** Bij niet tijdige keuze voor bedrijfsdoeleinden mag fiscus BTW-aftrek weigeren. ([VN-Vandaag-2021/2431](#))

HvJ – ARREST – 21 oktober 2021 – zaak C-373/19 – Dubrovin & Tröger – Aquatics – Duitsland – ECLI:EU:C:2021:873 – geen conclusie – arrest

Zwemonderwijs door zwemschool - Begrip school- of universitair onderwijs

Richtlijn 2006/112/EG. De zaak gaat over de weigering van de belastingdienst om de door Dubrovin & Tröger verrichte diensten op het gebied van zwemonderwijs vrij te stellen van belasting over de toegevoegde waarde (btw).

Hof: Het begrip „school- of universitair onderwijs” in de zin van artikel 132, lid 1, onder i) en j), van richtlijn 2006/112/EG heeft geen betrekking op het door een zwemschool gegeven zwemonderwijs.

- B** Zwemschool geeft geen onderwijs in de zin van Btw-richtlijn. ([VN-Vandaag-2021/2491](#))

HvJ – ARREST – 21 oktober 2021 – zaak C-80/20 – Wilo Salmson France – Roemenië – ECLI:EU:C:2021:870 – conclusie – arrest

Teruggaaf btw aan belastingplichtigen die in een andere lidstaat dan de lidstaat van teruggaaf gevestigd zijn – Afwijzing van het teruggaafverzoek – ‚Creditering’ van de factuur door de leverancier – Uitreiking van een nieuwe factuur

Richtlijn 2006/112/EG. Richtlijn 2008/9/EG. In 2012 heeft een vennootschap in Roemenië een verzoek om teruggaaf van de btw ingediend, met dien verstande dat zij over 2012 slechts één factuur had overgelegd die allicht onjuist was. Nadat dit teruggaafverzoek voor 2012 was afgewezen, is deze factuur gecrediteerd (geannuleerd) en in 2015 opnieuw uitgereikt. Vervolgens is voor 2015 een nieuw teruggaafverzoek ingediend waarop moet worden beslist. De verwijzende rechter wenst thans te vernemen wanneer het recht op aftrek van de voorbelasting is ontstaan en wanneer het teruggaafverzoek had moeten worden ingediend.

Hof: De artikelen 167 tot en met 171 en 178 van richtlijn 2006/112/EG, alsmede richtlijn 2008/9/EG, moeten aldus worden uitgelegd dat het recht op teruggaaf van de btw over een goederenlevering niet kan worden uitgeoefend door een belastingplichtige die niet in de lidstaat van teruggaaf maar in een andere lidstaat is gevestigd, indien deze belastingplichtige niet in het bezit is van een factuur, in de zin van de btw-richtlijn, betreffende de aankoop van de betrokken goederen. Alleen wanneer een document dusdanige gebreken vertoont dat het de nationale belastingdienst niet de gegevens verstrekt die een verzoek om teruggaaf kunnen staven, kan worden geoordeeld dat een dergelijk document geen „factuur” is in de zin van richtlijn 2006/112, zoals gewijzigd bij richtlijn 2010/45.

De artikelen 167 tot en met 171 en 178 van richtlijn 2006/112, en artikel 14, lid 1, onder a), eerste situatie, van richtlijn 2008/9, verzetten zich ertegen dat een verzoek om teruggaaf van de btw over een bepaald teruggaaftijdvak wordt afgewezen op de enkele grond dat deze btw verschuldigd is geworden in een eerder teruggaaftijdvak, terwijl zij pas in het eerstbedoelde tijdvak is gefactureerd.

De artikelen 167 tot en met 171 en 178 van richtlijn 2006/112, en richtlijn 2008/9, moeten aldus worden uitgelegd dat de eenzijdige annulering van een factuur door een leverancier – nadat de lidstaat van teruggaaf een besluit tot afwijzing van het daarop gebaseerde verzoek om teruggaaf van de btw heeft vastgesteld, en nadat dit besluit definitief is geworden –, gevolgd door de uitreiking door deze leverancier, in een later teruggaaftijdvak, van een nieuwe factuur voor dezelfde leveringen, zonder dat deze leveringen ter discussie worden gesteld, geen enkel gevolg heeft voor het bestaan van het reeds uitgeoefende recht op teruggaaf van de btw, noch voor het tijdvak waarvoor dit recht moet worden uitgeoefend.

B HvJ EU zet vereisten voor BTW-aftrek op rij. ([VN-Vandaag-2021/2489](#))

HvJ – ARREST – 21 oktober 2021 – zaak C-396/20 – CHEP Equipment Pooling – Hongarije – ECLI:EU:C:2021:867 – geen conclusie – arrest

Teruggaaf van btw aan belastingplichtigen die niet in de lidstaat van teruggaaf zijn gevestigd - Verschil tussen het in het teruggaafverzoek genoemde bedrag en het op de overgelegde facturen vermelde bedrag

Richtlijn 2008/9/EG. CHEP Equipment Pooling, een btw-plichtige vennootschap naar Belgisch recht, is actief in de logistieke sector en gespecialiseerd in de handel van pallets. Nadat zij in Hongarije pallets had gekocht die zij vervolgens aan haar dochterondernemingen in verschillende lidstaten verhuurde, heeft zij op 28 september 2017, als btw-plichtige in België, bij de Hongaarse autoriteiten een verzoek ingediend tot teruggaaf van de voorbelasting die zij had betaald over tussen 1 januari 2016 en 31 december 2016 verworven goederen en diensten. Na onderzoek van de door verzoekster in het hoofdgeding overgelegde aanvullende documenten heeft de belastingautoriteit bij besluit van 29 november 2017 het verzoek om btw-teruggaaf toegewezen ten belope van ongeveer 826 715 EUR. Een bedrag van ongeveer 301 300 EUR heeft zij verzoekster in het hoofdgeding echter geweigerd terug te geven.

Hof: Artikel 20, lid 1, van richtlijn 2008/9/EG, gelezen in het licht van de beginselen van fiscale neutraliteit en behoorlijk bestuur, verzet zich ertegen dat de belastingautoriteit van de lidstaat van teruggaaf slechts btw teruggeeft ten belope van het in het teruggaafverzoek vermelde bedrag wanneer zij, in voorkomend geval op basis van de door de belastingplichtige verstrekte aanvullende gegevens, de zekerheid heeft verkregen dat het bedrag van de daadwerkelijk voldane btw zoals dat is vermeld op de bij het teruggaafverzoek gevoegde factuur hoger is dan het bedrag dat is vermeld in dat verzoek, zonder de belastingplichtige vooraf met spoed en langs de weg die haar het meest geschikt lijkt, te hebben gevraagd om zijn teruggaafverzoek te corrigeren door middel van een verzoek dat wordt geacht te zijn ingediend op de datum van het oorspronkelijke verzoek.

B Hongarije handelt in strijd met EU-recht door te weinig BTW terug te geven. ([VN-Vandaag-2021/2487](#))

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – zaak C-324/20 – X-Beteiligungsgesellschaft – Duitsland – ECLI:EU:C:2021:880 – conclusie – arrest

Enmalige dienstverrichting – Vergoeding in termijnen - Verlaging maatstaf van heffing

Richtlijn 2006/112/EG. In welke mate is het feit dat de vergoeding voor een aan de btw onderworpen handeling over verschillende termijnen wordt gespreid, van invloed op het tijdstip waarop de belastingplichtige verplicht wordt om deze belasting te voldoen?

Hof: Artikel 64, lid 1, van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat een eenmalige verrichting van een dienst die in termijnen wordt vergoed, niet binnen de werkingssfeer van die bepaling valt.

Artikel 90, lid 1, van richtlijn 2006/112 moet aldus worden uitgelegd dat, ingeval een betaling in termijnen is overeengekomen, het uitblijven van betaling van een deel van de vergoeding op de vervaldag niet kan worden aangemerkt als niet-betaling van de prijs in de zin van die bepaling, en bijgevolg geen aanleiding kan geven tot een verlaging van de maatstaf van heffing.

- B** Btw bij betaling in termijnen direct verschuldigd, ook al is de tegenprestatie nog niet ontvangen. ([VN-Vandaag-2021/2551](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – 5 oktober 2021 (ECER 29.6.2021) – [C-482/21](#) – [Euler Hermes](#)

Btw – Cessie oninbare vordering – Verzekeringsmaatschappij – Teruggave

Richtlijn 2006/112/EG. Beroep tot herziening of nietigverklaring van een besluit tot afwijzing van het verzoek om verlaging van de maatstaf van heffing van de btw op handelingen die ten grondslag liggen aan oninbaar geworden en aan de verzekeraar gecedeerde vorderingen. Euler Hermes is een verzekeringsmaatschappij die zich in het kader van haar activiteiten ertoe verbindt verzekerden een vergoeding uit te keren indien hun klanten nalaten bepaalde vorderingen te betalen. Krachtens de verzekeringsovereenkomst gaan alle aan de verzekerde toekomstende rechten over op de verzekeringsmaatschappij en wordt die maatschappij civielrechtelijk gezien de rechtsopvolger van de klanten van de verzekerde. Euler Hermes draagt ook de daadwerkelijke last van de btw die de verzekerden zonder succes aan hun klanten hebben doorberekend.

De verwijzende rechter vraagt of het EU-recht in de weg staat aan een nationale regeling op grond waarvan, in het geval van cessie van een oninbaar geworden vordering, de btw met betrekking tot die vordering niet kan worden teruggegeven aan de oorspronkelijke verrichter van de belastbare handeling of aan de cessionaris van de vordering.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Roemenië – 7 oktober 2021 (ECER 17.6.2021) – [C-461/21](#) – [Cartrans Preda](#)

Btw – Invoer goederen – Naheffingsaanslag - Vervoer

Richtlijn 2006/112/EG. Beroep van verzoekster tegen een opgelegde naheffingsaanslag door de Roemeense belastingautoriteit, bestaande uit extra btw en belasting over inkomsten uit commissie die in Roemenië door niet-ingezetenen zijn verworven. Vragen van een Roemeense rechter betreffende de verenigbaarheid van nationale bepalingen die ten grondslag liggen aan de vaststelling van een naheffingsaanslag met het Unierecht.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – 12 oktober 2021 (ECER 8.7.2021) – [C-459/21](#) – [The Navigator Company et Navigator Pulp Figueira](#)

Btw – Gelijkwaardigheidsbeginsel - Aftrek

Richtlijn 2006/112/EG. Beroep tegen besluit tot afwijzing bezwaren ten aanzien van de btw-aangifte. De vennootschappen Navigator en Added Value hebben hun maandelijkse btw-aangiften en hun individuele aangiften voor de vennootschapsbelasting ingediend. Beide vennootschappen hebben vervolgens de belastingdienst verzocht om hun btw-aangiften nietig te verklaren. Zij voerden aan dat de btw-aangiften een gebrek vertonen dat verband houdt met artikel 21 van het Portugese btw-wetboek, dat in bepaalde gevallen voorziet in de 'uitsluiting van het recht op aftrek' van btw. Dat artikel is volgens de vennootschappen in strijd met het EU-rechtelijke gelijkwaardigheidsbeginsel.

De rechter wil weten of het EU-rechtelijke gelijkwaardigheidsbeginsel zich verzet tegen een nationale btw-regeling die het recht op aftrek van bepaalde uitgaven en kosten volledig of voor 50 procent uitsluit, terwijl dergelijke uitgaven en kosten in het kader van andere belastingen, zoals de vennootschapsbelasting, volledig of voor meer dan 50 procent aftrekbaar zijn.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – 31 mei 2021 (ECER 27.10.21) - [C-512/21 - Aquila Part Prod Com*](#)

Btw – Recht op aftrek – Carrouselfraude - Objectieve omstandigheden

Richtlijn 2006/112/EG. De verwijzende rechter merkt op dat er na de uitspraken in de zaken C-610/19 en C-444/12 nog steeds sprake is van een tegenstrijdigheid met betrekking tot de vraag welke bewijslast op de belastingplichtige en welke op de belastingdienst rust, welke tegenstrijdigheid de kern van de uitlegging en de toepassing van het Unierecht raakt. Voor een adequate rechterlijke toetsing is het noodzakelijk dat het Hof de verwijzende rechter richtsnoeren verstrekt voor de beantwoording van de vraag of de door verweerder gestelde omstandigheden als objectieve omstandigheden kunnen worden aangemerkt. Bovendien wil de verwijzende rechter weten of de reikwijdte van de door de belastingdienst van de belastingplichtige verwachte controle, gelet op de aard van de distributieketen in deze zaak, in overeenstemming is met de grenzen die het Hof heeft gegeven bij de uitlegging van de relevante bepalingen van de btw-richtlijn inzake de bewijslast en met de beginselen die van toepassing zijn op de uitoefening van het recht op aftrek.

Kunnen de door verzoekster vastgestelde omstandigheden als objectieve omstandigheden worden aangemerkt die de weigering van het recht op aftrek van verzoekster door verweerder kunnen rechtvaardigen? Heeft verweerder het recht op aftrek van verzoekster terecht geweigerd op grond dat verzoekster betrokken was bij belastingfraude en niet de nodige zorgvuldigheid had betracht?

Belastingen, douane en tariefindeling

HvJ – ARREST – 21 oktober 2021 – zaak C-825/19 – Beeren-, Wild-, Feinfrucht – Duitsland – [ECLI:EU:C:2021:869](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Opvolgende vergunning met terugwerkende kracht

Verordening (EU) nr. 952/2013. Verordening (EEG) nr. 2454/93. Artikel 211, lid 2 Douanewetboek van de Unie. De vragen betreffen de temporele werkingssfeer van artikel 211 DWU en de uitlegging van artikel 294, lid 2, UV-CDW.

Hof: Artikel 211, lid 2, van verordening (EU) nr. 952/2013 moet aldus worden uitgelegd dat het niet van toepassing is op een aanvraag voor verlenging van een vergunning met terugwerkende kracht die vóór 1 mei 2016 – de datum waarop dit artikel overeenkomstig artikel 288, lid 2, van die verordening van toepassing is geworden – is ingediend, ook al is het besluit over deze aanvraag na deze datum vastgesteld.

Artikel 294, lid 2, van verordening (EEG) nr. 2454/93, moet aldus worden uitgelegd dat de in lid 3 van dit artikel gestelde voorwaarden niet gelden voor de verlening door de douaneautoriteiten van een nieuwe vergunning met terugwerkende kracht voor dezelfde handelingen en goederen als die waarop de oorspronkelijke vergunning betrekking had.

B A-G: gerechten kunnen processtukken met persoonsgegevens aan journalist verstrekken conform de AVG ([ECER](#))

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – gevoegde zaken C-197/20 en C-216/20 – KAHL en Roeper – Duitsland – [ECLI:EU:C:2021:892](#) – [geen conclusie](#) – [arrest](#)

Tariefindeling bijenwas

Gecombineerde nomenclatuur. Postonderverdelingen 1521 90 91 en 1521 90 99.

Hof: De gecombineerde nomenclatuur die is opgenomen in bijlage I bij verordening (EEG) nr. 2658/87 moet aldus worden uitgelegd dat bijenwas die is gesmolten en daarbij op mechanische

wijze deels van vreemde stoffen is ontdaan, waarna hij is gestold tot blokken of platen, valt onder onderverdeling 1521 90 99 van deze nomenclatuur, die betrekking heeft op „andere” was, en niet onder onderverdeling 1521 90 91 van die nomenclatuur, die betrekking heeft op „ruwe” was.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Letland – 12 oktober 2021 (ECER 26.8.2021) – C-542/21 – Mikrotikls

Tariefindeling routers

Verordening (EEG) nr. 2658/87. Uitvoeringsverordening (EU) nr. 927/2012. Uitvoeringsverordening (EU) nr. 1001/2013. Beroep tegen een besluit van de Letse belastingdienst tot oplegging van een boete en navorderingsaanslag van douanerechten en btw. De aangegeven goederen betreffen routerantennes en delen daarvan.

Kan de postonderverdeling 8517 70 11 van de gecombineerde nomenclatuur in bijlage I bij verordening (EEG) nr. 2658/87 antennes omvatten voor routers die zijn geconfigureerd voor gebruik in lokale netwerken (LAN) en/of in wide area networks (WAN)?

Belastingen, vennootschapsbelasting

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 14 oktober 2021 – zaak C-556/20 – Schneider Electric e.a. – Frankrijk – ECLI:EU:C:2021:857 – conclusie

Moeder-dochterrichtlijn - Dividenden - Vrij verkeer van kapitaal – Vrijheid van vestiging - Roerende voorheffing

Richtlijn 90/435/EEG. In de jaren tot 2004 moesten Franse ondernemingen bij de dooruitdeling van dividenden aan hun aandeelhouders een roerende voorheffing betalen wanneer de uit te keren winst (in casu de ontvangen dividenden) niet met vennootschapsbelasting was belast. Deze regeling omvatte ook een krediet dat de ontvanger van de dividenden naar aanleiding van de dooruitdeling ontving. Dit krediet werd echter niet toegekend wanneer de uitkeringen afkomstig waren van niet-ingezeten dochterondernemingen.

Het HvJ heeft zich derhalve reeds in de zaken Accor en Commissie/Frankrijk over de Franse rechtssituatie met betrekking tot de belasting van dividenden in een participatieketen uitgesproken en in beide zaken geoordeeld dat er sprake was van schending van de vrijheid van vestiging en van het vrije verkeer van kapitaal. In de onderhavige zaak gaat het om de verenigbaarheid van de betreffende Franse bepalingen met richtlijn 90/435/EEG. Met het onderhavige verzoek om een prejudiciële beslissing verzoekt de Conseil d'État thans om uitlegging van deze richtlijn en vraagt deze rechter met name of artikel 7, lid 2, ervan Frankrijk toestaat om een dergelijke roerende voorheffing toe te passen.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 4 van richtlijn 90/435/EEG gelezen in samenhang met artikel 7, lid 2, ervan staat niet in de weg aan een bepaling die met het oog op de toepassing van een regeling inzake de juiste belastingheffing bij de aandeelhouder voorziet in een heffing bij de dooruitdeling van winst teneinde een overeenkomstig belastingkrediet bij de volgende ontvanger van de uitkering (aandeelhouder van de moedermaatschappij) te neutraliseren. Dit geldt ook wanneer deze winst eerst door een in een andere lidstaat van de Europese Unie gevestigde dochteronderneming aan de moedermaatschappij werd uitgekeerd. Volgens de rechtspraak van het Hof is een weigering om in deze situatie belastingkrediet toe te kennen aan de moedermaatschappij daarentegen reeds in strijd met de fundamentele vrijheden.

- Franse dividendbelastingregeling in participatieketen volgens A-G HvJ EU niet in strijd met EU-recht. (VN-Vandaag-2021/2420)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 6 oktober 2021 (ECER 8.7.2021) – [C-433/21 en C-434/21](#) – [Contship Italia e.a.](#)

Brievenbusvennootschappen – Naheffingsaanslag – Zeggenschap

Artikel 18 VWEU. Artikel 49 VWEU. Cassatieberoep tegen een beslissing van de belastingrechter in tweede aanleg betreffende de toepasbaarheid van de nationale regeling inzake brievenbusmaatschappijen. Naheffingsaanslag door de Italiaanse belastingdienst was reden voor het instellen van beroep.

Staan artikel 18 VWEU en artikel 49 VWEU in de weg aan een nationale regeling die van de regeling ter bestrijding van belastingontwijking middels lege vennootschappen - volgens welke minima voor inkomsten en opbrengsten worden vastgesteld die gerelateerd zijn aan bepaalde activa, en het niet bereiken van die minima een aanwijzing vormt dat de vennootschap geen activiteiten ontplooit en tot gevolg heeft dat een fictief belastbaar inkomen wordt vastgesteld – uitsluitend vennootschappen en entiteiten uitsluit waarvan de aandelen worden verhandeld op Italiaanse gereguleerde markten, en niet tevens vennootschappen en entiteiten waarvan de aandelen worden verhandeld op buitenlandse gereguleerde markten, alsmede vennootschappen die, ook indirect, zeggenschap hebben over of onder de zeggenschap staan van die beursgenoteerde vennootschappen en lichamen?

Bestuursrecht

EHRM – ARREST – 14 oktober 2021 - Kapa e.a. t. Polen – [persbericht](#) – [arrest \(niveau 2\)](#) – [75031/13](#) e.a. - [ECLI:CE:ECHR:2021:1014JUD007503113](#)

Geluidsoverlast – Wegverkeer – Omleiding – Aanleg wegen – Genot woning

Artikel 8 EVRM. De vier klagers zijn familieleden die samen in een huis wonen. Het huis ligt aan een weg in een klein stadje. De weg komt uit op een snelweg. In 2006 is de snelweg vanwege werkzaamheden tijdelijk afgesloten en is het verkeer omgeleid via de weg door het stadje. Voorafgaand aan de werkzaamheden is alleen onderzoek gedaan naar de impact van de werkzaamheden van de snelweg en niet welk effect de omleiding zou hebben. Uit onderzoek in 2006-2007 bleek dat de geluidsnormen aan de weg waar klagers wonen werden overschreden. Klagers hebben toen geen klacht ingediend. In 2009 is de snelweg weer geopend, wat leidde tot een vermindering van het verkeer aan de weg waar het huis van klagers is gesitueerd. Maar door het heffen van tol op een andere nabijgelegen weg, is er alsnog sluipverkeer. Ook zijn in de omgeving veel transportbedrijven en logistieke centra gevestigd, waardoor er sprake is van veel vrachtverkeer. Er is geen budget om een ringweg aan te leggen, om de overlast te voorkomen. Klagers zijn in 2009 een civiele procedure gestart tegen de staat om schadevergoeding te krijgen. De vordering is in eerste aanleg afgewezen. Het was niet mogelijk om hoger beroep in te stellen, omdat de vordering een betrekkelijk laag bedrag betrof.

Het hof overweegt het volgende. Er is in het Verdrag geen expliciet recht op een schone en rustige omgeving opgenomen. Wel hebben individuen een recht om ongestoord van hun woning te genieten. Als een individu directe en ernstige gevolgen ondervindt van ernstige milieuvervuiling of andere vervuiling, zoals geluidsoverlast die verder gaat dan de gebruikelijke activiteit van burens of andere actoren, kan er sprake zijn van een kwestie die onder de werkingssfeer van artikel 8 EVRM valt. Artikel 8 EVRM bevat primair een recht op bescherming tegen willekeurige inbreuken van de staat, maar kan ook positieve verplichtingen aan de staat opleggen. In beide gevallen dient er een evenwicht te bestaan tussen de belangen van de betrokken personen en het belang van de gehele gemeenschap.

Het Hof constateert dat er in de planning van de werkzaamheden niet voldoende onderzoek is gedaan naar bezwaren tegen het eindpunt van de snelweg, waardoor de weg waaraan klagers wonen meer verkeer zou trekken, met als gevolg veel overlast voor de omwonenden. Ook is in de impact analyses alleen het effect van de snelweg geanalyseerd en niet de effecten van de omleiding. Ook speelt een rol dat er geen tol wordt geheven aan de weg, waardoor deze weg veel door sluipverkeer wordt gebruikt. Daarnaast worden klagers en andere inwoners geraakt in

hun recht door het doorgaande vrachtverkeer, dat ook vaak 's nachts langsrijdt. Het Hof is van mening dat hieruit volgt dat het recht van klagers tot genot van hun woning, met name door de omleiding werd en wordt geraakt. Het Hof vindt dat de bevoegde autoriteiten, die reeds in een vroeg stadium zijn gewaarschuwd voor het probleem, niet voldoende adequaat hebben gereageerd en de plannen toch hebben laten uitvoeren, zonder rekening te houden met het welzijn van de inwoners van het stadje. Ook met betrekking tot het (immer nog) voorbereidende zware vrachtverkeer is het Hof van mening dat klagers worden geraakt in hun recht. De autoriteiten onderkennen de problemen en hebben geprobeerd verschillende oplossingen voor zowel de korte als de lange termijn te nemen. Het Hof constateert echter dat er weinig mogelijkheden zijn om het probleem op te lossen. De staat heeft dan ook weggebruikers bevoorreed ten opzichte van de bewoners die overlast ondervinden. Er is in deze zaak dan ook geen redelijk evenwicht gevonden tussen de verschillende belangen. Het hof komt tot een schending van artikel 8 EVRM.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 18 oktober 2021 (ECER 9.7.2021) – C-452/21 – Przewodniczący Państwowe X

Omgevingslawaaï - Geluidshinder – Schadevergoeding – Termijn instellen vordering

Richtlijn 2002/49/EG. Vordering die strekt tot betaling van vergoeding voor het waardeverlies van onroerende goed en vergoeding van de kosten van de akoestische sanering van het gebouw naar aanleiding van de instelling van een gebied met beperkte gebruiksdoeleinden rondom de luchthaven en de daardoor veroorzaakte geluidshinder.

Verzet het Unierecht zich tegen een nationale regeling die een termijn van drie jaar stelt voor het instellen van vorderingen uit hoofde van de beperking van het gebruik van een onroerend goed?

Brexit

LITERATUUR

- A.J.M. Louwers, De toepassing van staatssteunregels na Brexit: een gelijk speelveld tussen VK en de EU?, in: TvS 2021/2

OVERIG

- Brexit: Verblijfsrechten van Britten in Nederland (Verblijfblog)
- Wat zijn de rechten van ongedocumenteerden die huishoudelijk werk verrichten? (verblijfblog)

Wiki

 [Wiki Brexit](#)

Consumenten (C)

HvJ – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 6 oktober 2021 – zaak C-385/20 – Caixabank – Spanje – ECLI:EU:C:2021:828 – conclusie

Procedure tot vaststelling oneerlijk karakter contractbeding – Verwijzing in volledige proceskosten?

Richtlijn 93/13/EEG. Het betreft een geding tussen enerzijds twee consumenten, en, anderzijds, Caixabank SA, een financiële instelling, over de advocatenhonoraria die eerstgenoemden in het kader van een procedure voor de begroting van proceskosten van laatstgenoemde vorderen.

Deze procedure volgt op een uitspraak ten gronde waarbij op verzoek van de consumenten is vastgesteld dat bepaalde contractuele bedingen in de kredietovereenkomst tussen partijen oneerlijk zijn, terugbetaling van de door die consumenten onverschuldigd betaalde bedragen op grond van die bedingen is gelast, en Caixabank is verwezen in de kosten.

De nationale rechter wil weten of artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13, gelezen in samenhang met het doeltreffendheidsbeginsel, de lidstaten verplichten om in hun nationale recht voor civiele procedures betreffende oneerlijke bedingen te voorzien in het recht voor in het gelijk gestelde consumenten om van de in het ongelijk gestelde verkopers volledige vergoeding te verkrijgen van de gerechtskosten, met inbegrip van de honoraria die zij vrijelijk met hun advocaten zijn overeengekomen, zonder dat deze staten dienaangaande bepaalde maxima kunnen vaststellen.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG gelezen in samenhang met het doeltreffendheidsbeginsel, staan niet in de weg aan een nationale regeling die, in het kader van de begroting van de kosten van een vordering betreffende het oneerlijke karakter van een contractueel beding, voorziet in een maximum voor de advocatenhonoraria die de in het gelijk gestelde consument op de in de kosten verwezen verkoper kan verhalen, mits de consument met dat maximumbedrag een vergoeding van een redelijk bedrag ontvangt dat evenredig is aan de kosten die hij objectief heeft moeten maken om een dergelijke vordering in te stellen.

Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13, gelezen in samenhang met het doeltreffendheidsbeginsel, staan niet in de weg aan een nationale regeling op grond waarvan de waarde van een vordering, die de grondslag vormt voor de berekening van de kosten die de in het gelijk gestelde consument kan verhalen, in het verzoekschrift moet worden bepaald zonder dat deze waarde naderhand kan worden gewijzigd, en op grond waarvan deze waarde voor bepaalde gedingen indicatief wordt vastgesteld, mits deze regels het voor de consument niet onmogelijk of uiterst moeilijk maken om de rechten uit te oefenen die hij aan deze richtlijn ontleent. In dit verband staat het aan de aangezochte rechter om zo nodig ambtshalve na te gaan of de door de consument in zijn verzoekschrift vermelde waarde overeenkomt met het economische belang dat de vordering daadwerkelijk voor hem vertegenwoordigt.

- B** AG Saugmandsgaard Øe in *EL and TP v Caixabank* (C-385/20): Spanish restrictions on reimbursement of lawyer fees not against effectiveness ([ECLB](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland - 29 juli 2021 (ECER 12.10.21) - C-543/21 - Verband Sozialer Wettbewerb

Oneerlijke handelspraktijken – Vermelde prijs in reclame exclusief statiegeld

Richtlijn 98/6/EG. Richtlijn 2005/29/EG. Richtlijn (EU) 2019/2161. Richtlijn 2001/83/EG. In een folder maakt verweerster reclame voor dranken in statiegeldflessen en yoghurt in statiegeldpotten. Het statiegeld was niet inbegrepen in de aangeduide prijzen begrepen, maar werd vermeld door middel van de toevoeging „exclusief ... EUR statiegeld”. Verzoekster acht dit ontoelaatbaar wegens het ontbreken van de vermelding van een totale prijs en vordert van verweerster staking van deze praktijk. De vraag is of het Unierecht voorschrijft dat statiegeld deel hoort uit te maken van de verkoopprijs en of lidstaten afwijkende regelingen hierover mogen handhaven.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 10 september 2021 (ECER 27.10.21) - C-565/21 - Caixabank

Openingskosten bij lenings- of kredietovereenkomsten – Onjuiste voorstelling van Spaans recht in eerdere prejudiciële verwijzingsbeschikking

Richtlijn 93/13/EEG. Richtlijn 2014/17/EU. De zaak gaat over de uitlegging van richtlijn 93/13/EEG met verwijzing naar een eerder arrest over openingskosten bij lenings- of kredietovereenkomsten. In die prejudiciële verwijzingsbeschikking is een onjuiste voorstelling

gegeven van het Spaanse recht, hetgeen verschillende interpretaties van de rechtspraak van de verwijzende rechter tot gevolg had. De Spaanse cassatierechter stelt vragen om een einde te maken aan deze verschillende interpretaties.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 13 oktober 2021 (ECER 19.8.2021) – C-555/21 – UniCredit Bank Austria e.a.

Kredietovereenkomst – Vervroegde aflossing – Evenredige vermindering - Administratiekosten

Richtlijn 2014/17/EU. Richtlijn 2008/48/EG. Verzoekster (vereniging voor de behartiging van consumentenbelangen) heeft de rechter verzocht verweerster (kredietinstelling) te veroordelen tot het staken van de toepassing van een clause opgenomen in de modelovereenkomst die wordt gebruikt bij de sluiting van door hypotheek gewaarborgde kredietovereenkomsten. In de clause is opgenomen dat de administratiekosten, die afhangen van de duur van de overeenkomst, niet (ook niet naar evenredigheid) worden terugbetaald bij vervroegde aflossing.

Verzet artikel 25, lid 1, van richtlijn 2014/17/EU zich tegen een nationale regeling die inhoudt dat in het geval waarin de kredietnemer zijn recht uitoefent om het kredietbedrag vóór het verstrijken van de overeengekomen duur volledig of gedeeltelijk af te lossen, de door hem verschuldigde rente en de kosten die afhangen van de duur van de overeenkomst naar evenredigheid worden verminderd, terwijl een overeenkomstige regeling ontbreekt voor kosten die niet afhangen van de duur van de overeenkomst?

PREJUDICIËLE VERWIJZING - 6 augustus 2021 (ECER 19.10.21) - C-489/21 - Banka DSK

Consumentenkredietovereenkomst – Verplichting salaris te storten op rekening bij kredietverstrekker

Richtlijn 93/13/EEG. Richtlijn 2005/29/EG. Richtlijn 2008/48/EG. De overeenkomst bepaalt dat de aanvankelijke rentevoet die in de overeenkomst is vastgelegd, voor reclamadoeleinden is bestemd en van toepassing is, indien verweerster, als consument, voldoet aan de bij de overeenkomst opgenomen voorwaarden van het programma "DSK Praktika". Het vaste verlaagde tarief (7,724%), een component van de kredietrente, stijgt naar 13,124% indien niet aan deze voorwaarden wordt voldaan. Verzoekster heeft aangevoerd dat zij een rentevoet van 13,124% mocht toepassen vanaf het moment waarop verweerster niet langer voldeed aan de voorwaarde om haar salaris op een rekening bij de bank te ontvangen, te weten vanaf 5-11-2018. Het is in Bulgarije een wijdverbreide praktijk om kredietnemers te verplichten hun salaris te laten storten op een rekening bij de kredietverstrekende bank. Het betreft een vordering van een bankinstelling tot betaling van het resterende bedrag van de voortijdig vervallen hoofdsom en de lopende rente uit hoofde van een consumentenkredietovereenkomst. Het voorwerp, de rechtsgrondslag en de prejudiciële vragen zijn (nagenoeg) identiek aan die in het verzoek om een prejudiciële beslissing in (inmiddels ingetrokken) zaak C-689/20. De vraag is, kort gezegd, of de verplichting in strijd is met het Unierecht.

LITERATUUR

- Online Shopping and Quality Problems: What Safeguards for Platform Users Under the EU Consumer Protection Regime?, in: [Journal of European Consumer and Market Law 2021/180](#)
- Up- and Downsides of the New EU Directive on Representative Actions for the Protection of the Collective Interests of Consumers – Comments on Key Aspects, in: [Journal of European Consumer and Market Law 2021/189](#)

KAMERSTUKKEN

Inbreng verslag van een schriftelijk overleg over het Fiche: Herziening richtlijn consumentenkrediet (Kamerstuk 22112-3175), [2021D36699](#)

COVID-19

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – 7 oktober 2021 – Thevenon t. Frankrijk – [persbericht](#)

Vaccinatieplicht

Artikel 8 EVRM. Artikel 14 EVRM. Artikel 1, Eerste Protocol EVRM. De zaak gaat over de verplichte Covid-vaccinatie die is opgelegd aan bepaalde beroepen, in dit geval de brandweer, op grond van de wet van 5 augustus 2021 betreffende de beheer van de gezondheidscrisis. Klager klaagt over schending van artikel 8 EVRM (recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven) van het verdrag, afzonderlijk en in combinatie met artikel 14 (verbod op discriminatie) en artikel 1, Eerste Protocol (eigendomsrecht) omdat zijn weigering om te worden gevaccineerd geleid heeft tot schorsing van werkzaamheden en tot de totale stopzetting van zijn salaris.

EHRM - ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING ZAAK – 7 oktober 2021 – Zambrano t. Frankrijk - [persbericht](#)

Coronapas - Klacht niet ontvankelijk

Artikel 3 EVRM. Artikel 35 EVRM. Klager klaagt over de "pass sanitaire" die in 2021 in Frankrijk is geïntroduceerd. Klager heeft een protest beweging opgericht tegen deze coronapas. Op zijn website, stelt hij voor dat bezoekers een vooraf ingevuld formulier invullen om een soort collectief verzoekschrift in te dienen. Zijn doel was om "congestie, buitensporige werkdruk en een achterstand" bij het Hof te veroorzaken. Het Hof verklaart de klacht niet ontvankelijk. Allereerst heeft hij niet alle nationale rechtsmiddelen uitgeput. Bovendien maakt hij misbruik van het vorderingsrecht in de zin van: Artikel 35 §§ 1 en 3 (ontvankelijkheidscriteria) van het Verdrag.

 Le passe sanitaire devant la CEDH : L'arroseur arrosé ([libertés chéries](#))

CONSULTATIE

Europese Commissie consulteert EU-lidstaten over de toekomst van het Tijdelijke Covid steunkader ([ECER](#))

BNC Fiche

Nieuwe Commissievoorstellen en initiatieven van de lidstaten van de Europese Unie; Brief regering; Fiche: Mededeling HERA, [Kamerstuk 22112, nr. 3213](#)

OVERIG

Artikel: The Impact of COVID-19 on Judicial Cooperation in Criminal Matters. ([BS-04-10-2021](#))

WIKI

 [Coronavirus – Europees recht](#)

EHRM - factsheet[🔗 COVID-19 health crisis](#) (juli 2021)**Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek (S)****EHRM – ARREST – 19 oktober 2021 - Danilevich t. Rusland - [persbericht](#) – [arrest \(niveau 2\)](#) - [31469/08](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:1019JUD003146908](#)****Verbod telefonisch contact met familie tijdens detentie – Aanwezigheidsrecht bij civiele zaak als gevangene**

Artikel 6 EVRM. Artikel 8 EVRM. Klager zit een levenslange gevangenisstraf uit. Vanwege het strikte regime waarin hij tenminste de eerste tien jaren van zijn straf uitzit, mag klager volgens nationaal recht geen telefonisch contact hebben met zijn familie. Telefonisch contact is enkel in het geval er sprake is van “bijzondere persoonlijke omstandigheden” mogelijk. Klager dient tegen deze regel een klacht in bij de nationale rechtbank, stellend dat artikel 8 EVRM hierdoor wordt geschonden. De rechtbank behandelt de zaak in afwezigheid van klager, omdat het nationale recht niet voorziet in het aanwezigheidsrecht van veroordeelde gevangenen in civiele rechtszaken. Zijn klacht wordt afgewezen. In hoger beroep wordt die beslissing bevestigd, wederom in afwezigheid van klager.

Klager betoogt bij het EHRM dat artikel 8 EVRM is geschonden, omdat hij recht heeft op contact met de buitenwereld en voornamelijk met familieleden. Daarnaast stelt hij dat artikel 6 EVRM is geschonden, omdat de voornoemde civiele rechtszaak in zijn afwezigheid is behandeld. Het EHRM oordeelt als volgt.

Tijdens hun gevangenisstraf behouden gedetineerden alle fundamentele rechten en vrijheden, met uitzondering van het recht op vrijheid. Ondanks dat een detentie beperkingen met zich meebrengt, is het onderhouden van contact met naaste familie een essentieel onderdeel van het recht op een familieleven van een gevangene. Klager kon geen bezoek van zijn familieleden ontvangen, omdat zij ver weg woonden. Omdat hij niet telefonisch met hen kon communiceren, was alleen schriftelijk contact mogelijk. Het hof acht dat onvoldoende, omdat het bezorgen van brieven te lang duurt en klager daarmee geen effectief contact kon krijgen met zijn enige, jonge kind in een cruciale fase in de ontwikkeling van hun vader-zoonrelatie.

Volgens het EHRM hebben staten geen volledige vrijheid in het bepalen van dergelijke algemene beperkingen zonder enige mate van flexibiliteit bij het bepalen of die passend of noodzakelijk zijn in individuele zaken. Het hof acht een algemeen verbod op telefooncontacten onacceptabel. Levenslang gestraften zouden voorts niet meer restricties moeten ondervinden dan andere gestraften in hun mogelijkheden om betekenisvol contact te kunnen hebben met hun familie en andere naasten. De beperkingen op de telefooncontacten van klager als een levenslang gestrafte onder het strikte regime waren aldus niet noodzakelijk in een democratische samenleving, waardoor zijn recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven onevenredig is ingeperkt. Het hof acht artikel 8 EVRM geschonden.

Artikel 6 EVRM is eveneens geschonden. De rechtbank heeft het verzoek van klager om de rechtszitting bij te wonen niet beoordeeld. De rechtbank heeft niet beoordeeld of de aard van het geschil zijn aanwezigheid vereiste, noch heeft die enige andere mogelijkheden overwogen waarmee klager effectief kon bijdragen aan de rechtsgang. De nationale wet, die de aanwezigheid van klager niet toestond, ontsloeg de rechtbank niet van zijn verplichting om een eerlijk proces als bedoeld in artikel 6 EVRM te waarborgen. Klager is de mogelijkheid om zijn zaak voldoende effectief toe te kunnen lichten voor de rechtbank onthouden.

EHRM – ARREST – 26 oktober 2021 - A.P. t. Moldavië – persbericht – arrest (niveau 2) – 41086/12 - ECLI:CE:ECHR:2021:1026JUD004108612

Onderzoek naar seksueel misbruik niet effectief

Artikel 3 EVRM. Klager verklaart dat hij in 2006 als vijfjarige is verkracht en seksueel is misbruikt door een twaalfjarige jongen. In 2010 en 2011 heeft zijn moeder tweemaal aangifte gedaan. De aanklager besloot geen strafrechtelijk onderzoek te doen, omdat er onvoldoende bewijs was voor de beschuldigingen. De moeder van klager is tegen die beslissing in verzet gegaan en heeft betoogd dat een psychologisch rapport, dat in 2010 was opgesteld door een psycholoog van het nationale centrum voor de preventie van kindermisbruik, niet bij de beslissing is meegewogen. In dat rapport stond dat klager leed aan affectie-, cognitieve en gedragsstoornissen die zijn veroorzaakt door eerdere gebeurtenissen, namelijk seksueel misbruik in het verleden en fysieke en mentale mishandeling. Een hogergeplaatste aanklager heeft de beslissing om niet te vervolgen in stand gehouden. De onderzoeksrechter heeft die beslissing bevestigd en daarbij expliciet overwogen dat er pas in 2010 aangifte was gedaan.

Klager klaagt dat het onderzoek naar de beschuldigingen van seksueel misbruik niet effectief is geweest, waardoor de artikelen 3 en 8 EVRM zijn geschonden.

Het hof overweegt het volgende. Als een persoon op betwistbare gronden verklaart dat hij of zij het slachtoffer is geworden van een handeling die verboden is op grond van artikel 3 EVRM, dienen de autoriteiten een effectief officieel onderzoek uit te voeren om de feiten vast te stellen en indien sprake is van een strafbaar feit, de verantwoordelijken te identificeren en te straffen.

Het hof acht de beschuldigingen van verkrachting en seksueel misbruik voldoende serieus om in de sfeer van artikel 3 EVRM te vallen. Deze beschuldigingen worden in voldoende mate ondersteund door het psychologisch onderzoek, zodat de autoriteiten een voldoende grondig onderzoek hadden moeten doen naar alle omstandigheden van de zaak.

De omstandigheid dat de jongen die van de feiten beschuldigd wordt, destijds nog niet de leeftijd had bereikt om onder Moldavisch recht strafrechtelijk verantwoordelijk of vervolgd te kunnen worden, maakt het voorgaande niet anders. In dergelijke situaties, met name nu potentieel in strijd met artikel 3 EVRM is gehandeld, zijn de autoriteiten nog steeds gebonden aan de verplichting om de feiten grondig te onderzoeken.

Met betrekking tot de vraag hoe grondig het onderzoek in deze zaak is uitgevoerd, overweegt het hof dat het psychologisch rapport niet werd betwist. In het rapport staat bewijs dat de autoriteiten in overweging hadden moeten nemen tijdens hun onderzoek. Zo had de psycholoog gehoord kunnen worden of een andere psycholoog gevraagd kunnen worden om enige aanvullende vragen te beantwoorden. Dergelijk aanvullend onderzoek heeft niet plaatsgevonden.

Het hof heeft oog voor het argument van de overheid dat de effectiviteit van het onderzoek was ondermijnd doordat pas vier jaar na de feiten aangifte is gedaan, nu het tijdsverloop het verzamelen van bewijs moeilijker maakt. Toch ontslaat dit de autoriteiten niet van hun verplichting om een voldoende grondig onderzoek uit te voeren, zodra zij op de hoogte kwamen van de beschuldigingen van seksueel misbruik van een minderjarige.

Tot slot overweegt het hof dat klager geen professionele hulp heeft gehad in het vooronderzoek, wat vanwege zijn bijzondere kwetsbaarheid als een seksueel misbruikt kind wel nodig was. In het bijzonder overweegt het hof dat niet is gebleken dat de politieagent die hem verhoorde een speciale opleiding had gevolgd voor dergelijke verhoren.

Het door de autoriteiten verrichte onderzoek is niet effectief, omdat het niet grondig is geweest en de bijzondere kwetsbaarheid van klager is onvoldoende in acht was genomen. Artikel 3 EVRM is geschonden.

LITERATUUR

A.D.M. Ficq, (Schade)vergoeding voor gedetineerden wegens toepassing van een te zwaar gevangenisregime. Effectief in de zin van artikel 13 EVRM?, in: [NTM-NJCMBull. 2021/21](#)

EHRM - factsheets en guides

- [Hunger strikes in detention](#) (augustus 2015)
- [Migrants in detention](#) (maart 2021)
- [Prisoners' right to vote](#) (april 2019)
- [Prisoners' health-related rights](#) (juli 2020)
- [Detention and mental health](#) (maart 2020)
- [Detention conditions and treatment of prisoners](#) (oktober 2020)
- [Use of force in the policing of demonstrations](#) (maart 2021)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Prisoners' rights](#) (augustus 2021)

Digitale markt en social media

CONSULTATIE

Civielrechtelijke aansprakelijkheid – Aanpassing van de regels aan het digitale tijdperk en kunstmatige intelligentie, Raadplegingsperiode 18 Oktober 2021 - 10 Januari 2022 ([EC](#))

BURGERINITIATIEF

Uitvoeringsbesluit (EU) 2021/1828 van de Commissie van 7 oktober 2021 inzake het verzoek tot registratie van het Europees burgerinitiatief “Stop (((5G))) — Stay Connected but Protected” (Stop (((5G))) — Blijf verbonden, maar beschermd) op grond van Verordening (EU) 2019/788 van het Europees Parlement en de Raad (Kennisgeving geschikt onder C(2021) 7293), [PB L 370 van 19.10.2021](#)

OVERIG

- The EU's cybersecurity strategy for the digital decade ([publications.europe](#))
- EDPB creates cookie banner taskforce ([ECLB](#))
- From the DSA to Media Data Space: the possible solutions for the access to platforms' data to tackle disinformation ([European law blog](#))
- Radical rewriting of Article 22 GDPR on machine decisions in the AI era ([European law blog](#))
- Online Anonymity: Balancing Freedoms – Stephen Kinsella ([Inform](#))
- Online abuse: banning anonymous social media accounts is not the answer – Harry T Dyer ([Inform](#))
- The easy way to rein in Facebook and Google: stop them gobbling up competitors – Peter Martin ([Inform](#))
- The ICO's Draft Data Protection and Journalism Code: A First Look, Part 1 – David Erdos ([Inform](#))
- Why Facebook and other social media companies need to be reined in – Kaitlynn Mendes, Jacquelyn Burkell, Jane Bailey, Valerie Steeves ([Inform](#))
- It's time to stop trusting Facebook to engineer our social world – Nick Couldry ([Inform](#))

LITERATUUR

- P.A.H.I. Kuipers, Redactioneel - De Digital Markets Act in wisselend perspectief, in: [M&M 2021/4.1](#)
- I. Graef, Het reguleren van het gebruik van data door digitale platforms: gaat de voorgestelde Digital Markets Act ver genoeg?, in: [M&M 2021/4.3](#)
- L. Barros, De rol van interventiedrempels en effectenanalyse in de Digital Markets Act in: [M&M 2021/4.5](#)

- L. Hummel, De Digital Markets Act en het spectrum van eindgebruikersbescherming, in: [M&M 2021/4.2](#)

Discriminatie

EHRM – ARREST – 26 oktober 2021 - Saltinyte t. Litouwen – persbericht – arrest (niveau 2) – 32934/19 - ECLI:CE:ECHR:2021:1026JUD003293419

Geen discriminatie op grond van leeftijd bij huisvestingssubsidie

Artikel 14 jo. artikel 1, Eerste Protocol EVRM Artikel 6 EVRM. Klaagster is een Litouws staatsburger. In 2016 vroeg klagster, een alleenstaande moeder van toen 37 jaar oud, een subsidie aan voor jonge gezinnen met een laag inkomen om een eerste woning te kopen. De nationale autoriteiten wezen het verzoek van klagster af omdat de nationale wetgeving “jonge gezinnen” definieerde als gezinnen waarin de ouders een maximumleeftijd van 35 jaar hadden. De nationale rechter overwoog in 2018 dat de weigering gerechtvaardigd was gelet op de discretionaire bevoegdheid van de wetgever om te beslissen welke personen/gezinnen recht hadden op welke sociale uitkeringen. Tevens zag de nationale rechter geen reden er aan te twifelen dat de wettelijke regeling in overeenstemming was met de relevante bepalingen van de Grondwet en wees zij het verzoek de zaak door te wijzen naar het Grondwettelijk hof af.

Het Hof constateert dat er sprake is van verschil in behandeling tussen personen in relevante vergelijkbare situaties op grond van leeftijd. Het doel van de nationale regering om met de huisvestingssubsidie jongeren aan te moedigen om meer kinderen te krijgen, en dus de afname van de bevolking sinds de jaren 90 te compenseren is volgens het Hof echter in het algemeen belang. Het betreft aldus een legitiem doel. Ondanks dat het Hof het argument van klagster dat alle ouders die kleine kinderen hebben grootgebracht gelijkwaardige behoeften hebben aan sociale bijstand, houdt het Hof rekening met de moeilijke taak van de nationale autoriteiten bij het toewijzen van beperkte openbare middelen. Naar het oordeel van het Hof heeft de regering voldoende gemotiveerd om een leeftijdsgrens vast te stellen voor de huisvestingssubsidie. De staat heeft daarbij een ruime beoordelingsvrijheid om te beslissen over uitkeringen, rekening houdende met sociale, demografische en economische factoren. Er is aldus geen sprake van een schending van artikel 14 EVRM gelezen in samenhang met artikel 1, Eerste Protocol EVRM.

Tevens concludeert het Hof dat artikel 6 EVRM niet is geschonden. De nationale rechter heeft uitgebreide verwijzingen gemaakt naar de relevante jurisprudentie van het Grondwettelijk hof en gedetailleerde redenen voor de afwijzing opgenomen. Klaagster is daarmee voldoende in de gelegenheid gesteld om haar verzoek tot afwijzing van haar zaak naar het Grondwettelijk hof te kunnen begrijpen.

EHRM – ARREST – 21 oktober 2021 - Selygenenko e.a. t. Oekraïne - persbericht – arrest (niveau 2) - 24919/16 - 28658/16 – ECLI:CE:ECHR:2021:1021JUD002491916

Discriminatieverbod – Stemrecht bij lokale verkiezingen - Schending artikel 1, Protocol nr. 12 bij EVRM

Samenvatting onder: [Verkiezingen en kiesrecht](#)

EHRM - facstsheets en guides

[Guide on Article 14 ECHR and on article 1 of Protocol No. 12 to the Convention - prohibition of discrimination](#) (december 2020)

Eigendomsrecht

EHRM – ARREST schadevergoeding – 5 oktober 2021 - Konyv Tar KFT e.a. t. Hongarije - persbericht – arrest (niveau 2) - [21623/13](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:1005JUD002162313](#)

Schadeloosstelling na eerder vastgestelde inbreuk op eigendomsbescherming – Forfaitair schadebedrag

Artikel 41 EVRM. Klagers zijn rechtspersonen/vennootschappen naar Hongaars recht. Op 16 oktober 2018 heeft het Hof geoordeeld dat een ongerechtvaardigde inbreuk is gemaakt op de aan klagers toekomende bescherming van hun eigendomsrechten als gevolg van de introductie van een nieuw systeem voor de distributie van schoolboeken, waarvan klagers werden uitgesloten. Thans oordeelt het Hof over de door klagers gevorderde schadeloosstelling.

EHRM: in casu is sprake van een verlies van ondernemingspotentieel voor klagers. Dat kan betekenen dat (ook) een vermindering van aandeelhouderswaarde optreedt, maar dat laatste is op zichzelf onvoldoende reden om voorbij te gaan aan de rechtspersoonlijkheid van klagers en aan hun aandeelhouders een actie toe te kennen betreffende de schending van de rechten van klagers; daarvoor zijn bijzondere omstandigheden vereist.

Nu het hier gaat om de wijze waarop klagers van hun rechten gebruik konden maken (*control of use*) is de rechtspraak over schadeloosstelling wegens ontneming van eigendom niet rechtstreeks van toepassing. Ook restitutie is niet aan de orde.

Hoewel de Hongaarse regering de door klagers voorgestane waarderingsmethodes op zichzelf onvoldoende heeft weersproken, merkt zij terecht op dat daarin te weinig rekening is gehouden met de gevolgen van mogelijke wetswijzigingen. In het arrest van 16 oktober 2018 heeft het Hof ook met zoveel woorden overwogen dat klagers er niet gerechtvaardigd op konden vertrouwen dat zij aanspraak konden (blijven) maken op een feitelijke monopolie-positie. Mede gelet hierop is het niet mogelijk de exacte schade vast te stellen en wordt een forfaitair schadebedrag toegekend.

EHRM – ARREST – 7 oktober 2021 – Djodjevic t. Frankrijk – persbericht – arrest (niveau 3) – [15572/17](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:0916DEC001557217](#)

Confiscatie van een gebouw, als extra straf, is geen onevenredige maatregel in de strijd tegen georganiseerde misdaad

Artikel 1 Protocol 1 EVRM. Artikel 8 EVRM. Een gerechtelijk onderzoek heeft vastgesteld dat een aantal vrouwen een reeks inbraken heeft gepleegd in opdracht van een criminele organisatie die werd geleid door klager. Een onderzoeksrechter heeft vervolgens de inbeslagname van twee woningen bevolen. Gebouw A, verworven door de klager en zijn metgezel in 1990 en waarin het echtpaar woonde, en gebouw B, waarvan klager sinds 1998 de enige eigenaar was. Klager is veroordeeld voor het herhalingsdelict van criminele samenzwering. Het vonnis gelastte onder meer de confiscatie van gebouw A. Klager en zijn metgezel hebben beroep aangetekend tegen de confiscatie van eigendom. Bij uitspraak heeft het hof van beroep de confiscatie van gebouw A vernietigd en de confiscatie van gebouw B gelast.

Het Hof constateert dat de confiscatie was bevolen op grond van een toegankelijke, nauwkeurige en voorzienbare rechtsgrondslag. Het Hof heeft al erkend dat bij confiscatie een deel van het vermogen van een persoon betrokken kan zijn, zonder dat de in beslag genomen goederen noodzakelijkerwijs het voorwerp zijn van het strafbare feit, het middel om het te plegen, of er rechtstreeks voordeel uit te halen. In de onderhavige zaak merkt het Hof op dat de nationale rechtbank slechts een gedeeltelijke confiscatie van de onroerende goederen van klager heeft gelast en rekening heeft gehouden met de omvang van de winst die werd behaald door de criminele organisatie die klager leidde. Het Hof merkt op dat de klager in staat was geweest zijn zaak voldoende voor te leggen. Gelet hierop en de ruime beoordelingsvrijheid van de verwerende Staat, met name in het kader van een misdaadpreventiebeleid, oordeelt het Hof dat de betwiste confiscatie niet onevenredig is aan het nagestreefde doel van algemeen belang. Dit onderdeel van de klacht is kennelijk ongegrond en wordt afgewezen. De klacht met betrekking tot artikel 8

is ook kennelijk ongegrond. Het Hof merkt op dat er geen bewijs is dat de klager in de geconfisqueerde goederen woonde toen de onderhavige zaak door de nationale rechtbanken werd beoordeeld. Verder was klager eigenaar van een ander onroerend goed, gelegen in de directe omgeving van het in beslag genomen onroerend goed, waarin hij onderdak kon bieden aan zijn familieleden.

EHRM – ARREST – 14 oktober 2021 - Democracy and Human Rights Resource Centre en Mustafayev t. Azerbeidzan – persbericht – arrest (niveau 2) – 74288/14 - 64568/16 - ECLI:CE:ECHR:2021:1014JUD007428814

Beperkingen opgelegd aan mensenrechtenorganisatie voor ander doel - Schending

Artikel 1 Eerste Protocol EVRM. Artikel 2, Vierde Protocol EVRM. Artikel 13 EVRM. Artikel 18 EVRM. 2 Protocol. Klagers zijn een niet-gouvernementele mensenrechtenorganisatie en de voorzitter daarvan. Zij zijn in afwachting van het onderzoek in een strafzaak tegen een aantal NGO's wegens vermeende financiële onregelmatigheden. De bankrekeningen zijn bevroren en ten aanzien van de voorzitter is een reisverbod opgelegd. De klagers zijn niet met naam genoemd in het strafrechtelijke onderzoek. Gelet daarop is het bevroren van de bankrekening en het uitgevaardigde reisverbod onrechtmatig. Het opleggen van een reisverbod was in overeenstemming met nationaal recht, maar het streefde geen legitiem doel na. Het EHRM is van oordeel dat de beperking van de rechten van de klagers bedoeld waren om hen te straffen voor hun werk op het gebied van mensenrechten en hen te beletten om hun activiteiten voor te zetten. EHRM komt unaniem tot een schending.

EHRM – factsheets en guides

[🔗](#) Guide on Article 1 of Protocol No. 1 to the ECHR - protection of property (april 2021)

Energiemarkt

HvJ – ARREST – 14 oktober 2021 – zaak C-683/19 – Viesgo Infraestructuras Energéticas – Spanje – ECLI:EU:C:2021:847 – conclusie – arrest

Interne markt voor elektriciteit – Openbardienstverplichtingen – Financiering sociaal tarief waaraan enkel bepaalde ondernemingen moeten bijdragen

Richtlijn 2009/72/EG. Verzoeksters zijn ondernemingen die actief zijn op de Spaanse elektriciteitsmarkt. Zij waren verplicht om bij te dragen aan de financiering van een sociale maatregel voor kwetsbare consumenten in Spanje. Volgens de Spaanse wetgever was die verplichting een „openbardienstverplichting” in de zin van artikel 3, lid 2, van richtlijn 2009/72/EG. Een van verzoeksters heeft betwist dat deze financieringsverplichting verenigbaar is met het Unierecht.

Hof: Artikel 3, lid 2, van richtlijn 2009/72/EG staat eraan in de weg dat de kosten van een openbardienstverplichting waarbij tegen verlaagd tarief elektriciteit wordt geleverd aan bepaalde kwetsbare afnemers, uitsluitend worden gedragen door de moedermaatschappijen van groepen ondernemingen of, in voorkomend geval, de ondernemingen die gelijktijdig elektriciteit produceren, distribueren en verkopen, aangezien dit criterium, dat door de nationale wetgever wordt gehanteerd om onderscheid te maken tussen de ondernemingen die deze kosten moeten dragen en de ondernemingen die daarvan volledig zijn vrijgesteld, leidt tot een verschil in behandeling tussen de verschillende ondernemingen die op die markt actief zijn, dat niet objectief gerechtvaardigd is.

Artikel 3, lid 2, van richtlijn 2009/72 moet aldus worden uitgelegd dat het zich er niet tegen verzet dat de regeling voor de financiering van een openbardienstverplichting waarbij tegen verlaagd tarief elektriciteit wordt geleverd aan bepaalde kwetsbare afnemers, voor onbepaalde tijd en zonder compenserende maatregelen wordt ingevoerd.

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – gevoegde zaken C-915/19, C-916/19 en C-917/19 – Eco Fox, Alpha Trading en Novaol – Italië – ECLI:EU:C:2021:887 – geen conclusie – arrest

Staatsteun – Wijziging fiscale gunstregeling voor biodiesel - Van accijns vrijgestelde biodieselquota - Begrip ‚nieuwe steun‘

Samenvatting onder: staatsteun

HvJ – CONCLUSIE A-G PITRUZZELLA – 6 oktober 2021 – zaak C-290/20 – Latvijas Gāze – Letland – ECLI:EU:C:2021:825 – conclusie

Toegang van derden tot aardgastransmissie- en -distributiesystemen

Richtlijn 2009/73/EG. Is het om een goed werkende interne markt te waarborgen die het mogelijk maakt om aardgas onder gelijke voorwaarden zonder discriminatie te verkopen en derden economisch redelijke en daadwerkelijke toegang tot het aardgasnet garandeert, noodzakelijk dat de lidstaten een wettelijke regeling vaststellen volgens welke eindafnemers kunnen kiezen op welk systeem – een transmissie- of een distributiesysteem – zij zich willen aansluiten? Kunnen uitsluitend niet-huishoudelijke afnemers zich aansluiten op het aardgastransmissiesysteem? Is richtlijn 2009/73/EG verenigbaar met een nationale regeling volgens welke eindafnemers zich op het transmissienet kunnen aansluiten?

*A-G geeft het Hof in overweging: Richtlijn 2009/73/EG definieert de verplichtingen van de lidstaten uitsluitend op het gebied van de toegang van derden tot aardgastransmissie- en -distributiesystemen, maar niet tevens wat betreft de aansluiting daarop. Artikel 23 en artikel 32, lid 1, van die richtlijn moeten daarom **niet** aldus worden uitgelegd dat de lidstaten verplicht zijn om een wettelijke regeling vast te stellen volgens welke eindafnemers kunnen kiezen op welk systeem zij zich willen aansluiten. Het staat aan de nationale rechter om te beoordelen of de lidstaten hun manoeuvreerruimte om gebruikers naar een bepaald type systeem te leiden (transmissie- of distributiesysteem) hebben gebruikt op grond van een nationale regeling die niet in strijd is met het non-discriminatiebeginsel en rekening houdt met objectieve overwegingen, zoals de veiligheid en de technische kenmerken van het net. Het staat eveneens aan de nationale rechter om na te gaan welk ontvlechtigingsmodel de lidstaat heeft gekozen en welke richtlijnbevestigingen op dat model van toepassing zijn, aangezien artikel 23 van de richtlijn uitsluitend van toepassing is op het derde ontvlechtigingsmodel, te weten het onafhankelijke transmissiesysteem.*

Artikel 23 van richtlijn 2009/73 verplicht de lidstaten niet om een wettelijke regeling vast te stellen volgens welke uitsluitend eindafnemers – in de zin van zowel ‚nieuwe industriële afnemers‘ als ‚industriële afnemers‘ tout court – zich kunnen aansluiten op het aardgastransmissiesysteem. Ten eerste bevat richtlijn 2009/73 immers geen criteria om de categorie ‚industriële afnemers‘ of ‚nieuwe industriële afnemers‘ te definiëren, en ten tweede verzet deze richtlijn zich, in beginsel en onder bepaalde voorwaarden, niet tegen een wettelijke regeling van een lidstaat volgens welke de transmissie van aardgas het rechtstreekse transport van aardgas naar het systeem voor de levering van aardgas van alle categorieën eindafnemers omvat.

Artikel 2, punt 3, en artikel 23 van richtlijn 2009/73 verzetten zich niet tegen een wettelijke regeling van een lidstaat volgens welke de transmissie van aardgas het rechtstreekse transport van aardgas naar het systeem voor de levering van aardgas van de eindafnemer omvat. In die regeling moet het algemene non-discriminatiebeginsel in acht worden genomen en moet rekening worden gehouden met objectieve overwegingen, zoals de veiligheid en de technische kenmerken van het net. Het staat aan de nationale wetgever en de regulerende instantie, respectievelijk in de wetgevende en in de toepassingsfase, om ervoor te zorgen dat aan die voorwaarden is voldaan.

HvJ – CONCLUSIE A-G BOBEK – 6 oktober 2021 – zaak C-348/20 P – Nord Stream 2/Parlement en Raad – [ECLI:EU:C:2021:831](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Beroep tot nietigverklaring – Toepassingsgebied gasrichtlijn – Nord Stream 2

Richtlijn (EU) 2019/692. Richtlijn 2009/73/EG. Artikel 263 VWEU. De A-G is van mening dat Nord Stream 2 AG voor het EU-Hof de richtlijn kan aanvechten die het toepassingsgebied van de gasrichtlijn uitbreidt tot pijpleidingen die de EU verbinden met derde landen. De vaststelling van de richtlijn veranderde de rechtspositie van Nord Stream 2 AG, die bovendien de enige onderneming was die daadwerkelijk door die rechtshandeling werd geraakt.

A-G geeft het Hof in overweging: de beschikking van 20 mei 2020 nietig te verklaren (T-526/19); het beroep tot nietigverklaring ontvankelijk te verklaren en de zaak terug te verwijzen naar het Gerecht.

- Justice should not be blind to something that is obvious to everyone else – An Analysis of Advocate General Bobek’s Opinion in Nord Stream 2 ([European law blog](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 6 juli 2021 (ECER 26.10.21) - [C-580/21](#) - [EEW Energy from Waste](#)

Energie uit hernieuwbare bronnen – Voorrang - Distributie aan systeem - Biomassa

Richtlijn 2009/28/EG. In geschil is of de verbranding van afval dat voor maximaal 50% bestaat uit biomassa als “hernieuwbare energiebron” als energie opgewekt uit “biomassa” kwalificeert in de zin van artikel 2, onder a), resp. onder e), van de richtlijn. Daarnaast is onduidelijk of, indien dit het geval is, de grootte van het aandeel van de hernieuwbaar-opgewekte energie van belang is, waarbij de verwijzende rechter oordeelt dat de hardheidsregeling ook geldt voor installaties die niet uitsluitend gebruik maken van hernieuwbare energiebronnen. Tenslotte is de status van het aandeel energie dat niet opgewekt is uit hernieuwbare bronnen onduidelijk ten aanzien van de berekening van het bruto-eindverbruik in de zin van artikel 5, lid 3, tweede alinea, van de richtlijn.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 6 september 2021 (ECER 18.10.21) - [C-571/21](#) - [RWE Power](#)

Vrijstelling van elektriciteitsbelasting

Samenvatting onder: [belastingen](#)

CONSULTATIE

Digitalisering van de energiesector – EU-actieplan, Raadplegingsperiode 4 Oktober 2021 - 24 Januari 2022 ([EC](#))

OVERIG

- Energy price spike: Commission announces toolbox including consumer alleviation measures ([ECLB](#))
- Komstroy: the beginning of the end for the Energy Charter Treaty? ([European law blog](#))

Familieleven en familierecht

EHRM – ARREST – 19 oktober 2021 - Danilevich t. Rusland - [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) - [31469/08](#) - ECLI:CE:ECHR:2021:1019JUD003146908

Verbod telefonisch contact met familie tijdens detentie – Aanwezigheidsrecht bij civiele zaak als gevangene

Samenvatting onder: [Detentie](#)

EHRM – ARREST – 19 oktober 2021 - Lavanchy t. Zwitserland - [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) - [69997/17](#) - ECLI:CE:ECHR:2021:1019JUD006999717

Termijn voor instellen vaderschapsactie - Geen inbreuk op familielevens.

Artikel 8 EVRM. Klagster gaat als zij 25 jaar is op zoek naar haar vader. In 1990 ontmoet zij hem en bevestigt hij haar vader te zijn. Als vader in 2013 komt te overlijden blijkt zij officieel niet als zijn kind geregistreerd te staan. Een vaderschapsactie stuit dan af op de regel dat deze uiterlijk een jaar na het meerderjarig worden moet worden ingesteld. Het hof oordeelt dat dit geen schending is van artikel 8 EVRM. Daarbij speelt mee dat klagster geen redenen naar voren heeft gebracht waarom zij niet eerder in actie is gekomen. Dat zij de prille relatie niet onder druk wilde zetten ziet het hof in deze zaak niet als een geldig argument.

EHRM – ARREST – 26 oktober 2021 - Leon Madrid t. Spanje – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) - [30306/13](#) - ECLI:CE:ECHR:2021:1026JUD003030613

Van rechtswege eerst achternaam van de vader als ouders er niet uitkomen – Discriminatie – Recht op privéleven

Artikel 14 jo. artikel 8 EVRM. Naar het destijds geldende Spaanse recht kreeg het kind ingeval de ouders daarover geen overeenstemming konden bereiken als eerste achternaam die van de vader en daarna de achternaam van de moeder. In de nationale procedure heeft klagster vergeefs geprobeerd die volgorde om te draaien.

EHRM: het toepasselijke oude Spaanse recht maakt onderscheid naar geslacht, zonder dat daarvoor objectief gerechtvaardigde redenen zijn. Dat een en ander in lijn was met destijds vigerende sociaal-culturele opvattingen maakt dat niet anders. Deze bepaling is discriminatoir jegens vrouwen, niet zozeer door het feit dat zij van rechtswege geldt, maar door het ontbreken van de mogelijkheid om hiervan af te wijken. Het argument van de rechtszekerheid gaat niet op omdat deze evengoed was gediend als de achternaam van de moeder van rechtswege als eerste zou worden vermeld. Schending van artikel 14 jo. artikel 8 EVRM.

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Zweden – 14 september 2021 (ECER 20.10.21) - [C-572/21 – C.C.](#)

Verplaatsing gewone verblijfplaats naar derde land tijdens procedure

Samenvatting onder: [IPR](#)

OVERIG

Privacy & transparency in the family courts – Sir Andrew MacFarlane reports ([Panopticon](#))

EHRM - factsheets en case-law guide

[🔗](#) [Children's rights](#) (mei 2021)

- [Gestational surrogacy \(mei 2021\)](#)
- [International child abductions \(juni 2021\)](#)
- [Parental rights \(mei 2021\)](#)
- [Protection of minors \(juni 2021\)](#)
- [Reproductive rights \(juli 2021\)](#)
- [Guide on Article 8 ECHR - right to respect for private and family life, home and correspondence \(december 2020\)](#)
- [Guide on Article 12 ECHR - right to marry \(augustus 2021\)](#)

Financiële belangen EU en Europese subsidies

HvJ – ARREST – 14 oktober 2021 – zaak C-360/20 – Ministerul Lucrărilor Publice, Dezvoltării și Administrației – Roemenië – ECLI:EU:C:2021:856 – geen conclusie – arrest

Begrip ‚fraude’ – Inbreukmakend gedrag gedurende de bestendingsperiode van een project

Artikel 325 VWEU. Het betreft een beroep dat is ingesteld door het Roemeense ministerie van Openbare werken tegen een beschikking waarbij het OM de strafprocedure heeft geseponeerd die tegen N.E. was ingeleid wegens strafbare feiten in verband met het wederrechtelijk ontvangen van middelen uit de algemene begroting van de Europese Unie.

Hof: Het begrip „fraude waardoor de financiële belangen van de [Europese Unie] worden geschaad”, als bedoeld in artikel 1, lid 1, onder a), van de op basis van artikel K.3 VWEU vastgestelde Overeenkomst aangaande de bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen, ondertekend te Brussel op 26 juli 1995, ziet mede op het gebruik van valse of onjuiste verklaringen die na de uitvoering van het gefinancierde project worden verstrekt om de illusie te wekken dat de gedurende de bestendingsperiode geldende verplichtingen zijn nagekomen.

Het beginsel van voorrang van het Unierecht moet aldus worden uitgelegd dat het een nationale rechter verplicht de bepalingen van nationaal recht uit te leggen in overeenstemming met de verplichtingen die voortvloeien uit artikel 325, leden 1 en 2, VWEU, gelezen in samenhang met artikel 1, lid 1, onder a), van de op basis van artikel K.3 van het VEU vastgestelde Overeenkomst aangaande de bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen, ondertekend te Brussel op 26 juli 1995, voor zover een dergelijke uitlegging niet leidt tot schending van het legaliteitsbeginsel met betrekking tot delicten en straffen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 4 augustus 2021 (ECER 12.10.21) - C-545/21 - ANAS

Aanbesteding - Terugvordering steunbedragen – Efro - Fraude

Verordening (EG, Euratom) nr. 2988/95. Richtlijn 2004/18/EG. Verordening (EG) nr. 1083/2006 Verordening (EG) nr. 1828/2006. Richtlijn (EU) 2017/1371. De verwijzende rechter meent dat hij op grond van het bewijs waarover hij beschikt niet met zekerheid kan vaststellen dat de betrokken opdracht onrechtmatig is gegund aan RTI Aleandri. Volgens de verwijzende rechter is het noodzakelijk dat het Hof verduidelijkt of kan worden geoordeeld dat er sprake is van een “onregelmatigheid” als bedoeld in verordening (EG) nr. 2006/1083 in de vorm van “fraude”. De verwijzende rechter heeft geen nadelige gevolgen voor de algemene begroting van de Unie vastgesteld, aangezien de steun is gebruikt voor het vooraf vastgestelde doel. Tevens twijfelt de verwijzende rechter over de verenigbaarheid van de toepasselijke nationale regeling met richtlijn 2004/18/EG.

De vragen gaan over de uitlegging van de begrippen “onregelmatigheid” en “fraude” in de context van gedragingen die een ondernemer kunnen bevoordelen tijdens een aanbestedingsprocedure. Dienen teruggevorderde steunbedragen volledig te worden gerestitueerd ook al zijn de gehele bedragen voor het doel waarvoor zij bestemd waren gebruikt?

Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie

HvJ – ARREST – 14 oktober 2021 – zaak C-662/19 P – NRW. Bank/CRU – ECLI:EU:C:2021:846 – conclusie – arrest

Bankenunie – Gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme voor kredietinstellingen en bepaalde beleggingsondernemingen – Vaststelling te betalen bijdrage – Voor beroep vatbare handeling

Verordening (EU) nr. 806/2014. Verordening (EU) nr. 1093/2010. NRW. Bank verzoekt om vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-466/16, houdende niet-ontvankelijkverklaring van het door NRW. Bank ingestelde beroep tot nietigverklaring van i) het besluit van de bestuursvergadering van de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR) van 15 april 2016 betreffende de voor 2016 vooraf aan het gemeenschappelijk afwikkelingsfonds (GAF) te betalen bijdragen (SRB/ES/SRF/2016/06) en ii) het besluit van de bestuursvergadering van de GAR van 20 mei 2016 betreffende de aanpassing van de voor 2016 vooraf aan het GAF te betalen bijdragen (SRB/ES/SRF/2016/13) dat is vastgesteld ter aanvulling van het eerste litigieuze besluit voor zover zij NRW. Bank betreffen.

Het juridische belang dat in de onderhavige zaak centraal staat, betreft de juridische kwalificatie van de litigieuze besluiten en de verhouding tussen deze twee besluiten.

Hof: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 26 juni 2019, NRW.Bank/GAR (T-466/16, niet gepubliceerd, EU:T:2019:445), wordt vernietigd. De zaak wordt terugverwezen naar het Gerecht van de Europese Unie.

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – zaak C-95/20 – VARCHEV FINANS – Bulgarije – ECLI:EU:C:2021:891 – geen conclusie – arrest

Markten voor financiële instrumenten - Beleggingsondernemingen – Bewaren van gegevens – Informatie over de categorie-indeling van cliënten

Richtlijn 2014/65/EU. Gedelegeerde verordening (EU) 2017/565. De zaak gaat over de financiële sancties die aan deze vennootschap zijn opgelegd wegens niet-nakoming van de verplichting om gegevens bij te houden met betrekking tot de categorie-indeling van cliënten en de aan hen verstrekte informatie over de kosten en lasten van de beleggingsdiensten.

Hof: Artikel 56, lid 2, en artikel 72, lid 2, van gedelegeerde verordening (EU) 2017/565, gelezen in samenhang met bijlage I bij die gedelegeerde verordening, moeten aldus worden uitgelegd dat beleggingsondernemingen niet verplicht zijn om de gegevens over de voor elke individuele cliënt uitgevoerde beoordelingen van de geschiktheid en passendheid van beleggingsproducten en -diensten, alsmede de informatie die aan elke cliënt is verstrekt over de kosten en de met de beleggingsdiensten gepaard gaande lasten, te bewaren in één enkel afzonderlijk register, met name in de vorm van een digitale database. De wijze waarop deze gegevens worden bewaard kan vrij worden gekozen, mits wordt voldaan aan alle vereisten van artikel 72, lid 1, van die gedelegeerde verordening.

NOOT – bij HvJ 2 september 2021, C-337/20 CRCAM

Rights of third party guarantors in payment services transactions - the CJEU in C-337/20 CRCAM (ECLB)

BNC Fiche

Fiche: Verordening betreffende bij geldovermaking te voegen informatie, Kamerstuk 22112, nr. 3205

REGELGEVING NL

Wet van 13 oktober 2021 tot wijziging van de Wet op het financieel toezicht ter implementatie van Richtlijn (EU) 2019/1160 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 tot wijziging van Richtlijnen 2009/65/EG en 2011/61/EU met betrekking tot de grensoverschrijdende distributie van instellingen voor collectieve belegging (PbEU 2019, L 188) (**Wet implementatie richtlijn grensoverschrijdende distributie van beleggingsinstellingen en icbe's**), Staatsblad 2021, 518

Godsdienstvrijheid (B)

RECHTSPRAAK (LID)STATEN

Jehovah's Witnesses, blood transfusions and capacity: *PW* (law&religion)

NOOT – bij HvJ arrest in gevoegde zaken C-804/18 en C-341/19 WABE

Court of Justice of the EU allows prohibition of religious symbols in the workplace (UK human rights)

EHRM – factsheets en guides

- [Conscientious objection \(juli 2021\)](#)
- [Freedom of religion \(oktober 2019\)](#)
- [Religious symbols and clothing \(december 2018\)](#)
- [Guide on article 9 ECHR - freedom of thought, conscience and religion \(april 2021\)](#)

Grondrechten (Handvest), EVRM, EHRM, algemeen

EHRM – ARREST – 26 oktober 2021 - Serrano Contreras t. Spanje – persbericht – arrest (niveau 2) – 2236/19 - ECLI:CE:ECHR:2021:1026JUD000223619

Herziening strafrechtelijke veroordeling – Interpretatie van het EHRM-arrest onjuist

Artikel 6 EVRM. Klager is, nadat hij in eerste aanleg was vrijgesproken, in hoger beroep veroordeeld ter zake fraude en vervalsing van documenten. De zaak is in hoger beroep schriftelijk behandeld zonder dat er een onderzoek ter terechtzitting heeft plaatsgevonden. In september 2008 heeft klager geklaagd bij het EHRM over de schending van zijn recht op een eerlijk proces. Het EHRM heeft in maart 2012 geoordeeld dat het recht op een eerlijk proces is geschonden met betrekking tot de billijkheid en de duur van de procedure. Het EHRM heeft specifieke elementen benoemd op grond waarvan de veroordeling in strijd was met het recht op een eerlijk proces. Op grond van het arrest van het EHRM heeft klager een verzoek tot herziening ingediend. De nationale rechter heeft, in wederom een schriftelijke procedure waarbij klager in het geheel niet is gehoord, geoordeeld dat de veroordeling deels vernietigd wordt, waarbij de eerder opgelegde gevangenisstraf van vier jaren ongewijzigd blijft. De nationale rechter heeft in de herzieningsprocedure de door het EHRM in het arrest van maart 2012 genoemde specifieke elementen anders uitgelegd. Door deze andere uitleg is de nationale rechter de beoordelingsmarge van de nationale autoriteiten te buiten gegaan en zijn de conclusies van het arrest van het hof verdraaid. De herzieningsprocedure heeft aldus niet voldaan aan de vereisten van een eerlijk proces in de zin van artikel 6 EVRM. EHRM: unaniem schending.

EHRM - WIJZIGING PROCEDURE GROTE KAMER

Het EHRM heeft een aantal wijzigingen aangebracht in zijn reglement van het Hof met betrekking tot de organisatie en de procedure voor de Grote Kamer. Deze wijzigingen zijn op 18 oktober 2021, inwerkinggetreden. De wijzigingen, hebben betrekking op de samenstelling van de Grote Kamer (Regel 24 2), de rol van rechter-plaatsvervangers (Regel 24 § 3) en de procedure inzake verzoeken voor een advies op grond van Protocol nr. 16 (Regels 24 2 (g), 93 § 1.1 en 94 §§ 4-6). ([persbericht](#))

LITERATUUR

- W.E. Hommes, Rode draad 70 jaar EVRM: 'Het doel van deze conventie is het beschermen van de rechten van de mens, in: [NTM-NJCMBull. 2021/19](#)
- R. Lawson, , Mensenrechtenmens(en), in: [NTM-NJCMBull. 2021/28](#)
- A.D.M. Ficq, (Schade)vergoeding voor gedetineerden wegens toepassing van een te zwaar gevangenisregime. Effectief in de zin van artikel 13 EVRM?, in: [NTM-NJCMBull. 2021/21](#)
- M.P. Beijer, Kroniek EU en mensenrechten: EU-Bubbel babbels, in: [NTM-NJCMBull. 2021/25](#)
- B.E.P. Myer, Myj/Mering; Aleksej Navalny, kampioen-geschondene, in: [NTM-NJCMBull. 2021/27](#)

OVERIG

- New Issue ECHR Law Review ([ECHR blog](#))
- ECHR Articles in Newest NQHR ([ECHR blog](#))
- New Fundamental Rights Charter e-learning courses ([FRA](#))

EHRM - factsheets en guides

- [Guide on Article 13 ECHR – right to an effective remedy \(april 2021\)](#)
- [Guide on Article 1 ECHR - obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability \(april 2021\)](#)
- [Guide on Article 46 ECHR - binding force and execution of judgments \(augustus 2021\)](#)

Wiki

- [Handvest grondrechten EU](#)
- [Europees Hof voor de rechten van de mens \(EHRM\)](#)

Handelsagenten

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Tsjechië - 29 juni 2021 (ECER 22.10.21) – [C-574/21- 02 Czech Republic](#)

Agentuurovereenkomst – Schadevergoeding - Voordelen na ontbinding overeenkomst

Richtlijn 86/653/EEG. De vragen gaan over de uitlegging van het begrip “provisie, die voor de handelsagent verloren gaat” in de zin van artikel 17, lid 2, van richtlijn 86/653/EEG. Ziet dit begrip tevens op een provisie voor overeenkomsten die de handelsagent zou hebben in de hypothetische situatie dat de agentuurovereenkomst tussen de principaal en hem niet was beëindigd?

IE - Intellectuele eigendom

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-13/20 – Top System – België – ECLI:EU:C:2021:811 – conclusie – arrest

Auteursrecht en naburige rechten - Rechtsbescherming van computerprogramma's - Decompileren

Richtlijn 91/250/EEG. Deze zaak biedt het Hof een nieuwe gelegenheid om zich uit te spreken over de bijzonderheden van de rechtsbescherming van computerprogramma's. Zowel in het Unierecht als in het internationale recht wordt weliswaar erkend dat computerprogramma's auteursrechtelijk worden beschermd als werken van letterkunde, maar zij onderscheiden zich niettemin van deze laatste in verschillende opzichten. Het kernprobleem in deze zaak, namelijk het recht om een programma te decompileren, kan zich niet voordoen bij een andere categorie van beschermde werken,

Hof: Artikel 5, lid 1, van richtlijn 91/250/EEG moet aldus worden uitgelegd dat de rechtmatige verkrijger van een computerprogramma het recht heeft om dit programma geheel of gedeeltelijk te decompileren teneinde fouten te verbeteren die de werking ervan beïnvloeden, ook wanneer de verbetering erin bestaat een functie te deactiveren die de goede werking verstoort van de toepassing waarvan dit programma deel uitmaakt.

Artikel 5, lid 1, van richtlijn 91/250 moet aldus worden uitgelegd dat de rechtmatige verkrijger van een computerprogramma die dit programma wil decompileren om fouten te verbeteren die de werking ervan beïnvloeden, niet hoeft te voldoen aan de vereisten van artikel 6 van die richtlijn. Deze verkrijger mag echter een dergelijke decompilatie slechts verrichten voor zover dit noodzakelijk is voor die verbetering en, in voorkomend geval, met inachtneming van de voorwaarden die bij overeenkomst met de auteursrechthebbende van dit programma zijn vastgelegd.

- HvJ EU over decompileren van computerprogramma ([IEF20242](#))
- HvJ EU: Verkrijger van computerprogramma mag decompileren om fouten te kunnen verbeteren. ([Boek9.nl](#))

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – zaak C-123/20 – Ferrari – Duitsland – ECLI:EU:C:2021:889 – conclusie – arrest

Gemeenschapsmodel - Ferrari

Verordening (EG) nr. 6/2002. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen Ferrari enerzijds en Mansory Design anderzijds, over een vordering wegens inbreuk en nevenvorderingen, omdat inbreuk zou zijn gemaakt op de aan een niet-ingeschreven gemeenschapsmodel verbonden rechten. Het juridisch belang van deze zaak houdt verband met het feit dat het door Ferrari primair aangevoerde gemeenschapsmodel geen betrekking heeft op de totale verschijningsvorm van de FXX K, maar op die van een deel van deze auto, dat uit bepaalde carrosserie-elementen bestaat. De verwijzende rechter verzoekt het Hof om zich voor het eerst uit te spreken over de voorwaarden waaronder de verschijningsvorm van een deel van een voortbrengsel (partial design) als niet-ingeschreven gemeenschapsmodel kan worden beschermd

Hof: Artikel 11, lid 2, van verordening (EG) nr. 6/2002 moet aldus worden uitgelegd dat de beschikbaarstelling voor het publiek van afbeeldingen van een voortbrengsel, zoals de publicatie van foto's van een voertuig, met zich meebrengt dat een model van een deel van dat voortbrengsel in de zin van artikel 3, onder a), van deze verordening, of van een onderdeel van dat voortbrengsel als samengesteld voortbrengsel in de zin van artikel 3, onder c), en artikel 4, lid 2, van die verordening voor het publiek beschikbaar wordt gesteld, op voorwaarde dat bij die beschikbaarstelling de verschijningsvorm van dat deel of onderdeel duidelijk herkenbaar is.

Om te kunnen onderzoeken of deze verschijningsvorm voldoet aan de voorwaarde van een eigen karakter als bedoeld in artikel 6, lid 1, van deze verordening, moet het betrokken deel of onderdeel een zichtbaar gedeelte van het voortbrengsel of samengestelde voortbrengsel vormen, dat duidelijk is afgebakend door lijnen, een omtrek, kleuren, vormen of een specifieke textuur.

- B** HvJ EU: Door publicatie volledige afbeelding Ferrari kunnen niet-ingeschreven modellen voor onderdelen ontstaan. ([Boek9.nl](#))
- B** HvJ EU: Ferrari tegen Mansory Design. ([IEF20278](#))

GERECHT EU – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak T-342/20 – Indo European Foods/EUIPO - Chakari – ECLI:EU:T:2021:651 – [arrest](#)

Uniemerik

Verordening (EG) nr. 207/2009 [thans van verordening (EU) 2017/1001] Terugtrekkingsakkoord VK- EU. Beeldmerk rijstmeel en (ouder) woordmerk Basmati.

Gerecht: De beslissing van het EUIPO van 2 april 2020 (zaak R 1079/2019-4) wordt vernietigd. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

GERECHT EU – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak T-32/21 – Daw SE / EUIPO – ECLI:EU:T:2021:643 – [arrest](#)

Uniewoordmerk Muresko – Oudere nationale woordmerken Muresko – Inroepen van anciënniteit van oudere nationale merken

Verordening (EU) 2017/1001. Volgens verzoekster heeft de kamer van beroep blijk gegeven van een onjuiste rechtsopvatting door in punt 12 van de bestreden beslissing artikel 40 van verordening 2017/1001, gelezen in samenhang met artikel 39 ervan, te restrictief uit te leggen, namelijk in die zin dat het identieke oudere nationale merk op de datum waarop de anciënniteit ervan wordt ingeroepen, ingeschreven en van kracht moet zijn. Deze onjuiste uitlegging heeft de kamer van beroep ertoe gebracht om verzoeksters beroep ten onrechte te verwerpen, in plaats van de beslissing van de onderzoeker houdende afwijzing van de ingeroepen anciënniteit te vernietigen en die aanspraak op anciënniteit in te schrijven ten behoeve van het betrokken Uniemerik.

Verzoekster betoogt in wezen dat de houder van een identiek ouder nationaal merk waarvan de geldigheidsduur van de inschrijving is verstreken, nog altijd beschikt over het recht om de anciënniteit van dat merk in te roepen ten behoeve van elk Uniemerik dat later wordt aangevraagd of ingeschreven, indien op het moment waarop de anciënniteit wordt ingeroepen reeds een op hetzelfde nationale merk gebaseerde aanspraak op anciënniteit was toegewezen ten behoeve van een ander Uniemerik.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen

GERECHT EU – ARREST – 14 oktober 2021 – zaak T-712/20 – Škoda Investement/EUIPO - Škoda Auto – ECLI:EU:T:2021:700 – [arrest](#)

Uniebeeldmerk dat een gevleugelde pijl weergeeft – Ouder Uniebeeldmerk - Relatieve weigeringsgrond

Verordening (EU) 2017/1001.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

GERECHT EU – ARREST – 20 oktober 2021 – zaak T-823/19 – JMS Sports / EUIPO - Intervention- Škoda Auto – ECLI:EU:T:2021:718 – [arrest](#)

Gemeenschapsmodel dat een spiraalvormig haarelastiekje weergeeft – Openbaarmaking van de oudere modellen op internet

Verordening (EG) nr. 6/2002. Het Gerecht verwerpt het beroep.

 Nietigheidsprocedure spiraalvormig haarelastiekje. ([IEF20273](#))

NOOT – bij HvJ 23 september 2021, [C-433/20 Austro-Mechana Gesellschaft \(...\)](#)

- Opinie AG over begrip 'op welke drager dan ook'. ([IEF20260](#))
- Conclusie A-G: 'Op welke drager ook' strekt zich ook uit tot cloudcomputing. ([Boek9.nl](#))
- Reproducing copyright works in the cloud - do we need a new copyright levy? ([ECLB](#))

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Beware of Gucci's "G": Italian Supreme Court reminds Florence courts that well-known trade marks enjoy enhanced protection ([IPKat](#))

Institutioneel

HvJ – ARREST – 26 oktober 2021 – zaak C-109/20 – PL Holdings – Zweden – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2021:875 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen – Arbitrageovereenkomst

Artikelen 267 en 344 VWEU. Overeenkomst tussen België en Luxemburg, enerzijds, en de Regering van de Volksrepubliek Polen, anderzijds, inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend op 19 mei 1987. Overeenkomst tot beëindiging van bilaterale investeringsverdragen tussen de lidstaten van de Europese Unie. Het verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen Polen en PL Holdings Sàrl over de bevoegdheid van een arbitrage-instantie die in het geschil tussen deze beide partijen twee arbitrale vonnissen heeft gewezen.

Het Hof oordeelt dat het Unierecht in de weg staat aan een nationale wettelijke regeling op grond waarvan een lidstaat met een investeerder uit een andere lidstaat een ad-hocarbitrageovereenkomst mag sluiten die de voortzetting mogelijk maakt van een arbitrageprocedure die is ingeleid op grond van een arbitragebeding dat inhoudelijk identiek is aan die overeenkomst, dat opgenomen is in een tussen deze twee lidstaten gesloten internationale overeenkomst en nietig is wegens strijd met het Unierecht. De nationale rechter moet een arbitraal vonnis dat op basis van een dergelijke arbitrageovereenkomst is gewezen dus vernietigen.

HvJ – ADVIES – 6 oktober 2021 – ADVIES 1/19 – Convention d'Istanbul – Grote Kamer – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [advies](#)

Verdrag van Istanbul - Geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld

Artikel 218, lid 11, VWEU. Verdrag van Istanbul. Artikelen 78, lid 2, 82, lid 2, 83, lid 1, 84 en 336 VWEU. Artikelen 1 tot en met 4 bis van Protocol nr. 21 betreffende de positie van het VK en

Ierland ten aanzien van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht. Verenigbaarheid met het VEU en het VWEU.

Het Hof oordeelt dat de Verdragen er niet aan in de weg staan dat de Raad het besluit over de sluiting van het Verdrag van Istanbul door de Unie pas vaststelt nadat de lidstaten een „gemeenschappelijk akkoord” hebben bereikt, maar deze instelling kan de procedure voor de sluiting van dat verdrag niet wijzigen door deze sluiting afhankelijk te maken van de voorafgaande constatering dat er sprake is van een dergelijk „gemeenschappelijk akkoord”. Het Hof preciseert wat de juiste materiële rechtsgrondslag is voor de vaststelling van de handeling van de Raad tot sluiting van het gedeelte van het Verdrag van Istanbul waarop de voorgenomen overeenkomst betrekking heeft. De handeling tot sluiting van dat verdrag kan in twee afzonderlijke besluiten worden opgesplitst wanneer dat objectief nodig blijkt.

- B** EU-Hof: het bereiken van een gemeenschappelijk akkoord is bij een gemengd verdrag geen juridisch vereiste maar een politieke keuze van de Raad (ECER)

HvJ – CONCLUSIE A-G BOBEK – 6 oktober 2021 – gevoegde zaken C-59/18, C-182/18 en C-743/19 – Italië/Raad, Comune di Milano/Raad en Parlement/Raad – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2021:812 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

HvJ – CONCLUSIE A-G BOBEK – 6 oktober 2021 – gevoegde zaken C-106/19 en C-232/19 – Italië/Raad en Parlement en Comune di Milano/Raad en Parlement – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2021:816 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Vestigingsplaats Europees Geneesmiddelenbureau – Vestigingsplaats Europese arbeidsautoriteit

Artikel 341 VWEU. Artikel 263 VWEU. Verordening (EU) 2018/1718. Besluit (EU) 2019/1199. Italië en de stad Milaan komen op tegen de keuze (in de marge van de vergadering van de Raad van 20 november 2017 en bekend gemaakt in een persbericht) voor Amsterdam in plaats van Milaan als vestigingsplaats van het Europees Geneesmiddelenbureau. Zij vragen tevens nietigverklaring van verordening (EU) 2018/1718 tot wijziging van verordening (EG) nr. 726/2004 wat betreft de zetel van het Europees Geneesmiddelenbureau.

He Europees Parlement komt op tegen de keuze van de vestigingsplaats van de Europese Arbeidsautoriteit (Bratislava, besluit in juni 2019). Volgens het Europees Parlement komt de bevoegdheid inzake de vestigingsplaats van een agentschap toe aan de EU-wetgever, niet aan de vertegenwoordigers van de regeringen der lidstaten.

De A-G is van mening dat het Hof geen rechtsmacht heeft over de beslissingen van de vertegenwoordigers van de lidstaten over de plaats van de nieuwe zetels van het Europees Geneesmiddelenbureau en van de Europese Arbeidsautoriteit.

Handelingen van afgeleid recht waarin, na een EU-wetgevingsprocedure, de inhoud van die besluiten is opgenomen, zijn in beginsel onderworpen aan toetsing door het Hof.

A-G geeft het Hof in overweging dat het Hof oordeelt dat het onbevoegd is ten aanzien van het besluit van de vertegenwoordigers van de lidstaten dat is genomen in de marge van een vergadering van de Raad van de Europese Unie tot vestiging van de nieuwe zetel van het Europees Geneesmiddelenbureau in Amsterdam (Nederland);

In zaak C-743/19 geeft de A-G het Hof in overweging:

Stel vast dat het niet bevoegd is voor Besluit (EU) 2019/1199, in onderlinge overeenstemming genomen tussen de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten van 13 juni 2019 over de vestigingsplaats van de Europese Arbeidsautoriteit.

In zaak C-106/19 geeft de A-G het Hof in overweging het beroep te verwerpen.

In zaak C-232/19 geeft de A-G het Hof in overweging het beroep te verwerpen.

Onbevoegd te verklaren van het beroep kennis te nemen voor zover het Hof verzoekt om zonder rechtsgevolgen uitspraak te doen over het besluit van de vertegenwoordigers van de lidstaten dat

op 20 november 2017 in de marge van een vergadering van de Raad van de Europese Unie is genomen de nieuwe zetel van het Europees Geneesmiddelenbureau in Amsterdam.

- B** Sometimes less is more – a critical view on AG Bobek’s Opinion on the seats of EU agencies ([European law blog](#))

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – zaak C-650/19 P – Vialto Consulting/Commissie – ECLI:EU:C:2021:879 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Niet-contractuele aansprakelijkheid van de Europese Unie

Verordening (Euratom, EG) nr. 2185/96. Met haar hogere voorziening verzoekt Vialto vernietiging van het arrest van het Gerecht waarbij haar beroep is verworpen dat strekte tot vergoeding van de schade die zij zou hebben geleden als gevolg van beweerdelijk onrechtmatig gedrag van de Europese Commissie en het Europees Bureau voor fraudebestrijding (OLAF) in verband met haar uitsluiting van een dienstverleningsovereenkomst. Deze hogere voorziening werpt een belangrijke vraag op over de wijze waarop OLAF zijn externe onderzoeken uitvoert, en meer in het bijzonder over de grenzen van digitaal forensisch onderzoek. Zij biedt tevens de gelegenheid om nader te bepalen welke gevolgen toezeggingen van OLAF aan het begin van een controle ter plaatse in het licht van het beginsel van gewettigd vertrouwen hebben, en welke strekking het recht om te worden gehoord heeft in procedures waaraan meerdere autoriteiten, zoals OLAF, de Commissie en een nationale autoriteit, deelnemen.

Hof: Het arrest van het Gerecht van 26 juni 2019, Vialto Consulting/Commissie in zaak T-617/17, wordt vernietigd voor zover daarbij de door Vialto Consulting Kft. aangevoerde grief inzake schending door de Europese Commissie van het recht om te worden gehoord, ongegrond is verklaard. De hogere voorziening wordt afgewezen voor het overige.

De zaak wordt terugverwezen naar het Gerecht van de Europese Unie voor een uitspraak over de voorwaarden voor de niet-contractuele aansprakelijkheid van de Europese Unie met betrekking tot het bestaan van een causaal verband tussen de schending door de Europese Commissie van het recht om te worden gehoord en de gestelde schade, alsook met betrekking tot het daadwerkelijk bestaan van schade.

HvJ – CONCLUSIE A-G RICHARD DE LA TOUR – 28 oktober 2021 – zaak C-275/20 – Commissie/Raad – **Grote Kamer – ECLI:EU:C:2021:882 – [conclusie](#)**

Verlenging van de periode waarin aanspraak voor audiovisuele coproducties bestaat – Procedurele rechtsgrondslag

Besluit (EU) 2020/470. Artikel 218, lid 7, VWEU. Artikel 5 van het Protocol betreffende culturele samenwerking bij de Vrijhandelsovereenkomst tussen de EU en haar lidstaten, enerzijds, en Korea, anderzijds. Met haar beroep vordert de Europese Commissie nietigverklaring van besluit (EU) 2020/470 van de Raad van 25 maart 2020 betreffende de verlenging van de periode waarin een aanspraak voor audiovisuele coproducties bestaat zoals vastgesteld in artikel 5 van het Protocol.

In dit protocol zijn de partijen overeengekomen om aan audiovisuele coproducties tussen producenten uit de Europese Unie en uit de Republiek Korea het recht te verlenen om aanspraak te maken op de respectieve regelingen van de partijen ter bevordering van plaatselijke en regionale culturele inhoud. Dit recht moet om de drie jaar worden vernieuwd.

Op het niveau van de Unie is de Commissie door de Raad van de Europese Unie gemachtigd om het betrokken recht vóór iedere vervaldatum te beëindigen of integendeel de vernieuwing ervan voor te stellen. In casu zal het Hof moeten verduidelijken of deze machtiging binnen de werkingssfeer van artikel 218, lid 7, VWEU valt en, zo ja, of de voorwaarden voor de uitoefening ervan in overeenstemming zijn met deze bepaling.

A-G geeft het Hof in overweging: Besluit (EU) 2020/470 van de Raad van 25 maart 2020 betreffende de verlenging van de periode waarin een aanspraak voor audiovisuele coproducties

bestaat zoals vastgesteld in artikel 5 van het Protocol betreffende culturele samenwerking bij de Vrijhandelsovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en de Republiek Korea, anderzijds, nietig te verklaren; De gevolgen van besluit 2020/470 in stand te laten.

IPR

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 28 oktober 2021 – zaak C-421/20 – Acacia – Duitsland – ECLI:EU:C:2021:886 – conclusie

Gemeenschapsmodellen – Toepasselijk recht – Plaats waar de oorspronkelijke inbreukmakende handeling is verricht

Verordening (EU) nr. 1215/2012. Verordening (EG) nr. 593/2008. Verordening (EG) nr. 864/2007. Verordening (EG) nr. 6/2002. Acacia is een vennootschap naar Italiaans recht die in Italië velgen voor motorvoertuigen produceert en deze goederen in de gehele Unie in de handel brengt.

De vennootschap Bayerische Motoren Werke AG is van mening dat het door Acacia in Duitsland in de handel brengen van bepaalde velgen inbreuk maakt op een ingeschreven gemeenschapsmodel waarvan zij houdster is en heeft in Duitsland bij een rechtbank voor het gemeenschapsmodel een vordering wegens inbreuk ingesteld.

De verordeningen hebben een bijzonder ruime werkingssfeer. Wel is voor de toepassing van de bevoegdheidsregels van verordening nr. 1215/2012 een extraneïteitselement vereist dat naar voren komt uit het internationale karakter van de betrokken rechtsverhouding wegens de betrokkenheid van meerdere staten. Daarnaast zijn de collisieregels van de Rome I-verordening en de Rome II-verordening van toepassing in situaties waarin moet worden gekozen tussen de rechtsstelsels van verschillende landen.

Onverminderd deze vereisten met betrekking tot het bestaan van een extraneïteitselement, voorzien verordening nr. 1215/2012 en de Rome II-verordening verder in uitzonderingen ten gunste van specifieke Unierechtelijke bepalingen, waarbij prioriteit wordt gegeven aan onder meer de bepalingen van verordening (EG) nr. 6/2002.

Deze prejudiciële verwijzing stelt het Hof in de gelegenheid de verhouding tussen deze drie verordeningen te verduidelijken wat betreft de situaties waarvan sprake in artikel 82, lid 5, van verordening nr. 6/2002, te weten situaties waarin een vordering wegens inbreuk wordt ingesteld bij de rechterlijke instanties van de lidstaat waar de inbreuk heeft plaatsgevonden of dreigt plaats te vinden.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 1, lid 1, van verordening (EG) nr. 864/2007 (Rome II) alsmede artikel 88, lid 2, en artikel 89, lid 1, onder d), van verordening (EG) nr. 6/2002 moeten aldus worden uitgelegd dat, wanneer bij een gerecht van een lidstaat op grond van artikel 82, lid 5, van laatstgenoemde verordening een vordering wegens inbreuk wordt ingesteld door een in die lidstaat gevestigde houder tegen iemand in een andere lidstaat die de inbreuk heeft gemaakt en die beoogt de betrokken goederen in eerstgenoemde lidstaat aan te bieden en in de handel te brengen, er sprake is van een geval waarin tussen de rechtstelsels van verschillende landen moet worden gekozen in de zin van artikel 1, lid 1, van verordening nr. 864/2007 en waarin artikel 8, lid 2, van die verordening bijgevolg het recht aanwijst dat van toepassing is op tot het grondgebied van die lidstaat beperkte nevenvorderingen.

Artikel 8, lid 2, van verordening nr. 864/2007 moet aldus worden uitgelegd dat, voor de vaststelling van het recht dat van toepassing is op de nevenvorderingen bij die vordering wegens inbreuk, het begrip ‚land waar de inbreuk is gepleegd‘ in de zin van die bepaling ziet op het land van de plaats waar de oorspronkelijke inbreukmakende handeling, die ten grondslag ligt aan het verweten gedrag, is verricht.

- Conclusie AG: Recht van land waar oorspronkelijke handeling is verricht van toepassing op tot grondgebied beperkte nevenvorderingen. ([Boek9.nl](#))
- Conclusie A-G in Acacia tegen Bayerische Motoren Werke. ([IEF20282](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 28 oktober 2021 – zaak C-498/20 – BMA Nederland – Nederland – Rechtbank Midden Nederland – ECLI:EU:C:2021:888 – conclusie

Toepasselijk recht - Niet-contractuele aansprakelijkheid - Plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan

Verordening (EG) nr. 864/2007 (Rome II). Het geding betreft de mogelijke niet-contractuele aansprakelijkheid van een Duitse vennootschap, die wordt gevorderd door de curator in het faillissement van een (Nederlandse) kleindochteronderneming ervan en door een in Nederland gevestigde stichting.

De A-G gaat op verzoek van het Hof alleen in op de prejudiciële vraag over de werkingssfeer van verordening (EG) nr. 864/2007.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 1, lid 2, onder d), van verordening (EG) nr. 864/2007 moet aldus worden uitgelegd dat niet-contractuele verbintenissen die voortvloeien uit schending door vennoten of bestuurders van hun zorgplicht, van de werkingssfeer van de verordening zijn uitgesloten wanneer de wet de aansprakelijkheid voor een dergelijke schending jegens derden bij de vennoten of de bestuurders legt om redenen die inherent zijn aan het vennootschapsrecht. Aansprakelijkheid die voortvloeit uit schending van de algemene zorgplicht is niet van de werkingssfeer van de verordening uitgesloten.

Artikel 4, lid 1, van de Rome II-verordening moet aldus worden uitgelegd dat 'de plaats waar de schade zich voordoet' de plaats van vestiging van de vennootschap is wanneer de door haar schuldeisers geleden schade het indirecte gevolg is van economische verliezen die de vennootschap aanvankelijk zelf heeft geleden. De omstandigheid dat de vorderingen worden ingesteld door een curator, in het kader van zijn wettelijke taak om de actieve boedel te liquideren, of door een entiteit die collectieve belangen behartigt, ten behoeve van (maar niet namens) de gezamenlijke schuldeisers, is niet van invloed op de bepaling van die plaats. Dat de woonplaats van sommige schuldeisers zich buiten de Europese Unie bevindt, is eveneens irrelevant.

Artikel 4, lid 3, van de Rome II-verordening moet aldus worden uitgelegd dat een reeds eerder bestaande betrekking tussen de veroorzaker van de schade en de direct benadeelde (bijvoorbeeld een financieringsovereenkomst waarvoor de partijen het toepasselijke recht hebben gekozen) een aspect is dat tegen de andere omstandigheden moet worden afgewogen om vast te stellen of er tussen de onrechtmatige daad en een bepaald land een kennelijk nauwere band bestaat dan tussen diezelfde daad en het land waarvan het recht krachtens artikel 4, lid 1 of 2, van toepassing zou zijn.

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 - C-581/20 TOTO - ECLI:EU:C:2021:808 - arrest

- B** CJEU on provisional/protective measures requested against a public authority (potentially and/or allegedly enjoying some form of immunity) in the case TOTO, C-581/20 (conflict of laws)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – 8 september 2021 (ECER 22.10.21) - C-567/21 BNP Paribas

Onrechtmatig ontslag - Bevoegde rechter

Verordening (EG) nr. 44/2001. De vraag is of het Unierecht zich verzet tegen het instellen van een nieuw beroep bij de Franse rechter om een beslissing te verkrijgen over vorderingen (verband houdend met een onrechtmatig ontslag) die tijdens de oorspronkelijke procedure in het VK hadden kunnen worden ingesteld en of er onderscheid gemaakt moet worden tussen vorderingen die betrekking hebben op verplichtingen die inherent zijn aan de uitvoering van de

arbeidsovereenkomst en verplichtingen die verband houden met de beëindiging van deze overeenkomst.

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Zweden – 14 september 2021 (ECER 20.10.21) - [C-572/21 – C.C.](#)

Verplaatsing gewone verblijfplaats naar derde land tijdens procedure

Verordening (EG) nr. 2201/2003 (Brussel II bis). Verweerder en verzoekster hebben samen een zoon, M, over wie verzoekster sinds zijn geboorte als enige het gezag heeft. Verweerder heeft een procedure ingesteld tegen verzoekster, waarin hij onder meer vorderde dat hem het exclusieve gezag over M. zou worden toegekend. Subsidiair vordert verweerder dat verzoekster en hij gezamenlijk het gezag over M. zouden uitoefenen en dat M. zijn gewone verblijfplaats bij hem zou hebben.

Behoudt een rechter van een lidstaat zijn bevoegdheid wanneer de gewone verblijfplaats van het betreffende kind tijdens de procedure wordt verplaatst van een lidstaat naar een derde land dat is toetreden tot het Haags Verdrag van 1996?

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Italian Supreme Court rules on recognition and enforcement of a foreign judgment even if preceded by a worldwide freezing injunction ([conflict of laws](#))

NOOT – bij beschikking HvJ 3 september 2020, C-98/20 mBank S.A.

Where will the courts 'catch' mobile consumers? ([ECLB](#))

NOOT – bij arrest HvJ 9 september 2021, C-296/20 Commerzbank AG

Commerzbank. The CJEU adopts a flexible approach on the 'international' in 'private international law', at least for the protected category of consumers. ([GAVL](#))

NOOT – bij conclusie HvJ 16 september 2021, C-251/20 Gtflix Tv

GtFlix. Hogan AG suggests the jurisdictional gateway for economic damage, not defamation, catches malicious falsehood between economic operators. ([GAVL](#))

NOOT – bij conclusie HvJ 9 september 2021, C-581/20 Toto

Drawing somewhat blank. The CJEU in Toto. ([GAVL](#))

OVERIG

- Study Rome II Regulation published ([conflict of laws](#))
- The European Union is preparing an initiative to enact the implementing acts establishing the decentralised IT system to be used for cross-border service of documents and cross-border taking of evidence ([conflict of laws](#))

Kansspelen

HvJ – ARREST – 14 oktober 2021 – zaak C-231/20 – Landespolizeidirektion Steiermark e.a. – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2021:845 – geen conclusie – arrest

Inbreuk op een kansspelmonopolie

Artikel 56 VWEU. België, Hongarije en Portugal hebben in deze zaak schriftelijke opmerkingen ingediend. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding over sancties die aan M.T. zijn opgelegd wegens overtredingen bestaande in het als ondernemer ter beschikking stellen van verboden loterijen.

Hof: Artikel 56 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat, in het kader van een sanctieprocedure wegens inbreuk op een kansspelmonopolie, de nationale rechter die zich over de wettigheid van een voor deze inbreuk opgelegde sanctie dient uit te spreken, specifiek moet nagaan of de in de toepasselijke regeling bepaalde sancties verenigbaar zijn met artikel 56 VWEU, gelet op de concrete methode van vaststelling ervan.

Artikel 56 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een nationale regeling waarbij dwingend wordt voorgeschreven dat het als ondernemer ter beschikking stellen van verboden loterijen wordt bestraft met:

– een minimumboete per niet-vergunde speelautomaat, zonder bovengrens aan het totale bedrag van de opgelegde geldboeten, mits het totale bedrag van de opgelegde geldboeten niet overdreven is in vergelijking met het mogelijke economische voordeel van de strafbare overtredingen;

– een vervangende hechtenisstraf per niet-vergunde speelautomaat, zonder bovengrens aan de totale duur van de opgelegde vervangende hechtenisstraffen, mits de duur van de daadwerkelijk opgelegde vervangende hechtenisstraf in verhouding staat tot de ernst van de vastgestelde overtredingen, en

– een verplichte bijdrage in de procedurekosten ten belope van 10 % van de opgelegde geldboeten, mits deze bijdrage niet buitensporig is in verhouding tot de daadwerkelijke kosten van de procedure en geen afbreuk doet aan het in artikel 47 van het Handvest neergelegde recht op toegang tot de rechter.

Kwekersrecht

HvJ – ARREST – 14 oktober 2021 – zaak C-186/18 – José Cánovas Pardo – Spanje – ECLI:EU:C:2021:849 – conclusie – arrest

Communautair kwekersrecht – Verjaringstermijn

Verordening (EG) nr. 2100/94. Het hoofdgeding gekenmerkt zich door het feit dat de houder de in artikel 96 van verordening nr. 2100/94 vastgelegde termijn van drie jaar heeft laten verstrijken. Vast staat namelijk dat de houder op het tijdstip waarop de rechtsvordering tegen Pardo werd ingesteld, sedert meer dan drie jaar kennis had van de handelingen die inbreuk maakten op zijn rechten en van de identiteit van de overtreder.

De aan het Hof voorgelegde vragen strekken ertoe te vernemen welke rechtsgevolgen moeten worden verbonden aan het verstrijken van deze termijn van drie jaar.

Hof: Artikel 96 van verordening (EG) nr. 2100/94 moet aldus worden uitgelegd dat de verjaringstermijn van drie jaar die in deze bepaling is vastgesteld voor de vorderingen waarin de artikelen 94 en 95 van deze verordening voorzien, ingaat op het tijdstip waarop enerzijds het communautaire kwekersrecht definitief is verleend en anderzijds de houder van het recht op communautaire bescherming kennis heeft gekregen van de handeling en van de identiteit van de overtreder, ongeacht de omstandigheid dat de inbreukmakende handeling betreffende een beschermd ras voortduurt en ongeacht het tijdstip waarop die handeling wordt beëindigd.

Artikel 96 van verordening nr. 2100/94 moet aldus worden uitgelegd dat dat enkel die in de artikelen 94 en 95 van deze verordening bedoelde vorderingen verjaard zijn welke betrekking hebben op een geheel van inbreukmakende handelingen betreffende een beschermd ras en zijn ingesteld meer dan drie jaar nadat enerzijds het communautaire kwekersrecht uiteindelijk is verleend en anderzijds de houder kennis heeft gekregen van het bestaan van elke afzonderlijke handeling die deel uitmaakt van dit geheel van handelingen, alsook van de identiteit van de overtreder.

- E** Het Europees Hof van Justitie verduidelijkt art. 96 van verordening 2100/94 EG, naar aanleiding van prejudiciële vragen. ([Boek9.nl](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 8 oktober 2021 (ECER 18.8.2021) – C-522/21 – Saatgut Treuhandverwaltung

Communautair kwekersrecht – Landbouw – Schadevergoeding - Licentievergoeding

Verordening (EG) nr. 1768/95. Verordening (EG) nr. 2100/94. Eiseres, een vennootschap die de belangen van houders van kwekersrechten behartigt, heeft van gedaagde een schadevergoeding gevorderd.

Is de bepaling van de uitvoeringsverordening 1768/95 die een schadevergoeding toestaat die, vanwege herhaaldelijke en opzettelijke inbreuk van kwekersrechten, viermaal zo hoog is als de licentievergoeding verschuldigd ter daadwerkelijke compensatie van de inbreuk, verenigbaar met het Unierecht, met name met verordening 2100/94?

Landbouw en visserij (B)

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-119/20 – Lauku atbalsta dienests – Letland – ECLI:EU:C:2021:817 – conclusie – arrest

GLB – Elfpo – Cumulatie steun - Kleine landbouwbedrijven – Jonge landbouwers

Verordening (EU) nr. 1305/2013. Kunnen landbouwers in het kader van het Elfpo steun ontvangen zowel voor de ontwikkeling van een klein landbouwbedrijf als in de hoedanigheid van jonge landbouwer?

Hof: Artikel 19, lid 1, van verordening (EU) nr. 1305/2013 verzet zich er niet tegen dat een landbouwer die aanloopsteun ten bate van de ontwikkeling van kleine landbouwbedrijven krachtens punt a), iii), van die bepaling heeft ontvangen, deze steun kan cumuleren met aanloopsteun voor jonge landbouwers krachtens punt a), i), ervan, mits het maximale steunbedrag als bedoeld in lid 6 van dat artikel niet wordt overschreden.

Artikel 19, lid 1, van verordening nr. 1305/2013 moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een nationale regeling op grond waarvan de ontvangst van aanloopsteun voor jonge landbouwers als bedoeld in punt a), i), is uitgesloten indien reeds aanloopsteun voor de ontwikkeling van kleine landbouwbedrijven, als bedoeld in punt a), iii), van die bepaling is toegekend.

HvJ – ARREST – 14 oktober 2021 – zaak C-373/20 – Dyrektor Z. Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa – Polen – ECLI:EU:C:2021:850 – geen conclusie – arrest

GLB - Bedrijfstoeslagregeling – Blijvend grasland – Natuurlijke en periodieke overstromingen

Verordening (EG) nr. 1120/2009. Het betreft een geding tussen een landbouwer en het agentschap voor herstructurering en modernisering van de landbouw over diens beslissing om

de toekenning van bepaalde agromilieubetalingen te weigeren en hem te gelasten de in dat kader reeds uitgekeerde bedragen terug te betalen, op grond dat deze landbouwer vruchtwisseling had toegepast na de overstroming of het onder water komen te staan van een perceel dat was ingedeeld als „blijvend grasland” in de zin van artikel 2, onder c), van verordening nr. 1120/2009.

Hof: Artikel 2, onder c), van verordening (EG) nr. 1120/2009 moet aldus worden uitgelegd dat weiland of grasland in een speciale beschermingszone dat onderhevig is aan natuurlijke en periodieke overstromingen of onder water staan, niet is uitgesloten van het begrip „blijvend grasland” in de zin van die bepaling, aangezien dergelijke overstromingen of dergelijk onder water staan op zich geen „vruchtwisseling” op de betrokken grond in de zin van die bepaling kunnen meebrengen.

HvJ – ARREST – 14 oktober 2021 – zaak C-29/20 – Biofa – Duitsland – ECLI:EU:C:2021:843 – conclusie – arrest

Biociden – Werkzame stof

Verordening (EU) nr. 528/2012. Verordening (EU) nr. 334/2014. Houdt de goedkeuring van een „werkzame stof” via een uitvoeringsverordening van de Europese Commissie die is vastgesteld op grond van verordening (EU) nr. 528/2012 in dat deze stof automatisch bestemd is om tegen een schadelijk organisme te werken op „een andere dan louter fysieke of mechanische wijze” in de zin van artikel 3, lid 1, onder a), van deze verordening (hierna: „biocidale werking”)? Zo ja, moet, indien deze stof wordt gebruikt in een middel dat voor de bestrijding van schadelijke organismen is bestemd, dit middel dan worden beschouwd als een „biocide” in de zin van deze bepaling? Welke beoordelingsmarge heeft de nationale rechter in deze context om het „biocidale” karakter van een dergelijk middel te beoordelen?

Hof: Artikel 3, lid 1, onder a), eerste streepje, van verordening (EU) nr. 528/2012, gelezen in samenhang met artikel 3, lid 1, onder c), ervan, moet aldus worden uitgelegd dat een product dat als doel heeft schadelijke organismen te vernietigen, af te schrikken of onschadelijk te maken, en dat een werkzame stof bevat die bij een uitvoeringsverordening van de Commissie is goedgekeurd overeenkomstig artikel 9, lid 1, onder a), van die verordening, niet reeds louter op grond van die goedkeuring valt onder het begrip „biocide” in de zin van artikel 3, lid 1, onder a), eerste streepje, van die verordening, zodat het aan de bevoegde nationale rechter staat om na te gaan of dit product voldoet aan alle in laatstgenoemde bepaling gestelde voorwaarden om onder dit begrip te vallen. Indien de samenstelling van dat product evenwel identiek is aan die van het biocide dat bij de aanvraag tot goedkeuring van deze werkzame stof als representatief werd voorgesteld, moet deze rechter oordelen dat dit product onder dat begrip valt.

CONSULTATIE

Dierenwelzijn – herziening EU-wetgeving, Raadplegingsperiode 15 Oktober 2021 - 21 Januari 2022 ([EC](#))

OVERIG

Europese Commissie brengt verslag uit over de stand van zaken van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken in de landbouw- en voedselvoorzieningsketen ([ECER](#))

Levenslang

EHRM – ARREST – 28 oktober 2021 - Bancsok en Laszlo Magyar (no. 2) t. Hongarije – persbericht – arrest (niveau 2) – [52374/15](#) - [53364/15](#) - ECLI:CE:ECHR:2021:1028JUD005237415

Levenslange gevangenisstraffen met enkel de mogelijkheid tot een voorwaardelijke vrijlating na 40 jaar gevangenisstraf zijn onverenigbaar met het verdrag

Artikel 3 EVRM. Klagers zijn Hongaarse staatsburgers en zitten een levenslange gevangenisstraf in Hongarije uit. Daar bestaat de mogelijkheid op voorwaardelijke vrijlating pas na 40 jaar. Hiertegen hebben klagers in 2015 een grondwettelijke klacht ingediend, waarvan de procedures nog lopen. Bij het Hof klagen klagers, met een beroep op artikel 3 EVRM, dat een levenslange gevangenisstraf met mogelijkheid tot voorwaardelijke invrijheidstelling na 40 jaar in de praktijk een levenslange gevangenisstraf is en dat zij in feite nog steeds geen uitzicht op vrijlating hebben. Klagers zijn van mening dat hun straf in strijd is met het EVRM aangezien dit een onmenselijke en vernederende straf vormt.

Het Hof verwerpt het bezwaar van de nationale regering met betrekking tot het niet uitputten van de nationale rechtsmiddelen, waarbij het hof opmerkt dat beide procedures voor het Grondwettelijk hof aanhangig zijn sinds 2015. Het Hof herhaalt dat levenslange gevangenisstraffen alleen verenigbaar zijn met het verdrag als er uitzicht is op vrijlating en een mogelijkheid tot herziening vanaf het begin. Indien het nationale recht niet voorziet in een mogelijkheid tot herziening is de levenslange gevangenisstraf in strijd met artikel 3 EVRM. Bovendien vertoont vergelijkend en internationaal onderzoek duidelijk steun voor de instelling van een mechanisme dat uiterlijk 25 jaar na het opleggen van een levenslange gevangenisstraf een procedure tot herziening garandeert, met verdere periodieke beoordelingen daarna. Het Hof merkt op dat de 40 jaar waarin de klagers zouden moeten wachten om in aanmerking te komen voor voorwaardelijke vrijlating aanzienlijk langer is dan de maximaal aanbevolen termijn. Het Hof is daarom van oordeel dat de vonnissen van de klagers in feite geen uitzicht op vrijlating bieden en dus niet verenigbaar zijn met het verdrag. Er is sprake van een schending van artikel 3 EVRM.

LHBTI-rechten

NOOT – bij EHRM 17 juli 2021, [Fedotova e.a. t. Rusland](#)

Here we go again? Is Fedotova and Others just splitting hairs when it comes to same-sex couples?. ([strasbourgobservers](#))

OVERIG

- 40 Years Dudgeon Judgment([ECHRblog](#))
To mark the occasion of this landmark judgment, the Council of Europe has [published](#) a video and an article which looks back on the judgment and its impact since on LGBTI persons.
- Dudgeon v. the United Kingdom - 40th anniversary event ([ECHRSO](#))

EHRM – factsheets en guides

- [Homosexuality: criminal aspects](#) (juni 2014)
- [Sexual orientation issues](#) (september 2021)

Luchtvaart (c)

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-613/20 – Eurowings – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2021:820 – geen conclusie – arrest

Luchtvaartclaim – Staking – Buitengewone omstandigheid?

Verordening (EG) nr. 261/2004. Eurowings heeft een vlucht waarop CS zou vliegen geannuleerd vanwege een staking van haar cabinepersoneel. Deze staking was het gevolg van collectieve onderhandelingen met Lufthansa AG, de moedermaatschappij van Eurowings. De stakingsaanzegging is uitgebreid tot de werknemers van verschillende dochterondernemingen, waaronder Eurowings. De staking is op de dag zelf zonder aanzegging verlengd tot middernacht. Door deze verlenging kon het voor die dag opgestelde vluchtplan niet worden uitgevoerd. CS vordert compensatie. Hij betoogt dat de staking van het cabinepersoneel die tot de annulering van zijn vlucht heeft geleid, geen „buitengewone omstandigheid” in de zin van artikel 5, lid 3, van de verordening vormt en toerekenbaar is aan Eurowings.

Hof: Artikel 5, lid 3, van verordening (EG) nr. 261/2004 moet aldus worden uitgelegd dat er geen sprake is van een „buitengewone omstandigheid” in de zin van deze bepaling in geval van een staking om eisen met betrekking tot loon of andere arbeidsvoorwaarden van werknemers kracht bij te zetten, die is begonnen na een oproep daartoe van een personeelsvakbond van de maatschappij die de vlucht uitvoert uit solidariteit met een staking tegen de moedermaatschappij waarvan eerstgenoemde maatschappij een van de dochterondernemingen is, waaraan wordt deelgenomen door een categorie personeel van de dochteronderneming waarvan de aanwezigheid noodzakelijk is om een vlucht uit te voeren, en die ondanks het bereiken van een akkoord met de moedermaatschappij langer duurt dan de organiserende vakbond aanvankelijk had aangekondigd.

 Strikes may spread, that's not extraordinary - CJEU in Eurowings (C-613/20) ([ECLB](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 6 oktober 2021 – zaak C-451/20 – Airhelp – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2021:829 – conclusie

Luchtvaartclaim - Geannuleerde vlucht – Andere vlucht – Begrip daadwerkelijke aankomsttijd

Verordening (EG) nr. 261/2004. De zaak in het hoofdgeding biedt het Hof de gelegenheid om zich uit te spreken over de toepasselijkheid van verordening nr. 261/2004 op een vlucht met vertrek uit en eindbestemming in een derde land en met een rechtstreekse aansluiting in een lidstaat. Het Hof zal moeten vaststellen of de in deze verordening bepaalde compensatie voor twee vluchten die een vertrek- of aankomstpunt in een lidstaat hebben zich uitstrekt tot de vliegverbinding in haar geheel, wanneer deze twee vluchten via één enkele boeking zijn geboekt.

Het Hof wordt tevens verzocht om het begrip „daadwerkelijke aankomsttijd” te verduidelijken, wat de verplichtingen betreft van de luchtvaartmaatschappij die de vlucht uitvoert in het kader van een aanbod van een andere vlucht, en om vast te stellen of deze luchtvaartmaatschappij verantwoordelijk is voor de door een andere luchtvaartmaatschappij uitgevoerde andere vlucht, zodat een eventuele vertraging bij deze vlucht aan deze eerste luchtvaartmaatschappij moet worden toegerekend.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 3, lid 1, van verordening (EG) nr. 261/2004 moet aldus worden uitgelegd dat deze verordening van toepassing is op een vliegverbinding die wordt uitgevoerd door een communautaire luchtvaartmaatschappij en bestaat uit twee vluchten waarvoor één enkele boeking is verricht, wanneer de oorspronkelijke plaats van vertrek en de eindbestemming zijn gelegen in een derde land, maar de plaats van aankomst van de eerste vlucht en de plaats van vertrek van de tweede vlucht zijn gelegen op het grondgebied van een lidstaat, zodat elke vlucht, afzonderlijk beschouwd, onder deze bepaling valt.

Artikel 5, lid 1, onder c), iii), van verordening nr. 261/2004 moet aldus worden uitgelegd dat een andere vlucht, die wordt aangeboden door de luchtvaartmaatschappij die de

vervoerovereenkomst heeft gesloten met de passagier, daadwerkelijk door deze luchtvaartmaatschappij moet worden uitgevoerd, zodat een passagier recht heeft op de in artikel 7, lid 1, van verordening nr. 261/2004 bedoelde compensatie, wanneer de daadwerkelijke aankomsttijd van deze andere vlucht op de eindbestemming meer dan twee uur later is dan de geplande aankomsttijd van de oorspronkelijk geboekte vlucht.

B The long arm of Regulation 261/2004 - AG Saugmandsgaard Øe in Airhelp (C-451/20) ([ECLB](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 6 oktober 2021 (ECER 13.7.2021) – [C-517/21](#) – [Laudamotion](#)

Luchtvaartclaim - Vertraging – Omboeking – (online) inchecken

Verordening (EG) nr. 261/2004. Verzoek tot compensatie bij vertraging van vluchten. Vraag is onder andere of een passagier daadwerkelijk moet zijn vertrokken met een vlucht waarmee hij met een vertraging van ten minste drie uur op zijn eindbestemming zou zijn aangekomen, om aanspraak te maken op compensatie.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 11 oktober 2021 (ECER 5.8.2021) – [C-510/21](#) – [Austrian Airlines](#)

Schadevergoeding – Ongeval met hete koffie – Luchtvervoersdiensten

Verordening (EG) nr. 2027/97. Door een kan met hete koffie die van de serveerwagen viel tijdens een vlucht, heeft verzoeker brandwonden opgelopen. Verzoeker vordert schadevergoeding van verweerder en stelt dat er sprake was van gebrekkige eerste verzorging van zijn verwondingen.

Moet de eerste hulp die naar aanleiding van een ongeval als bedoeld in artikel 17, lid 1, van het Verdrag tot het brengen van eenheid in enige bepalingen inzake het internationale luchtvervoer, aan boord van het luchtvaartuig is geboden en die leidt tot ander lichamelijk letsel bij de passagier dat van de eigenlijke gevolgen van het ongeval kan worden afgebakend, samen met de gebeurtenis die het eerste letsel heeft veroorzaakt als één enkel ongeval worden aangemerkt.

OVERIG

On Flights, Rock Concerts and the Needle in a Haystack A report from the Court of Justice of the European Union's oral hearing on the PNR directive ([EU law analysis](#))

WIKI

[Wiki luchtvaartclaims](#)

Manipulatiesoftware auto's

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 8 oktober 2021 (ECER 9.8.2021) – [C-506/21](#) – [Daimler](#)

Dieselschandaal – Manipulatie-instrument – Schadevergoeding – Prejudiciële verwijzingen

Richtlijn 2007/46/EG. Verordening (EG) nr. 715/2007. Vordering tot schadevergoeding van fabrikanten van voertuigen of motoren met een verboden manipulatie-instrument.

De verwijzende rechter vraagt of de bepalingen uit richtlijn 2007/46/EG en verordening (EG) 715/2007 ook tot doel hebben de belangen van individuele kopers van motorvoertuigen en hun vermogen te beschermen? Daarnaast is de vraag of het Unierecht vereist dat de koper van een

voertuig met een verboden manipulatie-instrument een civielrechtelijke aanspraak op schadevergoeding jegens de fabrikant heeft? Tevens vraagt de verwijzende rechter of een nationale regeling die prejudiciële verwijzingen naar het Hof van Justitie bemoeilijkt, strijdig is met het Unierecht.

Mededinging

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-882/19 – Sumal – Spanje – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2021:800 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Begrip economische eenheid – Mededingingsverstoring door moedermaatschappij - Verhalen van schade op dochteronderneming

Artikel 101, lid 1) VWEU. Het Hof is verzocht te verduidelijken of een subject dat stelt schade te hebben geleden als gevolg van een mededingingsverstoringende praktijk, de dochteronderneming van de vennootschap die aan die praktijk heeft deelgenomen en waaraan de Commissie een boete heeft opgelegd bij een besluit dat geen betrekking heeft op de dochteronderneming, civielrechtelijk aansprakelijk kan stellen voor deze schade op basis van het feit dat deze vennootschappen een „economische eenheid” vormen. Zoals bekend maakt de doctrine van de economische eenheid deel uit van de rechtspraak van het Hof en het Gerecht, waarin zij is aangewend om de moedermaatschappij te bestraffen voor mededingingsverstoringende gedragingen van haar dochterondernemingen door de aansprakelijkheid van de dochteronderneming in „opwaartse” richting naar de moedermaatschappij uit te breiden. In de zaak die de verwijzende rechter aan het Hof heeft voorgelegd moet evenwel worden vastgesteld of dat begrip „economische eenheid” een uitbreiding van de aansprakelijkheid in „neerwaartse” richting kan rechtvaardigen, met als gevolg dat de dochteronderneming aansprakelijk wordt gesteld voor de schade die is veroorzaakt door een mededingingsverstoringende gedraging van de moedermaatschappij. Het Hof oordeelt dat slachtoffers van een inbreuk op het mededingingsrecht van de Unie die door een moedermaatschappij is begaan, de daardoor geleden schade kunnen verhalen op haar dochteronderneming. Zij moeten daartoe aantonen dat de twee vennootschappen ten tijde van de inbreuk een economische eenheid vormden.

HvJ – CONCLUSIE A-G RANTOS – 28 oktober 2021 – zaak C-267/20 – Volvo en DAF Trucks – Spanje – ECLI:EU:C:2021:884 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Vrachtwagenkartel - Schadevergoeding

Artikel 101 VWEU. Richtlijn 2014/104/EU. Van 1997 tot 2011 hebben vrachtwagenfabrikanten, waaronder AB Volvo en DAF Trucks deelgenomen aan een kartel, onder meer op het gebied van vrachtwagenprijzen. Dat is in 2016 vastgesteld door de Europese Commissie. Een Spaanse ondernemer vordert in Spanje schadevergoeding voor de aankoop van te duur betaalde vrachtwagens. De Spaanse rechter in hoger beroep heeft vragen over de verjaringstermijn van de vordering. De A-G gaat in op de temporele reikwijdte van de richtlijn

GERECHT EU – ARREST – 20 oktober 2021 – zaak T-240/18 – Polskie Linie Lotnicze "LOT" / Commissie – ECLI:EU:T:2021:723 – [persbericht](#) – [arrest](#)

GERECHT EU – ARREST – 20 oktober 2021 – zaak T-296/18 – Polskie Linie Lotnicze "LOT" / Commissie – ECLI:EU:T:2021:724 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Concentraties - Luchtvaartmaatschappijen

Besluit C(2017) 8776 final. Zaak COMP/M.8672 – easyJet/Certains actifs d’Air Berlin. Het Gerecht verwerpt de beroepen van luchtvaartmaatschappij Polskie Linie Lotnicze „LOT” tegen de besluiten waarbij de Commissie easyJet en Lufthansa heeft toegestaan concentraties tot stand te brengen door bepaalde activa van de Air Berlin-groep te verwerven.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – 6 april 2021 (ECER 12.10.21) - C-331/21 - Autoridade da Concorrência et EDP

Artikel 101 VWEU. In geschil is of de overeenkomst in kwestie een mededingingsbeperkende strekking heeft. Volgens de AC is dit het geval. EDP Energias betoogt dat haar aansprakelijkheid als deel van de EDP-groep niet is aangetoond. Sonae MC als moedermaatschappij en Sonae Investimentos als grootmoedermaatschappij betogen eveneens dat hun aansprakelijkheid als deelnemers van de SONAE-groep niet is aangetoond. MCH stelt zich op het standpunt dat de overeenkomst een concurrentiebeding betreft die geen mededingingsbeperkende strekking heeft. Daarnaast acht zij de uitleg met betrekking tot potentiële concurrentie tussen haar en EDP Comercial ontoereikend en betoogt zij subsidiair dat de overeenkomst een agentuurovereenkomst of op zijn minst een samenwerkingsovereenkomst is die bijgevolg onderhevig is aan contractuele regels.

Vragen worden onder meer gesteld over de mate waarin schadelijke gevolgen en voordelen voor de consument moeten worden onderzocht, over de toepasbaarheid van artikel 101 VWEU op ondernemingen die elkaar noch daadwerkelijk noch potentieel beconcurreren, de notie “potentiële concurrentie”, de rol van deelneming in ondernemingen, samenwerkingsovereenkomsten, verticale overeenkomsten en concurrentiebeding.

Milieu, natuur, duurzame energie

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-458/19 P – ClientEarth / Commissie – ECLI:EU:C:2021:802 – conclusie – arrest

Verdrag van Aarhus – Toegang tot de rechter in milieuaangelegenheden - Autorisatie voor het gebruik van bis(2-ethylhexyl)ftalaat (DEHP)

Uitvoeringsbesluit C(2016) 3549 final. Verordening (EG) nr. 1907/2006. Verordening (EG) nr. 1367/2006. Besluit C(2016) 8454 final. Bis(2-ethylhexyl)ftalaat (DEHP) is een zogenaemde weekmaker die wordt toegevoegd aan kunststoffen op basis van polyvinylchloride (pvc). Met DEHP zijn aanzienlijke risico's voor de gezondheid van de mens verbonden. Derhalve is voor het gebruik van die stof overeenkomstig de Reach-verordening een autorisatie vereist, die door de Commissie op aanvraag van de gebruiker kan worden verleend.

ClientEarth is een NGO die zich inzet voor de bescherming van het milieu. In de onderhavige procedure komt ClientEarth als derde op tegen een dergelijke autorisatie die door de Commissie aan drie afvalrecyclingsondernemingen is verleend voor het gebruik van gerecyclede pvc-afvalstoffen (pvc-recycalaat) die DEHP bevatten. In die context heeft ClientEarth de Commissie overeenkomstig de Aarhus-verordening verzocht om herziening van de autorisatie en vervolgens bij het Gerecht tevergeefs beroep ingesteld tegen de afwijzing van het desbetreffende verzoek.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – zaak C-357/20 – Magistrat der Stadt Wien – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2021:881 – geen conclusie – arrest

Begrip voortplantingsplaats – Veldhamster

Richtlijn 92/43/EEG. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen I.E. – een werknemer van een projectontwikkelaar – en het stadsbestuur van Wenen over de bestuurlijke strafbeschikking waarbij dat stadsbestuur I.E. een geldboete – en bij niet-betaling daarvan, een vervangende vrijheidsstraf – heeft opgelegd omdat hij in het kader van een bouwproject rust- en voortplantingsplaatsen van de *Cricetus cricetus* (veldhamster) zou hebben beschadigd of vernield, terwijl deze diersoort voorkomt op de lijst van beschermde diersoorten in bijlage IV, onder a), bij de habitatrichtlijn. Dit geding heeft reeds aanleiding gegeven tot een verzoek om een

prejudiciële beslissing, waarover het Hof zich heeft uitgesproken in een arrest van 2 juli 2020, Magistrat der Stadt Wien (Veldhamster), (C-477/19, EU:C:2020:517).

*Hof: Artikel 12, lid 1, onder d), van richtlijn 92/43/EEG moet aldus worden uitgelegd dat het in deze bepaling gebezigde begrip „voortplantingsplaats” zich mede uitstrekt tot de directe omgeving van die plaats wanneer deze omgeving noodzakelijk blijkt te zijn om de beschermde diersoorten die worden vermeld in bijlage IV, onder a), bij die richtlijn, zoals de *Cricetus cricetus* (veldhamster), in staat te stellen zich met succes voort te planten.*

Artikel 12, lid 1, onder d), van richtlijn 92/43 moet aldus worden uitgelegd dat de voortplantingsplaatsen van een beschermde diersoort moeten worden beschermd zolang dit noodzakelijk is om deze diersoort in staat te stellen zich met succes voort te planten, zodat deze bescherming zich tevens behoort uit te strekken tot voortplantingsplaatsen die niet meer worden bewoond, wanneer de kans voldoende groot is dat de betrokken diersoort naar die plaatsen zal terugkeren.

Artikel 12, lid 1, onder d), van richtlijn 92/43 moet aldus worden uitgelegd dat de in deze bepaling gebezigde begrippen „beschadiging” en „vernieling” zien op de geleidelijke vermindering van de ecologische functionaliteit van een voortplantings- of rustplaats van een beschermde diersoort respectievelijk op het volledige verlies van die functionaliteit, ongeacht of dergelijke aantastingen opzettelijk zijn.

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 21 oktober 2021 – zaak C-463/20 – Namur-Est Environnement – België – ECLI:EU:C:2021:868 – [conclusie](#)

Milieueffectbeoordeling - Heropening steengroeve - Voortijdig besluit

Richtlijn 2011/92/EU. Richtlijn 92/43/EEG. Richtlijn 2009/147/EG. Voor bepaalde projecten is krachtens de MEB-richtlijn een vergunning vereist, alsmede een voorafgaande milieueffectbeoordeling, met andere woorden een verslag over de mogelijke aanzienlijke milieueffecten en inspraak van het publiek. Indien het project gevolgen kan hebben voor strikt beschermde soorten van de habitatrichtlijn of de vogelrichtlijn, moet in de milieueffectbeoordeling rekening worden gehouden met deze effecten.

In de onderhavige zaak rijst, naar aanleiding van de heropening van een steengroeve in het Belgische gewest Wallonië, de vraag of de bevoegde instanties niettemin afwijkingen van de bescherming van strikt beschermde soorten kunnen goedkeuren, zelfs vóór de milieueffectbeoordeling. Noch de habitatrichtlijn, noch de vogelrichtlijn, noch de toepasselijke Belgische en Waalse wetgeving vereist een milieueffectbeoordeling of inspraak voor besluiten over uitzonderingen op de soortenbescherming. Volgens de verwijzende rechter is de litigieuze vergunning op het gebied van de soortenbescherming echter een praktisch noodzakelijke voorwaarde voor de verwezenlijking van een project in de zin van de MEB-richtlijn, zodat deze richtlijn zich kan verzetten tegen een dergelijk vroegtijdig besluit.

A-G geeft het Hof in overweging: Het is verenigbaar met richtlijn 2011/92/EU om reeds vóórdat het basisbesluit wordt vastgesteld waarbij de opdrachtgever het recht verkrijgt een project uit te voeren en vóórdat in het kader van de milieueffectbeoordeling van dit project inspraak wordt verleend aan het publiek, een voorlopig besluit te nemen waarbij bepaalde nadelige effecten op beschermde soorten wegens dat project worden toegestaan.

Overeenkomstig de artikelen 3, 5, 6 en 7 van richtlijn 2011/92 moet de milieueffectbeoordeling zich echter ook uitstrekken tot de effecten van het project op beschermde soorten, zelfs als daarover reeds een voorlopig besluit is genomen. Bovendien moeten de bevoegde instanties de in artikel 2, lid 1, van de richtlijn bedoelde vergunning weigeren, ongeacht het vooraf genomen besluit, voor zover uit de beoordeling blijkt dat het project onverenigbaar is met de Unierechtelijke bepalingen ter bescherming van soorten. Ten slotte moet de voor het project toegestane afwijking van de eisen inzake de bescherming van soorten op basis van de milieueffectbeoordeling kunnen worden aangevochten overeenkomstig artikel 11 van de richtlijn.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – 14 september 2021 (ECER 22.10.21) - C-575/21 - WertInvest Hotelbetrieb

Milieueffectenbeoordeling – Drempelwaarde - Locaties met bijzonder historisch, cultureel of archeologisch belang

Richtlijn 2011/92/EU. Vragen worden gesteld over drempelwaarden die nationaal recht mag vaststellen die bereikt moeten worden alvorens er sprake kan zijn van verplichte milieueffectenbeoordeling, met name waar er sprake is van locaties met bijzonder historisch, cultureel of archeologisch belang. Eveneens worden vragen gesteld over wie er als partij kunnen optreden in bouwprocedures en of er voor afzonderlijke bouwmaatregelen vergunningen kunnen worden afgegeven voordat een milieueffectenbeoordeling plaats heeft gevonden voor het gehele project.

EUROPESE COMMISSIE

- Mededeling van de commissie Beoordeling van plannen en projecten met betrekking tot Natura 2000-gebieden — Methodologische richtsnoeren inzake de bepalingen van artikel 6, leden 3 en 4, van de habitatrichtlijn (92/43/EEG), [PB C 437 van 28.10.2021](#)
  - 🔗 [Richtsnoeren van de Commissie voor de beoordeling van plannen en projecten met betrekking tot Natura 2000-gebieden \(ECER\)](#)
- Aanbeveling (EU) 2021/1749 van de Commissie van 28 september 2021 over “energie-efficiëntie eerst”: van beginselen tot praktijk — Richtsnoeren en voorbeelden voor de toepassing ervan in de besluitvorming in de energiesector en daarbuiten, [PB L 350 van 4.10.2021](#)
  - 🔗 [Europese Commissie presenteert richtsnoeren voor de toepassing van het energie-efficiëntie eerst-beginsel \(ECER\)](#)

REGELGEVING

Verordening (EU) 2021/1767 van het Europees Parlement en de Raad van 6 oktober 2021 tot wijziging van Verordening (EG) nr. 1367/2006 betreffende de toepassing van de bepalingen van het Verdrag van Aarhus betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden op de communautaire instellingen en organen, [PB L 356 van 8.10.2021](#)

- 🔗 [Verbeterd publiek toezicht op EU-milieubesluiten door wijziging van de Aarhusverordening \(ECER\)](#)

CONSULTATIE

Illegale handel in wilde dieren en planten – EU-actieplan (evaluatie), Raadplegingsperiode 5 Oktober 2021 - 28 December 2021 ([EC](#))

LITERATUUR

S.J. Lopik, Rode draad 70 jaar EVRM: Klimaatverandering en strafrecht: positieve verplichtingen op grond van het EVRM?, in: [NTM-NJCMBull. 2021/20](#)

BLOGS

- The Future is a Foreign Country: Understanding State (In)Action on Climate Change as Ill-Treatment. ([strasbourgobservers](#))

- Third-Party Intervention in Pending Climate Case: The Human Rights Centre of Ghent University submits Leave to Intervene in *Klimasenioren v. Switzerland*. ([strasbourgobservers](#))
- EU-Hof: ook verlaten voortplantingsplaatsen van beschermde diersoorten moeten worden beschermd ([ECER](#))
- UN Council Rules Access To Healthy Environment Is A Human Right ([rights info](#))

EHRM - factsheets en guides

- [Environment](#) (juli 2021)
- [Guide sur la jurisprudence de la Convention européenne des droits de l'homme - Environnement](#) (augustus 2021)

Ne bis in idem (B – S)

EHRM – factsheets en guides

- [Right not to be tried or punished twice](#) (juli 2021)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 7 to the ECHR – right not to be tried or punished twice](#) (30 april 2021)

Onderwijs

EHRM – factsheets en guides

- [Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the ECHR – right to education](#) (augustus 2021)

Overlevering en uitlevering (S)

EHRM – VERWIJZING NAAR GROTE KAMER – 21 oktober 2021 - *Sanchez Sanchez t. het VK* – [persbericht verwijzing](#) - [statement of facts](#)

Uitlevering aan de VS - Levenslang

Artikel 3 EVRM. Klager heeft de Mexicaanse nationaliteit. Hij is gearresteerd in het VK op 19 april 2018 op verzoek van de Verenigde Staten waar hij wordt gezocht voor drugsdealen en drugshandel. De klacht gaat over het feit dat klager het risico loopt op een levenslange gevangenisstraf als hij wordt veroordeeld en over de slechte detentieomstandigheden in de VS.

HvJ – ARREST – 26 oktober 2021 – gevoegde zaken C-428/21 PPU en C-429/21 PPU – Openbaar Ministerie – Nederland – Rechtbank Amsterdam [ECLI:NL:RBAMS:2021:3681](#) - [ECLI:NL:RBAMS:2021:3680](#) – [ECLI:EU:C:2021:876](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

EAB - Aanvullende toestemming voor uitbreiding van de strafbare feiten – Verhoor opgeëiste persoon in uitvoerende of uitvaardigende lidstaat

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. Artikel 47 Handvest EU. De rechtbank Amsterdam stelt vragen over de overlevering vanuit Nederland naar Hongarije van een Nigeriaans onderdaan. De betrokkene is overgeleverd voor feiten in verband met het witwassen van opbrengsten van misdrijven. Hij bevindt zich in Hongarije in detentie. Een Hongaarse rechter wil de betrokkene echter ook voor andere feiten berechten, en die zouden zijn gepleegd vóór de daadwerkelijke overlevering aan Hongarije. De vraag is of de betrokkene daarover moet worden gehoord in Nederland of in Hongarije.

Hof: Artikel 27, lid 3, onder g), en lid 4, alsmede artikel 28, lid 3, van kaderbesluit 2002/584/JBZ, gelezen in het licht van het door artikel 47 Handvest EU gewaarborgde recht op effectieve rechterlijke bescherming, moeten aldus worden uitgelegd dat een persoon die ter uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel aan de uitvaardigende rechterlijke autoriteit is overgeleverd, het recht heeft om door de uitvoerende rechterlijke autoriteit te worden gehoord wanneer die autoriteit door de uitvaardigende rechterlijke autoriteit is verzocht om toestemming krachtens deze bepalingen van dat kaderbesluit, welk gehoor kan plaatsvinden in de uitvaardigende lidstaat – in welk geval de rechterlijke autoriteiten van die lidstaat ervoor moeten zorgen dat het recht van de betrokkene om te worden gehoord naar behoren en daadwerkelijk wordt uitgeoefend – zonder dat de uitvoerende rechterlijke autoriteit rechtstreeks deelneemt. Het is echter aan de uitvoerende rechterlijke autoriteit om ervoor te zorgen dat zij over voldoende gegevens beschikt, met name wat het standpunt van de betrokkene betreft, om met volledige kennis van zaken – en met volledige eerbiediging van de rechten van verdediging van de betrokkene – haar beslissing te kunnen nemen over het verzoek tot toestemming dat krachtens artikel 27, lid 4, of artikel 28, lid 3, van kaderbesluit 2002/584 is geformuleerd, en om in voorkomend geval de uitvaardigende rechterlijke autoriteit dringend om aanvullende gegevens te verzoeken.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Ierland – 12 oktober 2021 (ECER 30.7.2021) – [C-514/21](#) en [C-515/21](#) – Minister for Justice and Equality e.a.

Overlevering – Veroordeling wegens nieuw strafbaar feit – Begrip ‘proces dat tot de beslissing heeft geleid’ – Rechter

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. Artikelen 47 en 48 Handvest EU. Artikel 6 EVRM. In C-514/21 heeft Hongarije een verzoek gedaan tot overlevering krachtens een in 2017 uitgevaardigd Europees aanhoudingsbevel, met het oog op het ondergaan van de resterende elf maanden van een opgelegde gevangenisstraf van één jaar. In C-515/21 heeft Polen verzocht om overlevering krachtens een in 2019 uitgevaardigd Europees aanhoudingsbevel.

De overlevering van de gezochte persoon in die laatste zaak wordt verzocht met het oog op het ondergaan van een vrijheidsstraf die ab initio was opgeschort maar waarvan later de tenuitvoerlegging is gelast naar aanleiding van een veroordeling wegens een nieuw strafbaar feit, en die beslissing tot tenuitvoerlegging is gegeven door de rechter die de gezochte persoon voor dat nieuwe strafbare feit heeft veroordeeld. De verwijzende rechter wenst te vernemen of de procedure die tot die latere veroordeling en tot de beslissing tot tenuitvoerlegging heeft geleid, deel uitmaakt van het „proces dat tot de beslissing heeft geleid” in de zin van artikel 4 bis, lid 1, van kaderbesluit 2002/584/JBZ? Tevens wil de verwijzende rechter weten of door de afwezigheid van de gezochte persoon bij de procedures in het geding inbreuk is gemaakt op zijn rechten onder artikel 6 EVRM en de artikel 47 en 48 Handvest EU.

RECHTSPRAAK (LID)STATEN

No Surrender to Poland ([verfassungsblog](#))

Last week, a district court in Norway took a bold step and refused surrender to Poland due to the “significant greater danger and probability” that a Polish court would not be a lawful judge.

EHRM factsheet

[🔗 Extradition and life imprisonment \(juni 2018\)](#)

Prejudiciële procedure HvJ

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-561/19 – Consorzio Italian Management e Catania Multiservizi – Italië – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2021:799 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Cilfit – Criteria voor het verplichting om een prejudiciële vraag te stellen

Artikel 267 VWEU. Het Hof verduidelijkt zijn rechtspraak in de zaak Cilfit over de situaties waarin de nationale rechterlijke instanties in laatste aanleg niet onderworpen zijn aan de verplichting om een prejudiciële vraag te stellen.

Wanneer een dergelijke rechterlijke instantie van oordeel is dat zij van de nakoming van die verplichting mag afzien, moet uit de motivering van zijn beslissing blijken dat de zaak betrekking heeft op een van de drie situaties die hem daartoe in staat stellen.

Hof: Artikel 267 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat een nationale rechterlijke instantie tegen wiens beslissingen krachtens het nationale recht geen rechtsmiddel openstaat, moet voldoen aan zijn verplichting om bij het HvJ een vraag over de uitlegging van het Unierecht aanhangig te maken tenzij het van oordeel is dat die vraag irrelevant is of dat de betrokken bepaling van het Unierecht al door het Hof is uitgelegd of dat de juiste toepassing van het Unierecht zo vanzelfsprekend is dat er geen ruimte is voor redelijke twijfel. Het bestaan van een dergelijke mogelijkheid moet worden beoordeeld in het licht van de kenmerkende kenmerken van het Unierecht, de bijzondere moeilijkheden die de uitlegging ervan met zich meebrengt en het risico van verschillen in rechterlijke beslissingen binnen de Europese Unie. Een dergelijke rechterlijke instantie kan niet van die verplichting worden ontheven op de enkele grond dat zij het Hof reeds in dezelfde nationale procedure om een prejudiciële beslissing heeft verzocht. Het kan echter afzien van het voorleggen van een prejudiciële vraag aan het Hof wegens niet-ontvankelijkheid die eigen is aan de procedure voor die rechterlijke instantie, mits het gelijkwaardigheids- en het doeltreffendheidsbeginsel in acht worden genomen

- EU-Hof verduidelijkt de omvang van de verplichting om prejudiciële vragen aan het EU-Hof te stellen ([ECER](#))
- In the Courts the CJEU does not Trust? The National Courts' Obligation to Refer Preliminary Questions to the CJEU after Consorzio Italian Management ([verfassungsblog](#))

Wiki

- [Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU](#)

Privacy en persoonsgegevens

HvJ – CONCLUSIE A-G BOBEK – 6 oktober 2021 – zaak C-245/20 – Autoriteit Persoonsgegevens – Nederland – [Rechtbank Midden-Nederland](#) – ECLI:EU:C:2021:822 – [conclusie](#)

Inzage processtukken Raad van State aan journalisten – Rechterlijke taak? - Bevoegdheid AP

Verordening (EU) 2016/679. De Rechtbank Midden-Nederland wenst van het Hof te vernemen of de Nederlandse Autoriteit Persoonsgegevens bevoegd is te oordelen over de vraag of de praktijk van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State inzake het geven van inzage in processtukken aan journalisten strookt met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). De AG concludeert dat dit niet het geval is omdat het hier gaat om de uitoefening van een rechterlijke taak als bedoeld in artikel 55 lid 3 van de AVG.

A-G geeft het Hof in overweging: Eerste vraag: Artikel 55, lid 3, van verordening (EU) 2016/679 dient aldus te worden uitgelegd dat de praktijk waarbij gerechten processtukken aan een journalist verstrekken zodat die beter verslag kan doen van een openbare zitting, plaatsvindt ‚bij de uitoefening van hun rechterlijke taken‘.

Eerste vraag, onder a): Artikel 55, lid 3, van verordening 2016/679 vereist niet dat wordt bepaald of door een verwerking door nationale gerechten ,bij de uitoefening van hun rechterlijke taken' de onafhankelijke rechterlijke oordeelsvorming in concrete zaken wordt geraakt."

Eerste vraag, onder b): De vaststelling van de aard en het doel van een bepaalde verwerking behoort niet tot de criteria die krachtens artikel 55, lid 3, van verordening 2016/679 in aanmerking moeten worden genomen om te bepalen of de nationale gerechten ,bij de uitoefening van hun rechterlijke taken' handelden."

Eerste vraag, onder c): Voor de beantwoording van de vraag of een verwerking door de nationale gerechten is uitgevoerd ,bij de uitoefening van hun rechterlijke taken' in de zin van artikel 55, lid 3, van verordening 2016/679, is het niet van belang of die gerechten handelden op basis van een expliciete nationaalrechtelijke grondslag."

- B** AG HvJ EU: gerechten kunnen processtukken met persoonsgegevens aan journalist verstrekken conform de AVG (bijzonder strafrecht)
- B** A-G: gerechten kunnen processtukken met persoonsgegevens aan journalist verstrekken conform de AVG (ECER)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 4 oktober 2021 (ECER 23.7.2021) – C-446/21 – Schrems

Sociale netwerkplatform – Verwerking gebruikersgegevens – Algemene gebruikersvoorwaarden - AVG

Verordening (EU) 2016/679. Verweerster is Facebook Ireland, een Ierse vennootschap die fungeert als sociaal netwerk waarop gebruikers inhoud kunnen uploaden en delen. Verweerster biedt haar diensten gratis aan en genereert inkomsten door gebruikersgegevens te verwerken teneinde adverteerders gerichte reclame te laten maken. Verzoeker heeft in onderhavige procedure gesteld dat verweersters gebruiksvoorwaarden niet in overeenstemming zijn met de AVG.

De verwijzende rechter vraagt of de rechtmatigheid van de algemene gebruiksvoorwaarden van platformovereenkomsten getoetst moet worden aan de vereisten voor toestemming vande AVG. Tevens wordt gevraagd naar eventuele beperkingen bij het samenvoegen, analyseren en verwerken van bijzondere persoonsgegevens.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 4 oktober 2021 (ECER 27.4.2021) – C-453/21 – X-FAB Dresden

AVG - Functionaris gegevensbescherming –Belangenverstrengeling - Ontslag

Verordening (EU) 2016/679. Ontslag van verzoeker als functionaris voor gegevensbescherming op grond dat hij zowel voorzitter van de ondernemingsraad als functionaris voor gegevensbescherming van verweerster was.

Staat artikel 38, lid 3, tweede volzin, van verordening (EU) 2016/679 in de weg aan een bepaling van nationaal recht, op grond waarvan aan het ontslag van de functionaris voor gegevensbescherming door de verwerkingsverantwoordelijke, die zijn werkgever is, de in die bepaling genoemde voorwaarden worden gesteld, ongeacht of dat ontslag verband houdt met de uitvoering van zijn taken?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije – 7 oktober 2021 (ECER 3.6.2021) – [C-350/21](#) – [Spetsializirana prokuratura](#)

Verwerking persoonsgegevens met oog op opsporing strafbare feiten - Bewaren verkeersgegevens – Bestrijding criminaliteit – Nationale regeling

Richtlijn (EU) 2016/680. Verordening (EU) 2016/679. Richtlijn 2002/58/EG. Verzoek tot terbeschikkingstelling van verkeersgegevens van meerdere personen in verband met een verdenking van lidmaatschap van of betrokkenheid bij een criminele organisatie die accijnsgoederen verkoopt zonder fiscale zegels. De gegevens zijn reeds voor een periode van zes maanden bewaard.

Vraag is onder andere of een nationale regeling, volgens welke ter bestrijding van zware criminaliteit alle verkeersgegevens gedurende een periode van zes maanden algemeen en ongedifferentieerd kunnen worden bewaard, verenigbaar is met het Unierecht?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 13 oktober 2021 (ECER 31.8.2021) – [C-552/21](#) – [SCHUFA Holding e.a.](#)

AVG – Insolventie – Registratie kwijtschelding restschuld – Particulier kredietregistratiebureau

Verordening (EU) 2016/679. Verzoeker eist van verweerder (Deelstaat Hessen) dat de registratie van de kwijtschelding van een restschuld uit een insolventieprocedure bij particulier kredietregistratiebureau SCHUFA Holding wordt gewist.

Vraag is onder meer of de mededeling aan de betrokkene door de toezichhoudende autoriteit van het resultaat van haar onderzoek kan worden aangemerkt als een besluit op een verzoekschrift, zodat de rechterlijke toetsing op een klacht in de zin van artikel 78 AVG beperkt blijft of dat sprake is van een besluit dat in zijn geheel door de rechter moet worden getoetst, waarbij die autoriteit in individuele gevallen door de rechter ook kan worden verplicht een concrete maatregel in de zin van artikel 58 AVG te nemen? Ook wordt gevraagd of de bewaring van gegevens bij een particulier kredietregistratiebureau, waarbij persoonsgegevens uit openbare registers zonder concrete aanleiding worden bewaard en die op verzoek kunnen worden verstrekt, verenigbaar is met het Unierecht.

EDPB

Guidelines 10/2020 on restrictions under Article 23 GDPR ([EDPB](#))

OVERIG

- Zwarte lijst FSV van Belastingdienst in strijd met de wet ([AP](#))
- Radical rewriting of Article 22 GDPR on machine decisions in the AI era ([European law blog](#))
- Online Anonymity: Balancing Freedoms – Stephen Kinsella ([Inform](#))
- Online abuse: banning anonymous social media accounts is not the answer – Harry T Dyer ([Inform](#))
- The ICO's Draft Data Protection and Journalism Code: A First Look, Part 2 – David Erdos ([Inform](#))
- Privacy & transparency in the family courts – Sir Andrew MacFarlane reports ([Panopticon](#))
- Fraudehulpdesk mag geen strafrechtelijke gegevens verwerken ([privacyweb](#))

Wiki

 [Wiki AVG](#)

EHRM - factsheets en guides

- [Guide to the case-law of the ECHR on data protection \(april 2021\)](#)
- [EHRM Factsheet Personal data protection \(mei 2021\)](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht

EHRM – ARREST – 12 oktober 2021 - J.C. e.a. t. België – persbericht – arrest (niveau 2) – 11625/17 – ECLI:CE:ECHR:2021:1012JUD001162517

Immunitet van jurisdictie Vaticaan – Geen schending toegang tot de rechter

Artikel 6 EVRM. Eerste zaak bij het EHRM met betrekking tot de immunitet van de Heilige Stoel. Slachtoffers van seksueel misbruik door katholieke priesters starten in 2011 een civiele procedure tegen het Vaticaan. Zij vorderen een voorlopige schadevergoeding van € 10.000 vanwege het beleid van zwijgen en het niet ondernemen van actie door de Kerk. De nationale rechter acht zich echter niet bevoegd om hierover te oordelen. De Heilige Stoel wordt internationaal erkend als vergelijkbaar met een buitenlandse mogendheid, met dezelfde rechten en plichten als een Staat. Hij is partij bij belangrijke internationale verdragen, is overeenkomsten aangegaan met andere soevereine entiteiten en onderhoudt diplomatieke betrekkingen met zo'n 185 Staten wereldwijd.

Het Hof acht de redenering van de nationale rechter niet onredelijk of willekeurig en merkt op dat het eerder zelf overeenkomsten tussen de Heilige Stoel en andere Staten als internationale verdragen heeft aangemerkt. Geen schending van artikel 6 EVRM.

In zijn dissenting opinion brengt Judge Pavli in herinnering dat het Hof niet zijn eigen oordeel in de plaats van dat van de nationale rechter kan stellen. Hij gaat nader in op het argument dat het wangedrag van de plaatselijke bisschoppen niet zou kunnen worden toegerekend aan de Heilige Stoel omdat de Paus geen autoriteit over hen zou hebben. Volgens Pavli is hierbij te zeer geabstraheerd van de omstandigheden van het geval en de specifieke claims van klagers.

Overigens hebben de klagers in 2017 wel schadevergoeding kunnen krijgen via het door de Kerk ingestelde arbitrage centrum.

EHRM – ARREST – 28 oktober 2021 – Succi e.a. t. Italië – persbericht – arrest (niveau 2) – 55064/11 - 37781/13 - 26049/14 - ECLI:CE:ECHR:2021:1028JUD005506411

Cassatie-procesrecht – Eerlijk proces - Excessief formalisme?

Artikel 6 lid 1 EVRM. Deze gevoegde zaken gaan over de vraag of het recht op een eerlijk proces wordt ondermijnd door de (verschillende) inhoudelijke eisen aan het beroepschrift in het Italiaanse cassatieprocesrecht, zoals geïntroduceerd in de periode 2005-2006. Bijzondere aandacht gaat uit naar het zogeheten autonomiebeginsel.

EHRM: de litigieuze eisen aan het cassatieberoepschrift komen voort uit het autonomiebeginsel en dienen een legitiem doel: het vereenvoudigen van het werk van de cassatierechter en tegelijkertijd het dienen van de rechtszekerheid en de goede rechtsbedeling. Het autonomiebeginsel stelt de rechter in staat de inhoud van de klachten te bepalen op grond van (enkel) de lezing van het beroepschrift, hetgeen de effectiviteit en efficiëntie dient; dat is niet alleen in het belang van justitiabelen, maar ook in het algemeen belang. De Italiaanse regering heeft ook andere motieven genoemd voor de in 2005-2006 doorgevoerde wijzigingen, namelijk het beteugelen van achterstanden en toegenomen werklast in de cassatierechtspraak, welke mede ten grondslag lagen aan een met de cassatiebalie in 2005 overeengekomen regeling over de inrichting van het beroepschrift. Deze omstandigheden rechtvaardigen evenwel geen formalisme, in welke richting volgens het Hof de Italiaanse rechtspraak tot in ieder geval een tweetal met name genoemde arresten uit 2012 neigt, vooral waar het gaat om het volledig reproduceren van stukken genoemd in de cassatiemiddelen. Anderzijds vindt deze neiging haar

grond ook in het autonomiebeginsel. Tegen deze achtergrond overweegt het Hof in de verschillende zaken:

zaak 55064/11 (Succi):

Genoegzaam duidelijk is op welke gronden elk van de cassatiemiddelen berust en naar welke (in de nationale procedure overgelegde) stukken in het beroepschrift wordt verwezen, zodat de niet-ontvankelijkverklaring op grond van het niet in acht nemen van de desbetreffende eisen excessief formalistisch is en niet gerechtvaardigd door de doeleinden achter het autonomiebeginsel. Schending van artikel 6 lid 1 EVRM.

zaak 37781/13 (Pezullo)

Wat betreft de eisen omtrent de presentatie van de rechtsvragen en de motiveringsklachten in het beroepschrift zijn de destijds geldende procesrechtelijke regels toegepast, die de advocaat van klagers bovendien bekend moeten zijn geweest. Wat betreft het autonomiebeginsel moet met de cassatierechter worden vastgesteld dat het beroepschrift niet aan de daaruit voortvloeiende eisen voldoet. Door op die grond het cassatieberoep niet-ontvankelijk te verklaren is geen sprake van excessief formalisme. Geen schending van artikel 6 lid 1 EVRM.

zaak 26049/14 (Di Romano e.a.)

De eisen aan de wijze waarop de feiten in het kader van een rechtsklacht worden gepresenteerd zijn duidelijk en begrijpelijk geformuleerd en zijn bovendien in lijn met het autonomiebeginsel. Als gevolg van de geldende voorschriften omtrent de (verplichte) procesvertegenwoordiging in cassatie moet de advocaat van klagers daarmee bekend worden verondersteld. Door te oordelen dat het beroepschrift niet aan de daaraan gestelde eisen voldeed is het materiële recht op toegang tot een eerlijk proces niet geschonden. Geen schending van artikel 6 lid 1 EVRM.

EHRM – factsheets en guides

[!\[\]\(e1c624d4757f08486e89482c18364c17_img.jpg\) Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(civil limb\) \(december 2020\)](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

EHRM – ARREST – 19 oktober 2021 - Kartoyev e.a. t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest \(niveau 2\)](#) - [9418/13](#) - [9421/13](#) - [49007/13](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:1019JUD000941813](#)

Openbaarheid van rechtspraak – Procedurele gelijkheid van partijen

Artikel 6 EVRM. De zaak betreft de strafrechtelijke procedure tegen negen Russische staatsburgers die zijn beschuldigd van het plegen van twee terroristische aanslagen in 2009. Klagers stellen zich op het standpunt dat hun recht op een eerlijk proces is geschonden; de rechtbank zou niet onafhankelijk en onpartijdig zijn geweest en de hoorzittingen werden achter gesloten deuren gehouden.

Het hof oordeelt dat het niet gerechtvaardigd was de hoorzitting bij de regionale rechtbank en het gerechtshof achter gesloten deuren te houden. Het hof herhaalt daartoe dat de openbaarheid van de rechtspraak procespartijen beschermt tegen partijdigheid en willekeur van de rechter. In het onderhavige geval hadden de autoriteiten een belang bij het beschermen van de vertrouwelijkheid van bepaalde documenten, maar het uitsluiten van het publiek van het proces was daarvoor niet noodzakelijk. Daarvoor zouden ook minder vergaande maatregelen geschikt zijn, bijvoorbeeld het beperken van toegang tot de vertrouwelijke documenten. De rechtbank had dergelijke alternatieve maatregelen niet overwogen.

Daarnaast oordeelt het hof dat het beginsel van procedurele gelijkheid van partijen niet is gewaarborgd. Het hof herhaalt dat elke strafrechtelijke procedure een contradictoir karakter moet hebben en dat het beginsel van procedurele gelijkheid een van de fundamentele aspecten is van

het recht op een eerlijk proces. In het bijzonder moeten zowel het openbaar ministerie als de verdediging in staat zijn om kennis te nemen van de bewijsmiddelen. Zelfs als bepaalde informatie niet in het strafdossier mag worden opgenomen, dan vereist het contradictoire beginsel dat de verdediging daartoe wel toegang krijgt. Voorts had de rechtbank haar oordeel gebaseerd op de getuigenissen van deskundigen die nog nooit waren gehoord. De rechtbank weigerde bewijsmateriaal van de verdediging toe te laten, waaruit zou blijken dat de door het openbaar ministerie overgelegde rapporten ontoereikend zouden zijn. Ook weigerde de rechtbank het verzoek van de verdediging om de forensische rapporten van commentaar te voorzien door een specialist op de grond dat de specialist in kwestie niet juridisch gerechtigd commentaar zou kunnen geven op de conclusies van een gerechtsdeskundige.

Het hof oordeelt unaniem dat sprake is van een schending van het recht op een eerlijk proces.

EHRM – ARREST – 26 oktober 2021 - Serrano Contreras t. Spanje – [persbericht](#) – [arrest \(niveau 2\)](#) – [2236/19](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:1026JUD000223619](#)

Herziening strafrechtelijke veroordeling – Interpretatie van het EHRM-arrest onjuist

Samenvatting onder: [Grondrechten en EVRM](#)

EHRM – ARREST – 26 oktober 2021 – Kindlhofer t. Oostenrijk – [persbericht](#) – [arrest \(niveau 1\)](#) – [20962/15](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:1026JUD002096215](#)

Uitzondering op recht op hoger beroep voor lichte overtreding - Geen schending artikel 2 Protocol nr. 7 EVRM

Artikel 6 EVRM. Artikel 2, Protocol nr. 7 EVRM. Klager, Oostenrijks onderdaan heeft een geldboete van 200 euro opgelegd gekregen bij niet betaling te vervangen door vier dagen vervangende hechtenis. Deze boete is opgelegd omdat klager had nagelaten de politie te informeren over een klein verkeersincident waar hij bij betrokken was, waarbij slechts sprake was van materiele schade.

Klager beroept zich op artikel 6 EVRM en artikel 2 Protocol nr. 7 bij EVRM en klaagt dat hij geen mogelijkheid heeft in beroep te gaan tegen de opgelegde geldboete.

Het hof onderzoekt allereerst de vraag of de opgelegde boete in dit geval valt onder de reikwijdte van een lichte overtreding als bedoeld in artikel 2, lid 2 Protocol nr. 7 bij EVRM, waarvoor de uitzondering geldt van het recht op hoger beroep. Het hof overweegt dat voor de beantwoording van deze vraag gekeken dient te worden naar de omstandigheden van het geval en beoordeeld dient te worden hoe reëel het is dat de vrijheidsbenemende straf ten uitvoer zal worden gelegd. In dit geval stelt het hof vast dat voordat het tot de tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis zal komen eerst geprobeerd moet worden alsnog betaling te bewerkstelligen en de gelegenheid moet worden geboden alsnog te betalen. Het daadwerkelijk tenuitvoerleggen van de vervangende hechtenis is in dit soort gevallen zeer uitzonderlijk. Dit in combinatie met de geringe verkeersovertreding maakt volgens het hof dat er in dit geval sprake is van een lichte overtreding in de zin van artikel 2, lid 2 Protocol nr. 7 EVRM waarvoor de uitzondering, te weten geen mogelijkheid tot hoger beroep, geldt. Er is derhalve geen sprake van schending van artikel 2, Protocol nr. 7 EVRM.

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-338/20 – Prokuratura Rejonowa Łódź-Bałuty – Polen – [ECLI:EU:C:2021:805](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Wederzijdse erkenning op geldelijke sancties – Verkeersboete - Betekening zonder bijgevoegde vertaling - Recht op eerlijk proces

Kaderbesluit 2005/214/JBZ. Kaderbesluit 2005/214/JBZ. Kaderbesluit 2005/214/JBZ. In 2019 is een autobestuurder die zijn vaste verblijfplaats in Polen heeft, in Nederland door de plaatselijke politie aangehouden. Met behulp van een tolk in de Poolse taal, die per telefoon was

ingeschakeld, heeft de politie de bestuurder meegedeeld dat hij de wegenverkeerswet had overtreden en dat hem een boete zou worden opgelegd.

Later hebben de bevoegde Nederlandse autoriteiten de beslissing om de geldboete op te leggen vastgesteld en die beslissing per post aan de bestuurder gestuurd. Hoewel die beslissing in het Nederlands was gesteld, werden sommige gegevens van die beslissing ook summier in het Frans, het Engels en het Duits verstrekt met daarbij een verwijzing naar een website voor informatie in andere talen, waaronder het Pools. Aangezien tegen deze beslissing geen beroep is ingesteld, is zij onherroepelijk geworden.

In het hoofdgeding moet de ter zake bevoegde Poolse rechter zich uitspreken over een verzoek van de Nederlandse autoriteiten tot de tenuitvoerlegging van de sanctiebeslissing. De bestuurder verzet zich hiertegen omdat hij van die beslissing geen vertaling in het Pools heeft ontvangen.

Is de Poolse rechter – op grond van de bepalingen van kaderbesluit 2005/214/JBZ van de Raad van 24 februari 2005 inzake de toepassing van het beginsel van wederzijdse erkenning op geldelijke sancties – in dergelijke omstandigheden gehouden die beslissing te erkennen en de tenuitvoerlegging ervan te gelasten? Of moet die rechter zich tegen de erkenning en tenuitvoerlegging van die beslissing verzetten wegens schending van het recht van de bestuurder op een eerlijk proces?

Hof: Artikel 20, lid 3, van kaderbesluit 2005/214/JBZ moet aldus worden uitgelegd dat het de autoriteit van de tenuitvoerleggingslidstaat toestaat de tenuitvoerlegging te weigeren van een beslissing, in de zin van artikel 1, onder a), van dit kaderbesluit, waarbij een geldelijke sanctie voor een verkeersovertreding is opgelegd, wanneer die beslissing aan de geadresseerde is betekend zonder bijgevoegde vertaling, in een taal die hij begrijpt, van de elementen daarvan die essentieel zijn om hem in staat te stellen de tegen hem ingebrachte beschuldiging te begrijpen en zijn rechten van verdediging ten volle uit te oefenen, en hem daarbij niet de mogelijkheid is geboden om op verzoek een dergelijke vertaling te verkrijgen.

- EU-Hof: tenuitvoerlegging geldboete mag worden geweigerd wanneer die boete niet is betekend in een voor de ontvanger begrijpelijke taal ([ECER](#))

OVERIG

Artikel: Hof van Justitie sluit zich voor het zwijgrecht en het nemo tenetur-beginsel voor natuurlijke personen aan bij het EHRM ([bijzonder strafrecht](#))

EHRM - factsheets en guides

- [Police arrest and assistance of a lawyer](#) (september 2019)
- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(criminal limb\)](#) (augustus 2021)

Psychiatrie

EHRM – ARREST – 12 oktober 2021 – R.D. en I.M.D. t. Roemenië - [persbericht](#) - [arrest](#) (niveau 3) - [35402/14](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:1012JUD003540214](#)

Onvrijwillige plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis – Gedwongen medicatie – Schending recht op vrijheid en veiligheid en recht op eerbiediging van het privéleven

Artikel 5 EVRM. De zaak betreft de onvrijwillige opsluiting van klagers in een psychiatrisch ziekenhuis met als doel een medische behandelverplichting.

Het hof merkt op dat de psychiatrische rapporten met betrekking tot klagers drie jaar voordat de maatregel werd uitgevoerd is opgesteld. Een recente medische beoordeling ontbreekt. Op grond daarvan is naar het oordeel van het hof de plaatsing in het psychiatrisch ziekenhuis onrechtmatig. Bovendien is door de nationale rechterlijke instanties niet gemotiveerd overwogen waarom de psychische toestand van klagers een risico vormde voor de veiligheid van anderen of van zichzelf.

Het hof oordeelt dat, hoewel de bestreden maatregel inderdaad een wettelijke grondslag heeft in de Roemeense wet, de minimale bescherming waarop de klagers recht hebben in een democratische samenleving is ontnomen door het ontbreken van voldoende waarborgen tegen gedwongen medicatie.

Het hof oordeelt unaniem dat sprake is van een schending van het recht op vrijheid en veiligheid en van het recht op eerbiediging van het privéleven.

Rechtsstaat en rechterlijke macht

EHRM – ARREST – 14 oktober 2021 – Samsin t. Oekraïne – [persbericht](#) – [arrest \(niveau 2\)](#) – [38977/19](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:1014JUD003897719](#)

Ontslag van rechter Hooggerechtshof op grond van de Oekraïense Cleansing Act van de regering leidde tot schending van zijn rechten

Artikel 8 EVRM. Klager is een Oekraïens staatsburger en was werkzaam als rechter bij het Hooggerechtshof. Op 16 oktober 2014 trad de Government Cleansing Act (GCA) in werking. De GCA werd ingevoerd om negatieve ontwikkelingen binnen de rijksdienst aan te pakken in de periode dat voormalig president Viktor Janoekovitsj aan de macht was. De GCA verplichtte personen werkzaam in de ambtenarij om een aanvraag in te dienen op grond van de wet. Het niet of niet tijdig indienen van de aanvraag zou leiden tot het opleggen van andere beperkende maatregelen op grond van de wet. Klager verzuimde zijn aanvraag in te dienen en werd tot eind 2024 verbannen van tewerkstelling bij de rijksdienst. In juli 2016 diende klager bij de HCJ een verzoek in tot ontslag bij het Hooggerechtshof. Uiteindelijk werd klager op 25 april 2017 ontslagen, maar kon hij daarbij geen aanspraak maken op de voordelen verbonden aan een gerechtelijke pensionering.

Klager klaagt dat zijn ontslag uit de functie van rechter bij het hooggerechtshof en de maatregelen die op hem werden toegepast op grond van de GCA zijn rechten op grond van artikel 8 EVRM hebben geschonden. Daarnaast is klager van mening dat hij is gediscrimineerd ten opzichte van personen die geen hoge posities bekleedden tijdens het presidentschap van Janoekovitsj en tegenover andere rechters die zich in een soortgelijke situatie bevonden, maar wel ontslag mochten nemen. Bovendien heeft het HCJ het onderzoek van zijn ontslag onrechtmatig uitgesteld op grond van de Wet op de status van rechters van 2010.

Het hof verwijst naar het arrest Polyakh e.a. tegen Oekraïne waarin reeds is geconstateerd dat toepassing van maatregelen op grond van de GCA, gelet op de impact van de combinatie van ontslag en andere beperkende maatregelen een schending opleverde van artikel 8 EVRM. In dat arrest overwoog het hof dat de maatregelen in het kader van de GCA niet waren gebaseerd op een geïndividualiseerde beoordelingen van het gedrag.

Het hof is van oordeel dat het opleggen van de GCA-maatregelen aan klager niet nodig was in een democratische maatschappij. Het hof verwerpt het argument van de Oekraïense regering dat een geïndividualiseerde beoordeling van de rol en het gedrag van klager niet mogelijk was omdat hij geen aanvraag had ingediend. Ook verwerpt het hof het argument dat het verzuim om een aanvraag in te dienen een minachting van de wet was. Bij gebrek aan enig bewijs of bekende daden van wangedrag van de kant van klager zouden de nagestreefde doelen niet zijn belemmerd door zijn gedrag te aanvaarden. Er is aldus sprake van een schending van artikel 8 EVRM.

EHRM – ARREST – 19 oktober 2021 - Miroslava Todorova t. Bulgarije – [persbericht](#) - [arrest \(niveau 2\)](#) - [40072/13](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:1019JUD004007213](#)

Disciplinaire procedures tegen en sancties opgelegd aan een rechter en voorzitter van de Bulgaarse Unie van rechters hebben haar recht op vrijheid van meningsuiting geschonden

Artikel 8 EVRM. Artikel 10 EVRM. Artikel 18 EVRM. De zaak betreft twee tuchtprocedures tegen klaagster, die destijds rechter en voorzitter van de Bulgaarse Unie van rechters was. In die hoedanigheid heeft zij herhaaldelijk openbare verklaringen afgelegd waarin zij kritiek uitte op het optreden van de Hoge Raad voor de Rechtspraak (hierna: SJC). De SJC had een verlaging van haar salaris, gevolgd door haar ontslag bevolen wegens vertraging in de behandeling van haar zaken.

Klaagster heeft geen enkel bewijs overgelegd waaruit blijkt dat de tuchtprocedure of de wijze waarop daarover in de media is bericht, haar professionele reputatie zodanig heeft geschaad dat de conclusie gerechtvaardigd zou zijn dat sprake is van schending van artikel 8. Hoewel de tuchtprocedure tegen klaagster inderdaad uitgebreid in de media is geweest, lijkt het er niet op dat de betreffende publicaties overwegend negatief waren. Integendeel, die publicaties hadden zowel kritische als positieve meningen weerspiegeld, en door de publiciteit rond haar zaak had zij ook steun gekregen van juristen, journalisten en het grote publiek. Onder die omstandigheden is het Hof van oordeel dat de aan klaagster opgelegde disciplinaire sancties geen impact hebben gehad op haar reputatie. De klacht moet daarom worden afgewezen.

Het Hof is niettemin van oordeel dat de procedure tegen klaagster verband houdt met haar openbare verklaringen. Die procedures en sancties hebben een huiveringwekkend effect op de uitoefening door klaagster van haar vrijheid van meningsuiting en op die van alle leden van de nationale rechterlijke macht. Het Hof is van oordeel dat de nationale autoriteiten hun beslissingen niet vergezeld hadden van relevante en voldoende redenen om uit te leggen waarom de tuchtprocedure en de sancties die aan de klaagster waren opgelegd, noodzakelijk waren en in verhouding stonden tot de legitieme doelstellingen die in de onderhavige zaak werden nagestreefd. Indachtig het fundamentele belang van de vrijheid van meningsuiting in aangelegenheden van algemeen belang, zoals het functioneren van de rechterlijke macht en de noodzaak om de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht te beschermen, is het Hof van oordeel dat de tuchtprocedure tegen klaagster en de haar opgelegde sancties een inmenging waren in de uitoefening van haar recht op vrijheid van meningsuiting, die niet "noodzakelijk in een democratische samenleving" was. Het Hof constateert een schending van artikel 10.

Concluderend, gelet op alle feiten van de zaak, is het Hof van oordeel dat, ongeacht het feit dat het ontslag van klaagster uiteindelijk door de hoogste bestuursrechter was vernietigd, het voornaamste doel van de tuchtprocedure tegen klaagster en van de sancties die de Hoge Raad had opgelegd, niet de naleving van de termijnen voor het sluiten van zaken was, maar om klaagster te straffen en te intimideren vanwege haar kritiek op de Hoge Raad. Er is dus sprake van een schending van artikel 18, gelezen in samenhang met artikel 10 EVRM.

EHRM – ARREST – 26 oktober 2021 – Donev t. Bulgarije persbericht – arrest (niveau 2) – 72437/11 – ECLI:CE:ECHR:2021:1026JUD007243711

Tuchtrechtelijke procedure die leidt tot ontslag rechter niet in strijd met artikel 6 en 8 EVRM

Artikel 6 EVRM. Artikel 8 EVRM. De zaak betreft de tuchtprocedure met betrekking tot het ontslag van de klager, een rechter en rechtbankpresident. De klager werd ervan beschuldigd als rechter in een verduisteringszaak een dwangbevel te hebben uitgevaardigd onder verdachte omstandigheden. Zo zou de rechtbank waar de klager werkte geen jurisdictie over deze zaak hebben en zou de klager de zaak aan zichzelf hebben toegewezen, in strijd met de appointeringsregels.

De klager stelt dat de *Supreme Judicial Council (SJC)* en het hoogste bestuursrechtelijke gerecht, die over de beslissing van het SJC oordeelde, niet hadden voldaan aan de vereisten van onafhankelijkheid en onpartijdigheid ex artikel 6 EVRM. Bovendien beroept hij zich op artikel 8 EVRM.

Het Hof overweegt dat de SJC geen rechterlijke instantie, noch een bestuursorgaan is, maar wel een bij wet vastgesteld tuchtrechtelijk orgaan waarop artikel 6 EVRM van toepassing is. Vervolgens overweegt het Hof dat het hoogste bestuursrechtelijke gerecht voldoende bevoegdheid heeft om de door de klager gestelde tekortkomingen in de procedure van de SJC

te herstellen. Het Hof constateert, bij gebrek aan objectief bewijs, dat er geen aanwijzingen bestaan dat aan de SJC en het hoogste gerecht een gebrek aan onafhankelijkheid en onpartijdigheid kleeft. Evenmin is sprake van een schending van een van de andere aspecten van een eerlijk proces. Ten slotte concludeert het Hof dat de klager passende procedurele waarborgen heeft genoten en dat de hem opgelegde disciplinaire sanctie is gestoeld op voldoende relevante gronden ten opzichte van de door de klager geschonden beroepscode. De opgelegde sanctie levert daarom geen disproportionele inmenging in klagers recht op privéleven op. Artikel 6 en 8 EVRM zijn niet geschonden.

HvJ – BESCHIKKING – 6 oktober 2021 – zaak C-204/21-RAP – Commissie/Polen – ECLI:EU:C:2021:834 – [persbericht](#) – [beschikking](#)

Tuchtregeling voor rechters – Poolse rechtsstaat

Artikel 163 Reglement voor de procesvoering van het Hof. Het Hof heeft bij beschikking van 14 juli 2021 de Poolse regering gelast de toepassing van de tuchtregeling te schorsen tot aan de uitspraak in zaak C-204/21. Het verzoek van Polen tot intrekking van die beschikking wordt afgewezen.

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-487/19 – W.Z. – Polen – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2021:798 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Hervorming rechtspraak in Polen - Overplaatsing - Onafzetbaarheid

Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU. Een Poolse rechter komt op tegen zijn overplaatsing door de nationale raad voor de rechtspraak naar een andere kamer. Volgens hem komt zijn overplaatsing feitelijk neer op een demotie, aangezien hij is overgeplaatst van de kamer van tweede aanleg naar een kamer van eerste aanleg van het betrokken gerecht. De betrokken rechter stelt dat hij de in Polen door de regeringspartij doorgevoerde justitiële hervormingen publiekelijk heeft bekritiseerd. De hoogste Poolse rechter aan wie de zaak is voorgelegd stelt het Hof vragen over de onafhankelijkheid van rechters.

Het Hof oordeelt dat overplaatsing zonder toestemming van een rechter naar een andere rechtbank of andere afdelingen van dezelfde rechtbank de beginselen van onafzetbaarheid van rechters en rechterlijke onafhankelijkheid kunnen ondermijnen. Het bevel waarbij een rechtbank, die in laatste aanleg uitspraak doet en als alleensprekend rechter zetelt, de vordering van een tegen zijn wil overgedragen rechter verwerpt, moet nietig worden verklaard indien de benoeming van die alleensprekende rechter in duidelijke strijd met fundamentele regels heeft plaatsgevonden betreffende de oprichting en werking van het betrokken rechtsstelsel

Hof: Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU en het beginsel van voorrang van het Unierecht moeten aldus worden uitgelegd dat een nationale rechterlijke instantie die uitspraak moet doen op een wrakingsverzoek in verband met een beroep waarmee een rechter bij een rechterlijke instantie die het Unierecht kan uitleggen en toepassen, opkomt tegen een besluit waarbij hij zonder zijn instemming is overgeplaatst, verplicht is om een beschikking non-existent te verklaren – mits een dergelijke conclusie in het licht van de betrokken procedurele situatie onontbeerlijk is om de voorrang van het Unierecht te waarborgen – waarbij een instantie die in laatste aanleg en als alleensprekende rechter uitspraak doet, dat beroep heeft verworpen, indien uit de voorwaarden en omstandigheden waaronder de procedure voor de benoeming van deze alleensprekende rechter is verlopen, blijkt dat deze benoeming kennelijk in strijd was met fundamentele regels die een integrerend deel vormen van de instelling en werking van het betrokken gerechtelijke systeem en dat afbreuk wordt gedaan aan de integriteit van het resultaat van deze procedure doordat bij de justitiabelen legitieme twijfel ontstaat over de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de betrokken rechter, zodat niet kan worden aangenomen dat die beschikking afkomstig is van een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat vooraf bij wet is ingesteld in de zin van artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU.

- B** EU-Hof: rechters mogen in bepaalde omstandigheden beslissingen van onrechtmatig benoemde rechters non-existent verklaren ([ECER](#))

HvJ – BESCHIKKING – 27 oktober 2021 – zaak C-240/21 R – Commissie / Polen – ECLI:EU:C:2021:878 – persbericht – beschikking

Tuchtkamer Hooggerechtshof - Dwangsom

Artikel 279 VWEU. Artikel 19, lid 2 VEU. Artikel 47 Handvest EU. Aangezien het de toepassing van de bepalingen van de nationale wetgeving die met name betrekking hebben op de rechtsgebieden van de tuchtkamer van het Hooggerechtshof niet heeft opgeschort, wordt Polen veroordeeld tot betaling aan de Europese Commissie van een dagelijkse dwangsom van 1 miljoen euro. Naleving van de op 14 juli 2021 gelaste voorlopige maatregelen is noodzakelijk om ernstige en onherstelbare schade aan de rechtsorde van de Europese Unie en aan de waarden waarop die Unie is gegrondvest, met name die van de rechtsstaat, te voorkomen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Kroatië – 4 mei 2021 (ECER 19.10.21) – C-361/21 - PET-PROM

Onafhankelijkheid rechter

Artikel 19, lid 1, VEU. Artikel 47 Handvest EU. De verwijzende rechter uit zijn twijfel over de regel die bepaalt dat alle rechters van een rechterlijke instantie gebonden zijn door het tijdens een bijeenkomst van de afdeling ingenomen principiële standpunt, aangezien de rechter om te beginnen niet zelf een kwestie op de agenda van de afdelingsbijeenkomst kan plaatsen, omdat die beslissing tot de bevoegdheid van de registratierechter en de voorzitter van een bepaalde afdeling behoort, die allen door de president van de rechterlijke instantie zijn benoemd. Deze twijfel vloeit voort uit het feit dat de onafhankelijkheid van de betrokken rechter teniet wordt gedaan en de beslissing wordt gegeven op het niveau van een “niet-bestaand orgaan”. Tevens is de regeling omtrent de registratiedienst in geen enkele wet opgenomen als voorwaarde voor de vaststelling van een rechterlijke beslissing, maar slechts in een reglement voor de rechterlijke macht. Volgens de verwijzende rechter blijkt niet dat bij andere rechterlijke instanties in de Europese Unie middels soortgelijke wetten of praktijken een gegeven beslissing moet worden goedgekeurd door een rechter die geen deel uitmaakt van de betrokken kamer, en die de toezending van de beslissing aan de procespartijen afhankelijk stellen van de medeondertekening door deze rechter.

NOOT – bij EHRM 22 juli 2021, [Reczkowicz v. Poland](#)

When is a tribunal not a tribunal? Poland loses again as the European Court of Human Rights declares the Disciplinary Chamber not to be a tribunal established by law in [Reczkowicz v. Poland](#). ([strasbourgobservers](#))

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

- B** Pools Hof stelt nationaal recht boven Europees recht ([NRC](#))
- B** Aan de Poolse goden overgeleverd; Pools Constitutioneel Hof legt bom onder Europese Rule of Law ([Cleerdin Hamer](#))
- B** Poland's Constitutional Tribunal on the status of EU law: The Polish government got all the answers it needed from a court it controls ([European law blog](#))
- B** Internationale steun gevraagd voor Poolse rechters via petitie ([Intro](#))
- B** Constitutional Tribunal: The activities of the EU authorities, which extend beyond the limits of their competence that has been delegated by Poland are in conflict with the Constitution (communique) ([Themis](#))
- B** Ein Ausschluss aus der EU ist als Ultima-Ratio-Maßnahme möglich ([verfassungsblog](#))

- This Was Not Just Another Ultra Vires Judgment! ([Verfassungsblog](#))
- Sealed, Stamped and Delivered ([verfassungsblog](#))
- Gazing into the Abyss ([verfassungsblog](#))
- Statement of Retired Judges of the Polish Constitutional Tribunal ([verfassungsblog](#))
- Whoever equates Karlsruhe to Warsaw is wildly mistaken ([verfassungsblog](#))

LITERATUUR

R. Lawson, Mensenrechtenmens(en), in: [NTM-NJCMBull. 2021/28](#)

OVERIG

- Rick Lawson, Pourquoi payer pour Dantzig? De rechtstaat in Polen – IV ([Nederland rechtsstaat](#))
- Polexit-uitspraak is een aanval op de Europese rechtsorde ([NJB](#))
- CJEU Hearing On Conditionality Mechanism Is An Opportunity Not To Miss To Warn Hungary And Poland ([liberties](#))
- Civil society views on the rule of law in Europe ([FRA](#))
- Polen uit Europees netwerk Raden voor de rechtspraak gezet ([Intro](#))
- This is not just another „judicial reform“ ([verfassungsblog](#))
- EU-parlement naar rechter om uitblijven korten Polen en Hongarije ([Europa-nu](#))
- Poolse premier waarschuwt Europese Unie voor 'derde wereldoorlog' ([Europa-nu](#))
- Independent Journalism: Definition, Importance, And How To Protect It ([liberties](#))
- European prosecution between cooperation and integration: The European Public Prosecutor's Office and the rule of law. ([BS-22-10-2021](#))
- Venetië Commissie van Raad van Europa brengt advies uit over de Kindertoelagenaffaire ([ECER](#))
Het op verzoek van Nederland uitgebrachte advies van de Venetië Commissie gaat onder meer in op het rechtstatelijkheidsbeginsel ('rule of law') en de rechtsbescherming van burgers in de Kindertoelagenaffaire. Het advies bevat voorstellen richting de betrokken Nederlandse autoriteiten op het gebied van mogelijke hervormingen in zowel de wetgevende, uitvoerende als rechterlijke macht.
- Grinding the Orange Axe ([verfassungsblog](#))
On October 18th, 2021, the Venice Commission adopted its opinion on the Dutch childcare benefit scandal and highlighted, albeit reluctantly, several shortcomings regarding the Netherlands' adherence to the rule of law: A lack of parliamentary scrutiny, a disrupted flow of information in bureaucratic bodies and the need for constitutional review.
- Spannende hoorzitting Europees Hof van Justitie voor Nederlandse mensenrechtenbescherming ([mensenrechten.nl](#))

WIKI

 [Wiki - Rechtsstaat en rechterlijke macht](#)

EHRM – factsheets en guides

 [Independence of the justice system](#) (juli 2021)

Recht op leven

NOOT – bij EHRM 31 augustus 2021, [Estemirova t. Rusland](#)

Estemirova v. Russia: A missed opportunity for the protection of human rights defenders. ([strasbourgobservers](#))

EHRM – factsheets en guides

[Guide on article 2 ECHR on right to life \(augustus 2021\)](#)

Staatsteun

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-50/19 P – Sigma Alimentos Exterior/Commissie – **Grote Kamer** – ECLI:EU:C:2021:792 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – gevoegde zaken C-51/19 P en C-64/19 P – World Duty Free Group / Commissie en Spanje / Commissie – **Grote Kamer** – ECLI:EU:C:2021:793 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-52/19 P – Banco Santander/Commissie – **Grote Kamer** – ECLI:EU:C:2021:794 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – gevoegde zaken C-53/19 P en C-65/19 P – Banco Santander en Santusa / Commissie en Spanje / Commissie – **Grote Kamer** – ECLI:EU:C:2021:795 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-54/19 P – Axa Mediterranean / Commissie – **Grote Kamer** – ECLI:EU:C:2021:796 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-55/19 P – Prosegur Compañía de Seguridad / Commissie – **Grote Kamer** – ECLI:EU:C:2021:797 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Spaanse goodwill-maatregel

Artikel 107, lid 1, VWEU. Het Hof verwerpt de hogere voorzieningen tegen de arresten van het Gerecht waarbij is bevestigd dat de Spaanse belastingregeling voor afschrijving van financiële goodwill met de interne markt onverenigbare staatssteun inhoudt

- B** Oordeel Gerecht over Spaanse goodwill-maatregel is correct. ([VN-Vandaag-2021/2338](#))
- B** Hogere voorziening in zaak over Spaanse goodwill ontvankelijk. ([VN-Vandaag-2021/2340](#))
- B** Door Gerecht gebruikte referentiestelsel is niet op arbitraire wijze vastgesteld. ([VN-Vandaag-2021/2337](#))
- B** Het Hof van Justitie EU wijst de hogere voorziening van Axa af. ([VN-Vandaag-2021/2336](#))
- B** Redenering van Gerecht in zaak over Spaanse goodwill-maatregel is juist. ([VN-Vandaag-2021/2335](#))

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – gevoegde zaken C-174/19 P en C-175/19 P – Scandlines Danmark en Scandlines Deutschland / Commissie en Stena Line Scandinavia / Commissie – **Grote Kamer** – ECLI:EU:C:2021:801 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Overheidsfinanciering van de vaste spoorverbinding over de Fehmarn Belt – Vereiste dat de mededinging kan worden vervalst – Wettelijk monopolie

Verordening (EG) No 659/1999. Artikel 108 VWEU. In de twee zaken zijn twee vrijwel identieke hogere voorzieningen aan de orde die zijn ingesteld door twee zeevervoersondernemingen die actief zijn op de Fehmarn Belt, een zee-engte tussen het Duitse eiland Fehmarn en het Deense

eiland Lolland. De twee hogere voorzieningen strekken tot vernietiging van twee eveneens vrijwel identieke arresten van het Gerecht houdende gedeeltelijke verwerping van de door rekwirantes ingestelde beroepen tot nietigverklaring van het besluit waarbij de Europese Commissie na afloop van de inleidende onderzoeksfase heeft besloten om geen bezwaar te maken tegen de door Denemarken vastgestelde maatregelen voor een project betreffende een vaste verbinding over de Fehmarn Belt.

In beide zaken heeft de Commissie een incidentele hogere voorziening ingesteld waarmee zij betwist dat de door rekwirantes bij het Gerecht ingestelde beroepen ontvankelijk waren.

Hof: De hogere voorzieningen worden afgewezen. De incidentele hogere voorziening is niet ontvankelijk.

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – gevoegde zaken C-915/19, C-916/19 en C-917/19 – Eco Fox, Alpha Trading en Novaol – Italië – ECLI:EU:C:2021:887 – geen conclusie – arrest

Staatsteun – Wijziging fiscale gunstregeling voor biodiesel - Begrip 'nieuwe steun' - Van accijns vrijgestelde biodieselquota

Verordening (EG) nr. 659/1999. Verordening (EG) nr. 794/2004. De zaak gaat over de wijziging van een door de Europese Commissie goedgekeurde steunregeling die voorziet in een fiscale gunstbehandeling voor biodiesel.

Hof: De artikelen 107 en 108 VWEU alsmede de bepalingen van verordening (EG) nr. 659/1999, en van verordening (EG) nr. 794/2004 moeten aldus worden uitgelegd dat een wijziging van een door de Commissie goedgekeurde fiscale gunstregeling voor biodiesel niet moet worden aangemerkt als nieuwe steun waarvoor krachtens artikel 108, lid 3, VWEU een aanmeldingsplicht geldt wanneer die wijziging erin bestaat dat de criteria voor de verdeling van de biodieselquota waarvoor op basis van die regeling een lager accijnstarief geldt, met terugwerkende kracht worden aangepast, mits die wijziging niet van invloed is op de bestanddelen van de betrokken steunregeling, zoals deze door de Commissie zijn onderzocht in het kader van haar beoordeling van de verenigbaarheid van de vorige versies van die steunregeling met de interne markt.

GERECHT EU – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak T-745/18 – Covestro Deutschland / Commissie – ECLI:EU:T:2021:644 – arrest

Steunregeling ten gunste van bepaalde grote elektriciteitsverbruikers – Vrijstelling van de nettarieven – Onverenigbare steun - Terugvordering

Besluit (EU) 2019/56. Het betreft een verzoek krachtens artikel 263 VWEU tot nietigverklaring van besluit (EU) 2019/56 van de Commissie van 28 mei 2018 betreffende steunmaatregel SA.34045 (2013/C) (ex 2012/NN) van Duitsland voor bandlastverbruikers.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

GERECHT EU – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak T-167/19 –Tempus Energy Germany en T Energy Sweden/Commissie – ECLI:EU:T:2021:645 – arrest

Poolse elektriciteitsmarkt – Capaciteitsmechanisme – Begrip 'twijfel' - Richtsnoeren staatssteun ten behoeve van milieubescherming en energie 2014-2020

Artikel 108, leden 2 en 3, VWEU. Verordening (EU) 2015/1589. Artikel 107, lid 3, onder c), VWEU. Het betreft een verzoek krachtens artikel 263 VWEU strekkende tot nietigverklaring van besluit C(2018) 601 final van de Commissie van 7 februari 2018 om geen bezwaar te maken tegen de steunregeling ten behoeve van het capaciteitsmechanisme in Polen omdat die regeling op grond van artikel 107, lid 3, onder c), VWEU verenigbaar is met de interne markt.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

NOOT – bij HvJ 16 september 2021, [C-337/19 P](#), Europese Commissie tegen België

EU-Hof: vaste administratieve praktijk van nationale autoriteiten kan als staatssteunregeling worden aangemerkt ([ECER](#))

Strafrecht

EHRM – ARREST – 26 oktober 2021 - Serrano Contreras t. Spanje – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) – [2236/19](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:1026JUD000223619](#)

Herziening strafrechtelijke veroordeling – Interpretatie van het EHRM-arrest onjuist

Samenvatting onder: [Grondrechten](#)

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-136/20 – LU – Hongarije – [ECLI:EU:C:2021:804](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Verkeersboete in andere lidstaat - Uitvoering

Kaderbesluit 2005/214/JBZ. Een Hongaars voertuig was betrokken bij een verkeersovertreding in Oostenrijk. De eigenaar heeft geweigerd mee te delen wie de bestuurder van het voertuig was op het moment van de feiten. Die weigering is strafbaar naar Oostenrijks recht, maar is niet strafbaar in Hongarije. Zijn de Hongaarse autoriteiten desalniettemin verplicht om de Oostenrijkse boete te innen bij de betrokken eigenaar van het voertuig?

Hof: Artikel 5, lid 1, van kaderbesluit 2005/214/JBZ moet aldus worden uitgelegd dat de autoriteit van de tenuitvoerleggingsstaat, buiten de gronden tot weigering van de erkenning of tenuitvoerlegging waarin dit kaderbesluit uitdrukkelijk voorziet, in beginsel niet kan weigeren om een onherroepelijke beslissing waarbij een geldelijke sanctie wordt opgelegd te erkennen en ten uitvoer te leggen wanneer de autoriteit van de beslissingsstaat het betrokken strafbare feit in het in artikel 4 van dat kaderbesluit bedoelde certificaat heeft aangemerkt als vallende onder een van de categorieën van strafbare feiten waarvoor volgens dat artikel 5, lid 1, geen toetsing van de dubbele strafbaarheid plaatsvindt.

- B** HvJ-EU: geen toetsing van de juridische kwalificatie die een autoriteit van een andere lidstaat aan een strafbaar feit heeft gegeven. ([BS-19-10-2021](#))
- B** EU-Hof: geen toetsing van de juridische kwalificatie die een autoriteit van een andere lidstaat aan een strafbaar feit heeft gegeven ([ECER](#))

HvJ – ARREST – 21 oktober 2021 – gevoegde zaken C-845/19 en C-863/19 – Okrazhna prokuratura – Varna – Bulgarije – [ECLI:EU:C:2021:864](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Bevriezing en confiscatie van hulpmiddelen en opbrengsten van misdrijven

Richtlijn 2014/42/EU. Artikel 47 Handvest EU. Het Hof verduidelijkt een aantal bepalingen van de richtlijn betreffende de bevriezing en confiscatie van hulpmiddelen en opbrengsten van misdrijven in de Europese Unie. Deze richtlijn staat in de weg aan een nationale regeling op grond waarvan een voorwerp waarvan wordt gesteld dat het toebehoort aan een andere persoon dan de pleger van het strafbare feit, kan worden geconfisqueerd ten gunste van de staat zonder dat die persoon de mogelijkheid heeft om als partij aan de confiscatieprocedure deel te nemen.

HvJ – ARREST – 21 oktober 2021 – zaak C-282/20 – Z.X. – Bulgarije – ECLI:EU:C:2021:874 – geen conclusie – arrest

Justitiële samenwerking in strafzaken - Recht op informatie in strafprocedures - Inhoudelijke onnauwkeurigheden en leemten in tenlastelegging - Herstel

Richtlijn 2012/13/EU. Artikelen 47 en 48 Handvest EU. Dit verzoek is ingediend in het kader van een strafprocedure die is ingeleid tegen Z.X. wegens het bezit van vals geld. Tijdens de voorbereidende terechtzitting is met name gedebatteerd over de regelmatigheid van het geschrift dat de tenlastelegging bevat. Z.X. heeft de regelmatigheid van dit geschrift niet betwist en de bevoegde rechter heeft besloten dat het formeel gesproken rechtmatig was.

Nadat die rechter al het bewijsmateriaal had verzameld, heeft hij bij de beoordeling of voldaan was aan de voorwaarden voor het horen van partijen en voor het wijzen van een vonnis, evenwel vastgesteld dat er sprake was van bepaalde, tijdens de voorbereidende terechtzitting onopgemerkt gebleven onnauwkeurigheden en leemten in het geschrift dat de tenlastelegging bevat.

De verwijzende rechter wenst met zijn eerste prejudiciële vraag te vernemen of het met artikel 6, lid 3, van richtlijn 2012/13 in overeenstemming is dat het naar nationaal recht verboden is om na de voorbereidende terechtzitting te debatteren over de gebreken die betrekking hebben op de over de beschuldiging verstrekte informatie, zodat die gebreken dan niet meer kunnen worden verholpen. Hij vraagt zich met name af of die bepaling ook van toepassing is na de voorbereidende terechtzitting, bijvoorbeeld tijdens de daaropvolgende terechtzittingen, zodra de bewijsgaring is beëindigd maar voordat het gerecht zich ten gronde uitspreekt over de beschuldiging. Voorts is de verwijzende rechter van oordeel dat voornoemd verbod mogelijksterwijs onverenigbaar is met artikel 47, eerste en tweede alinea, van het Handvest, dat betrekking heeft op het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig gerecht.

Hof: Artikel 6, lid 3, van richtlijn 2012/13/EU en artikel 47 Handvest EU verzetten zich tegen een nationale wettelijke regeling die geen procedurele mogelijkheid biedt om na de voorbereidende terechtzitting in een strafzaak inhoudelijke onnauwkeurigheden en leemten in het geschrift dat de tenlastelegging bevat te verhelpen die inbreuk maken op het recht van de verdachte op gedetailleerde informatie over de beschuldiging.

Artikel 6, lid 3, van richtlijn 2012/13 en artikel 47 Handvest EU moeten aldus worden uitgelegd dat de verwijzende rechter aan de nationale wettelijke regeling inzake de wijziging van de tenlastelegging zoveel mogelijk een uitlegging moet geven die in overeenstemming is met die Unierechtelijke bepalingen en die de openbare aanklager in staat stelt om inhoudelijke onnauwkeurigheden en leemten in het geschrift dat de tenlastelegging bevat te verhelpen op de terechtzitting waar de zaak ten gronde wordt behandeld, en om daarbij de rechten van de verdediging van de verdachte actief en daadwerkelijk te beschermen. Enkel wanneer de verwijzende rechter van oordeel is dat het niet mogelijk is om die nationale wettelijke regeling aldus uit te leggen in overeenstemming met voornoemde Unierechtelijke bepalingen, behoort hij de nationale bepaling die verbiedt om de gerechtelijke procedure te schorsen en de zaak terug te verwijzen naar de openbare aanklager opdat deze overgaat tot het opstellen van een nieuw geschrift dat de tenlastelegging bevat, buiten toepassing te laten.

HvJ – ARREST – 28 oktober 2021 – zaak C-319/19 – Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo – Bulgarije – ECLI:EU:C:2021:883 – geen conclusie – arrest

Justitiële samenwerking in strafzaken – Confiscatie van onrechtmatig verkregen voorwerpen – Toepasselijkheid richtlijn 2014/42/EU

Richtlijn 2014/42/EU. Z.V. wordt met name vervolgd omdat zij van 2004 tot en met 2014 als hoofd van de vakgroep dermatologie, geslachtsziekten en allergologie van de militaire medische academie ambtshandelingen heeft verricht die haar bevoegdheden in het kader van haar functie

te buiten gingen, teneinde zichzelf of de vennootschap DERMA-PRIM MK OOD, waarvan zij meerderheidsaandeelhoudster was, een materieel voordeel te verschaffen.

Hof: Richtlijn 2014/42/EU is niet van toepassing op een regeling van een lidstaat die bepaalt dat een nationale rechter confiscatie van onrechtmatig verkregen voorwerpen gelast in het kader van of na een procedure die niet ziet op de vaststelling van een of meer strafbare feiten.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije – 7 oktober 2021 (ECER 3.6.2021) – C-350/21 – Spetsializirana prokuratura

Verwerking persoonsgegevens met oog op opsporing strafbare feiten - Bewaren verkeersgegevens – Bestrijding criminaliteit – Nationale regeling

Samenvatting onder: [privacy en persoonsgegevens](#)

RECHTSPRAAK NL - Parket bij de Hoge Raad - 21 september 2021 - [ECLI:NL:PHR:2021:849](#)

Verordening (EG) nr. 273/2004. Wet voorkoming misbruik chemicaliën en art. 8 Verordening (EG) nr. 273/2004. De conclusie gaat in op de interpretatie van de begrippen voorval en marktdeelnemer en strekt tot het stellen van prejudiciële vragen.

Voorgestelde prejudiciële vragen:

1. Dient een persoon die geregistreerde stoffen vervoert en opslaat ten behoeve van de persoon die de geregistreerde stoffen heeft gekocht als 'marktdeelnemer' te worden aangemerkt?
2. Zijn gedragingen als het vervoeren, ontvangen, opslaan en voorhanden hebben van geregistreerde stoffen een voorval waarvan de marktdeelnemer die deze gedragingen verricht de bevoegde instanties in kennis dient te stellen, als hij over aanwijzingen beschikt dat deze in de handel te brengen stoffen wellicht worden misbruikt om verdovende middelen of psychotrope stoffen op illegale wijze te vervaardigen?

 Conclusie AG en prejudiciële vragen over Wet voorkoming misbruik chemicaliën: interpretatie van voorval en marktdeelnemer. ([BS-01-10-2021](#))

OVERIG

Exit, voice and consensus – A legal and political analysis of the emergency brake in EU criminal policy ([European law blog](#))

EHRM – factsheets en guides

- [Domestic violence](#) (juli 2021)
- [Police arrest and assistance of a lawyer](#) (september 2019)
- [Protection of minors](#) (juni 2021)
- [Secret detention sites](#) (maart 2019)
- [Trafficking in human beings](#) (April 2019)
- [Violence against women](#) (mei 2021)
- [Guide on article 7 ECHR - no punishment without law: the principle that only the law can define a crime and prescribe a penalty](#) (30 april 2021)

Tabak

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 14 oktober 2021 – zaak C-452/20 – Agenzia delle dogane e dei monopoli en Ministero dell'Economia e delle Finanze – Italië – ECLI:EU:C:2021:855 – [conclusie](#)

Overtreding verbod verkoop tabak aan minderjarigen - Evenredigheidsbeginsel

Richtlijn 2014/40/EU. Besluit 2004/513/EG. In deze zaak is er sprake van een bijzondere omstandigheid die gelegen is in de bron van het verbod waarvan overtreding wordt bestraft op grond van de in het hoofdgeding bestreden regeling. Hoewel de verwijzende rechter het Hof vragen stelt vanuit het oogpunt van richtlijn 2014/40/EU, is de in het geding zijnde verplichting voor de lidstaten om maatregelen vast te stellen waarmee wordt voorkomen dat tabaksproducten worden verkocht aan minderjarigen, namelijk niet neergelegd in deze richtlijn, maar in een internationale overeenkomst waarbij de lidstaten en de Unie partij zijn.

De aan het onderhavige verzoek om een prejudiciële beslissing ten grondslag liggende vraag is bijgevolg of – en, zo ja, op welke grondslag – het evenredigheidsbeginsel de speelruimte beperkt waarover de lidstaten beschikken met betrekking tot de sanctieregeling die in het hoofdgeding aan de orde is.

A-G geeft het Hof in overweging: Het evenredigheidsbeginsel verzet zich er niet tegen dat er niet alleen een administratieve geldboete wordt opgelegd aan een marktdeelnemer die voor het eerst het verbod om tabaksproducten te verkopen aan minderjarigen heeft overtreden, maar dat tevens diens exploitatievergunning wordt geschorst gedurende 15 dagen.

Terrorisme en witwassen (s)

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-544/19 – ECOTEX BULGARIA – Bulgarije – ECLI:EU:C:2021:803 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Verbod betaling in contanten – Voorkomen witwassen en terrorismefinanciering

Artikel 63 VWEU. Richtlijn (EU) 2015/849. Artikel 65 VWEU. Artikel 49 Handvest EU. In hoeverre is een nationale wettelijke regeling op grond waarvan het iedere natuurlijke of rechtspersoon verboden is om op het nationale grondgebied een betaling in contanten te verrichten wanneer de waarde daarvan gelijk is aan de vastgestelde drempelwaarde of deze overschrijdt, en op grond waarvan die persoon onder bedreiging van een sanctie moet gebruikmaken van andere betaalmiddelen, verenigbaar met het Unierecht? De onderhavige zaak verschilt van de gevoegde zaken Hessischer Rundfunk (C-422/19 en C-423/19), aangezien de in het hoofdgeding aan de orde zijnde nationale wettelijke regeling betrekking heeft op Bulgarije, die geen lidstaat van de eurozone is. Bulgarije heeft de status van „lidstaat die valt onder een derogatie” als bedoeld in artikel 139, lid 2, VWEU en is niet gebonden aan de Unierechtelijke bepalingen die gelden voor de monetaire uitgifte en het gebruik van de eenheidsmunt, met name de status van wettig betaalmiddel van biljetten en munten in euro's. Niettemin maakt zij deel uit van de interne markt van de Unie en is zij om die reden gehouden de desbetreffende verkeersvrijheden te eerbiedigen.

Hof: Een regeling van een lidstaat die natuurlijke en rechtspersonen verbiedt om een betaling op het nationale grondgebied ten bedrage van een vastgestelde drempel of meer te verrichten in contanten, en hen verplicht een dergelijk bedrag over te schrijven of te storten op een betaalrekening, valt niet binnen de werkingssfeer van richtlijn (EU) 2015/849.

Artikel 63 VWEU, gelezen in samenhang met artikel 49, lid 3, van het Handvest, verzet zich niet tegen een regeling van een lidstaat die, met het oog op de bestrijding van belastingfraude en -ontwijking, natuurlijke en rechtspersonen verbiedt om op het nationale grondgebied een betaling in contanten te verrichten wanneer het bedrag ervan gelijk is aan of hoger is dan een vastgestelde drempel, en hen verplicht een dergelijk bedrag over te schrijven of te storten op een betaalrekening, ook indien het gaat om de uitkering van dividenden van een vennootschap, en die voorts voorziet in een sanctieregeling voor schendingen van dit verbod waarin het bedrag van

de geldboete die kan worden opgelegd wordt berekend op basis van een vast percentage dat wordt toegepast op het totaalbedrag van de in strijd met het genoemde verbod verrichte betaling, zonder dat deze geldboete kan worden aangepast aan de concrete omstandigheden van het geval, mits deze regeling geschikt is om de verwezenlijking van de genoemde doelstellingen te garanderen en niet verder gaat dan noodzakelijk is om deze te bereiken.

- [Verbod op contante betalingen bij bestrijding fraude niet in strijd met EU-recht. \(VN-Vandaag-2021/2331\)](#)

EHRM - factsheets en guides

- [Terrorism and the European Convention on Human Rights](#) (april 2021)
- [Guide to the case-law of the ECHR on terrorism](#) (december 2020)

BNC Fiche

Fiche: Anti-witwasverordening (AMLR) en anti-witwasrichtlijn (AMLD6), [Kamerstuk 22112, nr. 3202](#)

Verkiezingen en kiesrecht

EHRM – ARREST – 21 oktober 2021 - Selygenenko e.a. t. Oekraïne - persbericht – arrest (niveau 2) - [24919/16](#) - [28658/16](#) – ECLI:CE:ECHR:2021:1021JUD002491916

Discriminatieverbod – Stemrecht bij lokale verkiezingen - Schending artikel 1, Protocol nr. 12 bij EVRM

Artikel 1, Protocol no. 12 EVRM. Klagers hebben de Oekraïense nationaliteit. Klagers wonen in Kiev maar komen oorspronkelijk uit Donetsk en de Krim. Nadat het conflict uitbrak in Donetsk en op de Krim zijn klagers naar Kiev verhuisd en daar geregistreerd als 'binnenlandse ontheemden'. Op hun identiteitskaarten bleven de oorspronkelijke woonplaatsen (Donetsk en de Krim) als hun woonplaats geregistreerd. De inschrijving van klagers om te mogen stemmen tijdens de lokale verkiezingen van Kiev in 2015 werd afgewezen. Klachten van klagers bij nationale instellingen werden afgewezen met de overweging dat de plaats waar mag worden deelgenomen aan lokale verkiezingen de woonplaats is die staat vermeld op het identiteitsbewijs.

Het hof overweegt dat vaststaat dat klagers stemrecht hadden en dat hun woonplaats een andere was dan op hun identiteitskaart stond vermeld. Het hof stelt vast dat 'binnenlandse ontheemden' zich in een bijzondere en afwijkende situatie begeven nu zij niet zomaar terug kunnen naar hun woonplaats binnen de Oekraïne om hun stem uit te brengen. In dit geval woonden klagers al ruim een jaar in Kiev, betaalden zij daar lokale belastingen en hadden aldus ook belang bij de uitkomst van de verkiezingen. Daarnaast liepen zij het risico hun status als 'binnenlands ontheemden' kwijt te raken op het moment dat zij zouden verhuizen. Al met al concludeert het hof dat met het niet in acht nemen van de bijzondere positie van klagers als 'binnenlandse ontheemden' de autoriteiten klagers hebben gediscrimineerd ten aanzien van de uitoefening van hun lokale stemrecht. Aldus is sprake van schending van artikel 1, Protocol nr. 12 bij EVRM.

EHRM – factsheets en guides

- [Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the ECHR - right to free elections](#) (april 2021)

Vervoer en reizen

HvJ – ARREST – 6 oktober 2021 – zaak C-35/20 – A – Finland – ECLI:EU:C:2021:813 – persbericht – conclusie – arrest

Grensoverschrijding met pleziervaartuig – Geldige ID kaart of paspoort – Boete – Schengen - Unieburger

Artikel 21 VWEU. Richtlijn 2004/38/EG. Verordening (EG) nr. 562/2006. Een Unieburger overschrijdt aan boord van een pleziervaartuig een nationale zeegrens in het kader van een heen- en terugreis tussen twee lidstaten, namelijk Finland en Estland, zonder voorzien te zijn van reisdocumenten. Dat is de context van de vraag van de hoogste Finse rechter die wenst te vernemen of de lidstaten Unieburgers onder strafbedreiging kunnen verplichten om bij het overschrijden van een lidstaatgrens voorzien te zijn van een geldige identiteitskaart of een geldig paspoort. Het Hof wordt eveneens verzocht zich uit te spreken over de evenredigheid van het strafrechtelijke dagboetestelsel dat bij niet-nakoming van een dergelijke verplichting van toepassing is in Finland.

Het Hof oordeelt dat een lidstaat zijn onderdanen op straffe van sancties mag verplichten om een geldige identiteitskaart of een geldig paspoort bij zich te hebben wanneer zij naar een andere lidstaat reizen, ongeacht het gebruikte vervoermiddel en de reisroute. Het Unierecht staat er weliswaar niet aan in de weg dat de opgelegde sanctie van strafrechtelijke aard is, maar verzet zich wel tegen onevenredige sancties, zoals een geldboete die 20 % van de gemiddelde maandelijkse netto-inkomsten van de overtreder bedraagt.

- EU-Hof: sancties voor het reizen tussen lidstaten zonder paspoort of identiteitskaart moeten evenredig zijn ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 6 oktober 2021 – gevoegde zaken C-368/20 en C-369/20 – Landespolizeidirektion Steiermark en Bezirkshauptmannschaft Leibnitz – Oostenrijk – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2021:821 – persbericht – conclusie

Schengen - Grenscontroles

Verordening (EU) 2016/399. Artikel 72 VWEU. Artikel 4, lid 2 VEU. Mogen grenscontroles in de Schengenzone voor een langere periode dan de maximumduur van twee jaar (verordening 2016/3991), zonder een besluit van de Raad, worden ingevoerd door nationale beslissingen? Oostenrijk heeft tussen 2015 en 2019 meermaals grenscontroles ingesteld bij de grens met o.m. Slovenië (daarover gaat deze zaak) en telkens met zes maanden verlengd.

- The Writing is on the Wall ([verfassungsblog](#))

OVERIG

Reflecting on EU (package) travel law in 2021: travel platforms in a regulatory blind spot? ([ECLB](#))

Verzekeringen

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Bulgarije – 11 augustus 2021 (ECER 27.10.21) – C-577/21 - HUK-COBURG-Allgemeine Versicherung

WA-verzekering – Ongeval - Compensatie immateriële schade

Tweede richtlijn 84/5/EEG. De vader van verzoeksters heeft een ongeluk veroorzaakt waarbij de moeder van verzoeksters om het leven is gekomen. Het ongeval heeft plaatsgevonden in

Duitsland. De vader was verzekerd bij verweerster tegen wettelijke aansprakelijkheid. Verzoeksters vorderen van verweerster compensatie van immateriële schade die is geleden door het verlies van hun moeder als minderjarigen.

Is een nationale bepaling die bepaalt dat lichamelijk letsel alleen wordt gecompenseerd wanneer het de vorm aanneemt van een gezondheidsaandoening in strijd met het Unierecht? Mag de nationale rechter uitleg geven aan nationale wetgeving van een andere lidstaat?

RECHTSPRAAK NL – Parket bij de Hoge Raad - 14 oktober 2021 - [ECLI:NL:PHR:2021:973](#)

Beleggingsverzekeringen

Richtlijn 92/96/EEG. Het hof Den Haag heeft in een zaak tussen de Vereniging Woekerpolis en Nationale Nederlanden aan de Hoge Raad prejudiciële vragen gesteld als volgt. (1) Hebben levensverzekeraars, door te voldoen aan informatieplichten uit de Derde Levensrichtlijn en nationale uitwerkingen, in het algemeen ook voldaan aan informatieplichten die voortvloeien uit (open en/of ongeschreven) privaatrechtelijke normen, zoals wilsovereenstemming, Richtlijn oneerlijke bedingen, zorgplicht, dwaling en eisen van redelijkheid en billijkheid? (2) Zo nee, moet aanvullende informatie, die levensverzekeraars op grond van (open en/of ongeschreven) privaatrechtelijke normen moeten verstrekken, voldoen aan criteria zoals het HvJ EU heeft geformuleerd in het arrest NN/Van Leeuwen (ECLI:EU:C:2015:286)?

Deze prejudiciële procedure heeft een aanzienlijk maatschappelijk en financieel belang en vindt zijn oorsprong in de miljoenen beleggingsverzekeringen die vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw in Nederland zijn verkocht. De AG concludeert na een uitgebreide analyse van de ontwikkeling van informatieplichten, de nationale en Europese rechtspraak en de literatuur daarover dat de eerste vraag ontkennend dient te worden beantwoord en dat het antwoord op de tweede vraag dient te luiden dat dat aanvullende informatieverplichtingen die op grond van Europese en/of Nederlandse (open) normen worden aangenomen, moeten voldoen aan de door het HvJ in de arresten Axa Royale en NN/Van Leeuwen geformuleerde criteria, te weten dat de verlangde informatie duidelijk en nauwkeurig is en noodzakelijk voor een goed begrip door de verzekeringnemer van de wezenlijke bestanddelen van de verbintenis en dat zij voldoende rechtszekerheid waarborgt, onder meer doordat de verzekeraar in staat wordt gesteld met een voldoende mate van voorspelbaarheid vast te stellen welke aanvullende informatie hij dient te verstrekken en de verzekeringnemer kan verwachten.

Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid

EHRM – ARREST – 12 oktober 2021 – The Association of Investigative Reporters and Editorial Security of Moldova and Sanduta t. Moldavië - [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) – [4358/19](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:1012JUD000435819](#)

Ten onrechte veroordeling voor smaad, laster – onvoldoende compensatie in nationale procedure - Schending artikel 10 EVRM

Artikel 10 EVRM. Klagers zijn een Moldavische NGO en een journalist. In 2016 heeft de NGO een artikel van de journalist gepubliceerd waarin stond dat de Moldavische Socialistische Partij in aanloop naar de presidentsverkiezingen van 2016 1,5 miljoen euro had ontvangen van een aan Rusland gerelateerd offshore bedrijf gevestigd op de Bahama's. Dit geld is vervolgens door de Socialistische Partij gebruikt om gratis leningen te verstrekken aan mensen. De Socialistische Partij is vervolgens diverse civiele procedures wegens smaad, laster gestart nu geen enkele overheidsinstelling illegale financiering van de Socialistische Partij had vastgesteld. In 2017 heeft de Moldavische rechter de Socialistische Partij in het gelijk gesteld.

Nadat het EHRM de Moldavische regering op de hoogte had gebracht van de huidige bij het EHRM ingediende klacht heeft, na een herzieningsverzoek daartoe van de regering, een Moldavische rechter in 2018 nogmaals naar de zaak gekeken en de eerdere smaad, laster veroordeling ter zijde geschoven. Enige vorm van compensatie, zoals in vergelijkbare zaken

gebruikelijk is, is niet toegekend. Het hof overweegt dat gelet op het verloop en de uitkomst van de herzieningsprocedure in dit geval sprake is van schending van artikel 10 EVRM.

EHRM – ARREST – 14 oktober 2021 – M.L. t. Slowakije – [persbericht](#) – [arrest \(niveau 2\)](#) – [34159/17](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:1014JUD003415917](#)

Nieuwsartikelen over overleden zoon schenden rechten klagster

Artikel 8 EVRM. Klagster doet een beroep op artikel 8 EVRM vanwege gepubliceerde nieuwsartikelen over haar overleden zoon, een voormalig priester. De artikelen schetsten verschillende beschuldigingen tegen haar zoon in het kader van seksueel misbruik, stellend dat hij voor zijn dood bekentenissen had afgelegd, welke bekentenissen bovendien tot zijn vermeende zelfdoding hadden geleid.

Het Hof overweegt dat de artikelen sensatiebelust en niet op feiten gebaseerd waren en bovendien geen bijdrage leverden aan het debat rondom seksueel misbruik in de katholieke kerk. Het Hof oordeelt dat de nationale rechtbanken hebben nagelaten een adequate beoordeling uit te voeren van alle relevante omstandigheden en het beschikbare bewijs. Concluderend stelt het Hof dat de nationale rechtbanken er niet in zijn geslaagd het recht op privéleven van de klagster enerzijds af te wegen tegen de vrijheid van meningsuiting anderzijds. Artikel 8 EVRM is geschonden.

EHRM – ARREST – 19 oktober 2021 – Vedat Şorli t. Turkije - [persbericht](#) – [arrest \(niveau 2\)](#) - [42048/19](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:1019JUD004204819](#)

Speciale wettelijke bescherming tegen belediging is niet in overeenstemming met de geest van het EVRM

Artikel 10 EVRM. Klager is veroordeeld tot een vrijheidsbenemende straf wegens belediging van de president van de republiek door een karikatuur en een foto van de president met een satirische en kritische tekst op zijn Facebook te plaatsen. De strafrechtelijke veroordeling was gestoeld op een wetsartikel waaruit volgt dat de president van de republiek een hoger niveau van bescherming toekomt. Het EHRM overweegt dat dit in strijd is met het recht op vrijheid van meningsuiting en dat de speciale wettelijke bescherming tegen belediging van de president niet in overeenstemming is met de geest van het verdrag. EHRM: schending.

EHRM – ARREST – 19 oktober 2021 - Miroslava Todorova t. Bulgarije – [persbericht](#) - [arrest \(niveau 2\)](#) - [40072/13](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:1019JUD004007213](#)

Disciplinaire procedures tegen en sancties opgelegd aan een rechter en voorzitter van de Bulgaarse Unie van rechters hebben haar recht op vrijheid van meningsuiting geschonden

Samenvatting onder: [Rechtstaat en rechterlijke macht](#)

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER – 11 oktober 2021 - Hurbain t. België – [persbericht verwijzing](#) - [persbericht 22.6.21](#) – [arrest van 22.6.21 \(niveau 2\)](#) – [57292/16](#) - [ECLI:CE:ECHR:2021:0622JUD005729216](#)

Vrijheid van meningsuiting – Persvrijheid – Anonimisering van artikelen – Privéleven

Artikel 10 EVRM. De zaak betreft een civielrechtelijke uitspraak tegen klager, waarin is bevolen dat hij een online artikel moet anonimiseren. In dat artikel stond de volledige naam van een persoon die een dodelijk ongeluk heeft veroorzaakt. De nationale rechtbank heeft daarbij het recht van de persoon op eerbiediging van zijn privéleven en de vrijheid van meningsuiting van klager tegen elkaar afgewogen volgens de in de rechtspraak van het Hof neergelegde criteria.

Het nationale gerechtshof overweegt daarbij dat anonimisering van het artikel een evenredige maatregel is, gelet op de schade die de persoon heeft geleden sinds de online publicatie van het artikel en gelet op het feit dat de anonimisering de oorspronkelijke tekst niet zou aantasten.

Het hof oordeelt dat de overwegingen van de nationale rechters blijken te geven van een evenredige belangenafweging, dat de maatregel om het artikel te anonimiseren proportioneel is en dat deze een legitiem doel dient, namelijk de eerbiediging van het recht op privéleven. Derhalve is geen sprake van een schending van het recht op vrijheid van meningsuiting.

NOOT – bij EHRM 2 september 2021, Z.B. t. Frankrijk

It's just a prank, bro! ZB v. France and a dark humour that turned sour. ([strasbourgobservers](#))

NOOT – bij EHRM 21 september 2021, Dareskizb Ltd t. Armenië

Preventing disorder or silencing political opposition? On (the lack of) legitimate aims in Dareskizb Ltd v. Armenia. ([strasbourgobservers](#))

NOOT – bij EHRM 2 september 2021, Sanchez t. Frankrijk

Case Law, Strasbourg: Sanchez v France, Politician fined for failing to delete Facebook hate speech, no violation of Article 10 ([Informm](#))

CONSULTATIE

EU-optreden tegen misbruik van procesrecht (SLAPP) ten aanzien van journalisten en rechtenverdedigers, Raadplegingsperiode 4 Oktober 2021 - 10 Januari 2022 ([EC](#))

Het initiatief heeft tot doel journalisten en mensenrechtenverdedigers te beschermen in strategische rechtszaken ter ontmoediging van burgerparticipatie (SLAPP). Dit zijn rechtszaken die tegen hen zijn aangespannen om te verhinderen dat zij het publiek informeren en verslag uitbrengen over zaken van openbaar belang.

EHRM – factsheets en guides

- [Hate speech](#) (september 2020)
- [Protection of journalistic sources](#) (oktober 2020)
- [Protection of reputation](#) (mei 2021)
- [Guide on article 10 ECHR - freedom of expression](#) (april 2021)

Vrijheid van vereniging

EHRM – factsheets en guides

- [Guide on the case-law of the ECHR on mass protests](#) (augustus 2021)
- [Guide on article 11 ECHR - freedom of assembly and association](#) (augustus 2021)

Deel II – Algemeen

- Jaarbericht 2020 van de Nederlandse procesvertegenwoordiging bij de EU-hoven gepubliceerd ([ECER](#))
- EU van democratisch tekort naar dubbele democratie ([NJB](#))

Cursus en opleiding

Studiemateriaal over Europees recht gratis online beschikbaar; links naar EJTN, ERA en HELP ([Intro](#))

Raad van Europa-Online cursussen over mensenrechten met focus op EVRM ([Help](#))

Introduction to the European Convention on Human Rights”, a 5-hour interactive training course aimed at legal professionals, public authorities, civil society and students.

Overzicht van trainingen op het gebied van Europees Strafrecht ([Bijzonder Strafrecht](#))

Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

Datum	Onderwerp	Titel
e-learning	Grondrechten	De horizontale directe werking (HDW) van EU Grondrechten; De toepassing van grondrechten tussen private partijen, een dagdeel
e-learning	EU Handvest	Toepasselijkheid van EU Grondrechten Digitale zelfstudiemodule over artikel 51 EU Handvest van de Grondrechten, SSR
e-learning	straf	The European Arrest Warrant: 10 Key Questions for Defence Counsel, specialised e-learning course, ERA
e-learning	ie	How to make the best use of the case law of the CJEU on EU copyright in your legal practice? Ten questions on European copyright law, ERA
e-learning	algemeen	The Preliminary Reference Procedure before the CJEU, ERA
webcollege	algemeen	Gratis webcolleges EU-recht beschikbaar op MIJN SSR: Webcolleges EU en haar invloed op het Nederlandse rechtssysteem
webcollege	asiel & migratie	SSR webcollege ‘Procedurerichtlijn, het rechterlijk toetsingskader
webcollege	erfrecht	Europese erfrechtverordening, via SSR.nl (alléén voor de rechtspraak)

Datum	Onderwerp	Titel
webcollege	EVRM	Gratis webcollege door docenten Prof. mr. Egbert Myjer en Prof. mr. Martin Kuijer over het EVRM
webcollege	ASIEL & MIGRATIE	Associatierecht EEG-Turkije, Stichting migratierecht
Online	STRAFRECHT	Webinar: EHRM Keskin & rechterlijke beoordeling van getuigenverzoeken
9 en 11 nov 2021	ASIEL & MIGRATIE	Webinar actualiteiten jurisprudentie Hof van justitie EU, Stichting migratierecht, 14.00-16.15 uur
15-16 nov 21 22-23 nov 21	MILIEU	ERA online workshop for prosecutors and judges: EU AIR QUALITY LEGISLATION AND THE RIGHT TO CLEAN AIR – Focus on access to justice
9 en 10 dec 2021	RECHTSSTAAT	Rule of Law in Europe Conference - Lisbon 2021, Medel conferences; sprekers: o.a. Marc de Werd over the CJEU caselaw on judicial independence and the relationship between national judges and the CJEU

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [EUR-Alert jurisprudentienieuwsbrief van het Belgische GCE-netwerk \(INTRO\)](#)
- [Brussels law societies](#)
- [Information note ECHR](#)

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Dataproductie

- [European data protection supervisor \(EDPS\) nieuwsbrief](#)

Strafrecht

- Nieuwsbrieven (Europees) Strafrecht , o.a. over cybercrime, ([Bijzonder Strafrecht](#))

Vreemdelingenrecht

- [EASO \(European asylum support office\)](#)
- [Centrum voor Migratierecht van de Radboud Universiteit Nijmegen: CJEU Overview of judgments and pending cases:](#)
[NEMIS: newsletter on European migration issues:](#)
[NEAIS: newsletter on European asylum issues:](#)

NL zaken bij het HvJEU

Dit overzicht staat ook op de Wiki [Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU](#).

Datum	Zaak-nr.	Naam	NL Prejudiciële verwijzing	Conclusie HvJ	Arrest HvJ	Einduitspraak
6-10	C-245/20	Autoriteit Persoonsgegevens	ECLI:NL:RBMNE:2020:2028	ECLI:EU:C:2021:822		
26-10	C-428/21 PPU en C-429/21 PPU	OM	ECLI:NL:RBAMS:2021:3681 ECLI:NL:RBAMS:2021:3680	ECLI:EU:C:2021:851	ECLI:EU:C:2021:876	
28-10	C-498/20	BMA	ECLI:NL:RBMNE:2020:3552	ECLI:EU:C:2021:888		
28-10	C-636/19	CAK			ECLI:EU:C:2021:885	

Prejudiciële verwijzingen

De prejudiciële verwijzingen zijn terug te vinden op de [website van ECER](#) met een samenvatting van de verwijzing. De prejudiciële verwijzingen zijn nu ook te raadplegen via [curia](#), de website van het HvJ.

datum	Instantie	ECLI-nummer	onderwerp	zaak nr.	naam	arrest conclusie einduitspraak
22.10.21	Rb. Den Haag, Zittingsplaats 's-Hertogenbosch	ECLI:NL:RBDH A:2021:11524	Asiel en Migratie			
13.10.21	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2021:2279	Verblijfsrecht Britse onderdaan			
5.10.21	Hof 's-Hertogenbosch	ECLI:NL:GHSH E:2021:3019				
4.10.21	Rb. Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch	ECLI:NL:RBDH A:2021:10735	Asiel en migratie			
14.9.21	Rb. Amsterdam	ECLI:NL:RBAM S:2021:5051	Overlevering; rechtsstaat			
14.9.21	Rb. Amsterdam	ECLI:NL:RBAM S:2021:5052	Overlevering; rechtsstaat			

1.9.21	RvS	ECLI:NL:RVS:2021:1929	Asiel & migratie	C-556/21	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid	
25.8.21	RvS	ECLI:NL:RVS:2021:1873	Asiel & migratie	C-568/21	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid	
23.7.21	Rb. Den haag, zittingsplaats Den Bosch	ECLI:NL:RBDH A:2021:7884	Asiel & migratie;	C-456/21	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid	
14.7.21	Rb. Amsterdam	ECLI:NL:RBAM S:2021:3680	Overlevering	C-429/21	Openbaar Ministerie	arrest 26.10.21 conclusie 14.10.21
14.7.21	Rb. Amsterdam	ECLI:NL:RBAM S:2021:3681	Overlevering	C-428/21	Openbaar Ministerie	arrest 26.10.21 conclusie 14.10.21
23.6.21	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2021:1310	Asiel & migratie; Associatieovereenkomst	C-402/21	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid e.a.	
26.5.21	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2021:1124	Asiel & migratie	C-338/21	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid	
19.5.21	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2021:983	Asiel & migratie	C-323/21	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid e.a.	
19.5.21	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2021:984 ECLI:NL:RVS:2021:985	Asiel & migratie	C-324/21 en C-325/21	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid e.a.	
26.3.21	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2021:455	Btw	C-194/21	Staatssecretaris van Financiën	
23.3.21	CBb	ECLI:NL:CBB:2021:311	landbouw	C-189/21	R. en R.	
19.2.21	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2021:271	IE	C-112/21	Classic Coach Company	
4.2.21	Rb Den Haag, zittingsplaats Den Bosch	ECLI:NL:RBDH A:2021:800	Asiel & Migratie	C-69/21	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid	
29.1.21	Rb Den Haag, zittingsplaats Zwolle	ECLI:NL:RBDH A:2021:727	Asiel & Migratie	C-66/21	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid	
26.1.21	RB. Den Haag, zittingsplaats Den Bosch	ECLI:NL:RBDHA:2021:466	Asiel & Migratie	C-39/21 PPU en C-704/20 PPU	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid	
12.1.21	Rb Den Haag, zittingsplaats: Haarlem	ECLI:NL:RBDH A:2021:157	Asiel & Migratie	C-19/21	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid	

23.12.20	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2020:3034	Asiel & Migratie; vreemdelingenbewaring	C-704/20 PPU en C-39/21 PPU	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid	NJB 2021/220
22.12.20	CBb	ECLI:NL:CBB:2020:1034	Landbouw	C-36/21	Sense Visuele Communicatie en Handel	
17.12.20	CRvB	ECLI:NL:CRVB:2020:3216	Sociale zekerheid	C-713/20	Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank	
7.12.20	Rb. Amsterdam	ECLI:NL:RBAMS:2020:6229	Overlevering en uitlevering	C-665/20 PPU	X	Einduitspraak 6.6.21 arrest 29.4.21 conclusie 15.4.21
24.11.20	Rechtbank Den Haag, zittingspl. Amsterdam	ECLI:NL:RBDHA:2020:11785 (was: ECLI:NL:RBDHA:2020:11918)	Asiel & Migratie	C-624/20	Staatssecretaris van veiligheid en justitie	
20.11.20	Rechtbank Den Haag. Zittingspl. Amsterdam	ECLI:NL:RBDHA:2020:11785	Burgerschap			
19.10.20	Rechtbank Den Haag	ECLI:NL:RBDHA:2020:10488	Asiel&migratie	C-579/20	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid	
30.9.20	Rb. Noord-Holland	ECLI:NL:RBNH:2020:8185	Luchtvaartclaim	C-512/20 (gevoegd met C-561/20)	Swiss international airlines	
10.9.20	Rb. Den Haag, zittingsplaats Utrecht	ECLI:NL:RBDHA:2020:9077	Asiel & Migratie	C-459/20	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid	
3.9.20	Rb. Amsterdam	ECLI:NL:RBAMS:2020:4328	overlevering	C-412/20 PPU	Openbaar Ministerie	
2.9.20	Rb. Midden NL	ECLI:NL:RBMN:2020:3552	IPR	C-498/20 ECER	BMA Nederland	conclusie 28.10.21
31-7-20	Rb AMS	ECLI:NL:RBAMS:2020:3776	Overlevering ; rechtsstaat Polen	C-354/20 en C-412/20-PPU - Openbaar Ministerie =	Openbaar Ministerie	Arrest 17.12.2020 conclusie 12.11.2020

25-6-20	CRvB	ECLI:NL:CRVB:2020:1312	SZ; Vo 883/2004	C-285/20	Raad van bestuur van het Uuw	Arrest 30.9.21 Geen conclusie
29-5-20 (publ. 8.6.20)	RB Midden NL	ECLI:NL:RBMN E:2020:2028	AVG	C-245/20		conclusie 6.10.21
29.5.20	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:20:954	Arbeidsrecht; overgang onderneming; insolventie			
20.5.20	Rb. Overijssel	ECLI:NL:RBOV E:2020:1805	Arbeidsrecht; vakantie	C-217/20	Staatssecretaris van Financiën	Conclusie 8.7.21
17.4.20	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:20:753	Arbeidsrecht; overgang onderneming			
20.3.20	Rb. Rotterdam	ECLI:NL:RBRO T:2020:2382	Tabak	C-160/20	Stichting Rookpreventie Jeugd e.a.	Conclusie 15.7.21
6.3.20	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:20:391	IE - Gemeenschapsmerk	C-133/20	European Pallet Association	
4.3.20	Rb. Den Haag	ECLI:NL:RBDH A:2020:1838	Visumcode			
24.1.20	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:20:111	Douanerechten	C-39/20	Jumbocarry Trading	Eindarrest 17.9.21 arrest 3.6.21 conclusie 11.2.2021
16.12.19	Rb. Den Haag	ECLI:NL:RBDH A:2019:13451	Asiel & migratie	C-921/19	Staatssecretaris van justitie en veiligheid	Einduitspraak 7.7.21 arrest 10.6.21 conclusie 11.2.2021
13.12.19	HR	ECLI:NL:HR:2019:1972	consumentenrecht	C-922/19	Stichting Waternet	arrest 3.2.2021
8.11.19	HR	ECLI:NL:HR:2019:1730	Consumenten; levering drinkwater			
25.9.19	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2019:3262	Detentie; onrechtmatig verblijf	C-719/19	Staatssecretaris van justitie	arrest 22.6.21

						<u>conclusie</u> 10.2.2021
20.9.19	HR	<u>ECLI:NLHR:2019:1400</u>	IPR	C-709/19	Vereniging van Effectenbezitters	<u>Arrest</u> 12.5.21 <u>conclusie</u> 17.12.2020
19.9.19	Rb Amsterdam	<u>ECLI:NLRBAM S:2019:7062</u>	Huurrecht ; Consumenten; oneerlijk beding	<u>C-738/19</u>	A.	<u>Arrest</u> 10.9.20 Geen conclusie
18.9.19	Rb. Amsterdam	<u>ECLI:NL:RBAM S:2019:9966</u>	Mededinging	<u>C-819/19</u>	Stichting cartel compensation	<u>Conclusie</u> 6.5.21
4.9.19	Raad van State	<u>ECLI:NL:RVS:2019:3053</u>	Asiel en migratie; vreemdelingenbe waring	<u>C-673/19</u>	M.	<u>arrest</u> 24.2.2021 <u>conclusie</u> 20.10.20
22.8.19	CRvB	<u>ECLI:NL:CRVB:2019:2782</u>	SZ; medische behandeling in andere lidstaat	C-636/19	CAK	<u>Arrest</u> <u>28.10.21</u> <u>conclusie</u> 15.4.21
22.8.19	Rb. Amsterdam	<u>ECLI:NL:BAMS:2019:6316</u>	EAB; OvJ	<u>C-627/19</u> <u>PPU</u>	Openbaar Ministerie	<u>arrest</u> 12.12.19 <u>Conclusie</u> 26.11.19
22.8.19	Rb Amsterdam	<u>ECLI:NL:RBAM S:2019:6259</u>	EAB; OvJ	<u>C-625/19</u> <u>PPU</u>	Openbaar Ministerie	<u>Einduitspraak</u> 13.2.20 <u>Arrest</u> 12.12.19 <u>conclusie</u> 26.11.19
22.8.19	Rb Amsterdam	<u>ECLI:NL:RBAM S:2019:6882</u>	EAB; OvJ	<u>C-626/19</u> <u>PPU</u> <u>Gevoegd met C-566/19</u> <u>PPU</u>	Openbaar Ministerie	<u>Einduitspraak</u> 28.1.20 <u>Arrest</u> 12.12.2019 <u>conclusie</u> 26.11.19
12.6.19	Rb. Den Haag, Zittingsplaats Den Bosch	<u>ECLI:NL:RBDH A:2019:5967</u>	Asiel en migratie	<u>C-441/19</u>	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid	<u>Einduitspraak</u> 15.3.21 <u>arrest</u>

						14.1.21 <u>conclusie</u> 2.7.20
7.6.19	Hoge Raad	<u>ECLI:NL:HR:2019:849</u>	IE, elektronische handel	<u>C-442/19</u>	Stichting Brein	<u>ECLI:NL:PHR:2021:690</u> 6.7.21 (n.a.v. verzoek HvJ of de HR de prejudiciële verwijzing wenst te handhaven na arrest in <u>gevoegde zaken C-682/18 en C-683/18</u> (YouTube en Cyando
23.4.19	CBb	<u>ECLI:NL:CBB:2019:168</u>	Electriciteitsrichtlijnen	<u>C-360/19</u>	Crown van Gelder	<u>arrest</u> 8.10.20 <u>conclusie</u> 4.6.20
23.4.19	CBb	<u>ECLI:NL:CBB:2019:152</u>	Landbouw, randvoorwaarden	<u>C-361/19</u>	V.o.f. de Ruiter	<u>Einduitspraak</u> 29.6.21 <u>arrest</u> 27.1.21 <u>conclusie</u> 25.11.20
19.4.19	Hoge Raad	<u>ECLI:NL:HR:2019:631</u>	Douane, actieve veredeling	<u>C-330/19</u>	Exter	<u>Einduitspraak</u> 18.12.20 <u>arrest</u> 8.10.20
19.4.19	Hoge Raad	<u>NL:HR:2019:643</u>	Btw tarief sekslustopwekkende middelen	<u>C-331/19</u>	Staatssecretaris van Financiën	<u>Einduitspraak</u> 17.12.20 <u>arrest</u> 1.10.20 <u>conclusie</u> 27.2.20
2.4.19	Hof Den Haag	<u>ECLI:NL:GHDH A:2019:630</u>	Ooneerlijk beding	Gevoegde zaken C-229/19 en C-289/19	Dexia NL	<u>arrest</u> 27.1.21
5.3.19	Hof Amsterdam	<u>ECLI:NL:GHAM S:2019:657</u>	Ooneerlijk beding	Gevoegde zaken C-229/19 en C-289/19	Dexia NL	<u>arrest</u> 27.1.21

5.3.19	Rb Den Haag	ECLI:NL:RBDH A:2019:2097 – ECLI:NL:RBDH A:2019:2095	Visumcode	C-225/19 C-226/19	Minister buitenlandse zaken e.a. va	arrest 24.11.20 conclusie 9.9.20
22.2.19	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2019:292	IPR	C-186/19	Supreme Site Services e.a.	Arrest 3.9.20 conclusie 2.4.2020
12.2.19	Hof	ECLI:NL:GHAM S:2019:1170 (publ. 6.5.19)	Tariefindeling	C-192/19	Rensen shipbuilding	Arrest 11.3.2020 Geen conclusie
8.2.19	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2019:152	Anti-dumping	C-104/19	Donex Shipping and Forwarding	einduitspraak 9.10.20 arrest 9.7.2020 Conclusie 4.3.2020
30.1.19	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2019:260	Omgevingsvergunning; LPG tankstation	C-120/19	X	Arrest 20.5.21 conclusie 28.1.21
21.12.18	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2018:2361	IPR			
21.12.18	Rb.Limburg	ECLI:NL:RBLIM:2018:12159	milieu	C-826/18	Stichting varkens in Nood	arrest 14.1.21 conclusie 2.7.20
19.12.18	Hof Arnhem-Leeuwarden	ECLI:NL:GHAR L:2018:11244	EVOA, dierlijke bijproducten	C-21/19, C-22/19 en C-23/19	XN	Arrest 3.9.20 Conclusie 19.3.20
18.12.18	CBb	ECLI:NL:CBB:2018:662	Visserijfonds	C-814/18	Ursa services Major	arrest 22.1.2020
14.12.18	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2018:2309	btw	C-791/18	Stichting Schoonzicht	Einduitspraak 27.11.2020 Arrest 17.9.20 Conclusie 3.3.20
14.12.18	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2018:2322 ECLI:NL:HR:2018:2174	arbeid; detachering; diensten	C-815/18	Federatie NL vakvereniging	arrest 1.12.20

		(voornemen)				<u>conclusie</u> 30.4.20
29.11.18	Rb Amsterdam	<u>ECLI:NL:RBAM</u> <u>S:2018:8550</u>	consumenten	C-750/18	A B	<u>beschikking</u> 8.2.19 doorgehaald
27.11.18	Hoge Raad	<u>ECLI:NL:HR:20</u> <u>18:2027</u>	Terugkeer- richtlijn	C-806/18	JZ	<u>arrest</u> 17.9.20 <u>conclusie</u> 23.4.20
6.11.18	Gerechtshof Amsterdam	<u>ECLI:NL:GHAM</u> <u>S:2018:4063</u> (voornemen)	consumenten			
2.11.18	Hoge Raad	<u>ECLI:NL:HR:20</u> <u>18:2027</u>	Gemeenschapsm odelverordening	C-678/18	PG van de HR	<u>arrest</u> 21.11.19
20.9.18	CRvB	<u>ECLI:NL:CRVB:</u> <u>2018:2878</u>	SZ- vrachtwagenchau ffeurs	C-610/18	AFMB	<u>Einduitspraak</u> 19.11.2020 <u>Arrest</u> 16.7.20 <u>Conclusie</u> 26.11.19
18.9.18	CBb	<u>ECLI:NL:CBB:2</u> <u>018:500</u>	biociden	C-592/18	Darie BV	<u>Einduitspraak</u> 17.11.20 <u>arrest</u> 19.12.19 <u>conclusie</u> 17.10.19
27.7.18	Rb. Amsterdam	<u>ECLI:NL:RBAM</u> <u>S:2018:5389</u>	overlevering	C-492/18 PPU	TC	<u>arrest</u> 12.2.19
17.7.18	CBb	<u>ECLI:NL:CBB:2</u> <u>018:341</u>	landbouw; tarieven NVWA	C-477/18	Gosschalk	<u>Einduitspraak</u> 20.10.20 <u>arrest</u> 19.12.19 <u>Conclusie</u> 18.9.19
17.7.18	CBb	<u>ECLI:NL:CBB:2</u> <u>018:340</u>	landbouw; tarieven NVWA	C-478/18	Gosschalk	<u>Einduitspraak</u> <u>20.10.20</u> <u>arrest</u> 19.12.19 <u>Conclusie</u> <u>18.9.19</u>
3.7.18	CBb	<u>ECLI:NL:CBB:2</u> <u>018:308</u>	Gewasbeschermi ngsmiddelen	C-445/18	Vaselife	<u>Einduitspraak</u> 10.11.20

						<u>arrest</u> 14.11.19 <u>conclusie</u> 27.6.19
21.6.18	Hof Den Bosch	<u>ECLI:NL:GHSHE:2018:2685</u>	btw	C-420/18	IO	<u>Einduitspraak</u> 12.12.19 <u>arrest</u> 13.6.19 geen conclusie
12.6.18	CBB	<u>ECLI:NL:CBB:2018:283</u>	gasverordening	C-399/18	Vereniging Gasopslag Nederland	<u>beschikking</u> 18.1.19 doorgehaald
6.6.18	ABRvS	<u>ECLI:NL:RVS:2018:1737</u>	Schengengrensc ode	C-380/18	E.P.	<u>Einduitspraak</u> 2.9.2020 <u>arrest</u> 12.12.19 <u>conclusie</u> 11.7.19
6.6.18	ABRvS	<u>ECLI:NL:RVS:2018:1738</u> <u>ECLI:NL:RVS:2018:1739</u> persbericht	Schengengrensc ode	C-381/18 en C-382/18	G.S. en V.G.	<u>Einduitspraak 1739</u> 2.9.20 <u>arrest</u> 12.12.19 <u>Conclusie</u> 11.7.19
5.6.18	CBb	<u>ECLI:NL:CBB:2018:260</u>	subsidie visserij	C-386/18	Coöperatieve Producentenorganisatie en Beheers-groep Texel	<u>einduitspraak</u> 20.10.20 <u>arrest</u> 19.12.19 <u>conclusie</u> 26.6.19
9.5.18	ABRvS	<u>ECLI:NL:RVS:2018:1503</u>	Schengencode	C-341/18	J. e.a.	<u>Einduitspraak</u> 25.11.2020 <u>arrest</u> 5.2.20 <u>conclusie</u> 17.10.19
1.5.18	Rb. Amsterdam	<u>ECLI:NL:RBAMS:2018:2835</u>	Overlevering en uitlevering	C-314/18	SF	<u>Arrest</u> 11.3.20 <u>conclusie</u> 16.5.19
20.4.18	Hoge Raad	<u>ECLI:NL:HR:2018:630</u>	Douane, tariefindeling	C-288/18	X	<u>Einduitspraak</u> 19.7.19 <u>arrest</u>

						11.4.19
19.4.18	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2018:1307	asiel& migratie	C-269/18 PPU	C, e.a.	<u>beschikking</u> 5.7.18
11.4.18	CRvB	ECLI:NL:CRVB:2018:1120	SZ	C-257/18	Güler	
11.4.18	CRvB	ECLI:NL:CRVB:2018:1121	SZ	C-258/18	Solak	
6.4.18	Rb. Noord-Holland	ECLI:NL:RBNHO:2018:4729	douane, antidumping	C-251/18	Trace	<u>Arrest</u> 19.9.19 <u>conclusie</u> 9.4.19
6.4.18	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2018:522	douane, invoerrechten	C-249/18	CEVA Freight	<u>Einduitspraak</u> 8.11.19 <u>Arrest</u> 10.7.19 <u>conclusie</u> 26.3.19
28.3.18	Rb Den Haag	ECLI:NL:RBDHA:2018:3455	IE; e-books	C-263/18	Nederlands Uitgeversverbond et Algemene Uitgevers Groep	<u>Arrest</u> 19.12.19 <u>Conclusie</u> 10.9.19
23.2.18	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2018:265	Cif-invoerprijs	C-160/18	X	<u>Einduitspraak</u> 10.7.20 <u>Arrest</u> 11.3.20 <u>conclusie</u> 13.6.19
21.2.18	Rb. Noord-NL	ECLI:NL:RBNN E:2018:598	Luchtvaartclaim	C-163/18	Aegean airlines	<u>Arrest</u> 10.7.19 <u>conclusie</u> 28.3.19
6.2.18	CBb	ECLI:NL:CBB:2018:10	landbouw, slacht	C-98/18	Boer en zonen	<u>Einduitspraak</u> 12.5.20 <u>arrest</u> 2.5.19
2.2.18	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2018:126 ECLI:NL:HR:2018:127	SZ, vo.148/71	C-95/18 en C-96/18	van den Berg & Giesen e.a.	<u>PG advies</u> <u>einduitspraak</u> <u>Arrest</u> 14.11.19 <u>conclusie</u> 19.9.19
1.2.18	Rb Noord-Nederland	ECLI:NL:RBNN E:2018:1193	strafrecht	C-97/18	ET	<u>arrest</u> 10.1.19 geen conclusie

31.1.18	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2018:347	Migratie; privacy en persoonsgegevens	C-70/18	A.	Einduitspraak 29.4.20 Arrest 3.10.19 Conclusie 2.5.19
1.12.17	CRvB	ECLI:NL:CRVB:2017:4338	SZ	C-677/17	Çoban	Einduitspraak 19.12.19 arrest 15.5.19 conclusie 28.2.19
30.11.17	Rb Den Haag, zittingsplaats Utrecht	ECLI:NL:RBDH A:2017:14187 ECLI:NL:RBMN L:2017:5960 (e-archieff)	Visumcode	C-680/17	Vethanayagam e.a.	Einduitspraak 14.1.2020 Arrest 29.7.19 conclusie 28.3.19
14.11.17	Rb Den Haag	ECLI:NL:RBDH A:2017:13124	asiel;	C-635/17	E.	arrest 13.3.19 conclusie 29.11.18
10.11.17	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2017:2820	antidumping	C-644/17	Eurobolt	Einduitspraak 29.11.19 Arrest 3.7.19 conclusie 28.2.19
27.10.17	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2017:2681	SZ; zeevarende	C-631/17	Inspecteur van de belastingdienst	Einduitspraak 19.7.19 arrest 8.5.19 conclusie 10.1.19
12.10.17	Hof Den Bosch	ECLI:NL:GHSHE:2017:4323	fiscaal; dividend	C-598/17	A-Fonds	Beantwoording prejudiciële vragen van Hof Den Bosch NL:HR:2020:115 24.1.2020 Prejudiciële vragen aan de HR, 12 juli 2019 NL:GHSHE:2019:2385

						arrest 2.5.19 conclusie 19.12.18
4.10.17	Raad van State	ECLI:NL:RVS:2017:2669	asiel; nieuw motief	C-586/17	D. en I	Einduitspraak 3.7.19 Beschikking 15.11.18 ingetrokken
28.9.17	Rb Amsterdam	ECLI:NL:RBAMS:2017:7037	overlevering/uitlevering	C-571/17 PPU	Ardic	arrest 22.12.17 conclusie 19.12.17
28.9.17	Rb Amsterdam	ECLI:NL:RBAMS:2017:7038	overlevering/uitlevering	C-573/17 PPU	Poplawski	Einduitspraak 19.9.19 arrest 24.6.19 conclusie 27.11.18
27.9.17	Raad van State	ECLI:NL:RVS:2017:2571 ECLI:NL:RVS:2017:2572	asiel; internat. bescherming	Gevoegde zaken C-582/17 C-583/17	H. ea.	arrest 2.4.19 conclusie 28.11.18
22.9.17	Gerechtshof Den Haag	ECLI:NL:GHDHA:2017:2815	milieu; strafrecht; eveo	C-624/17	Tronex	arrest 4.7.19 conclusie 28.2.19
22.9.17	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2017:2431	btw; webcam	C-568/17	Geelen	Einduitspraak 19.7.19 arrest 8.5.19 conclusie 12.2.19
20.9.17	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2017:2492	Asiel en migratie; verblijfsrecht door fraude	C-557/17	Y.Z.	Einduitspraak 16.7.19 arrest 14.3.19 conclusie 4.10.18
8.9.17	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2017:2269	Insolventie; EEX	C-535/17	NK	Einduitspraak 3.7.2020 NL:PHR:2020:214 6.3.20

						<u>arrest</u> 6.2.2019 <u>conclusie</u> 18.10.2018
4.8.17	CRvB	<u>ECLI:NL:CRVB:2017:2914</u>	SZ; vo 883/2004; schaatsers	C-477/17	Balandin	<u>arrest</u> 24.1.2019
4.8.17	ABRvS	<u>ECLI:NL:RVS:2017:2119</u>	Gezinshereniging srichtlijn; inburgerings-examen	C-484/17	K.	<u>Einduitspraak</u> 26.4.19 <u>arrest</u> 7.11.18 geen conclusie
4.7.17	Gerechtshof Den Haag	<u>ECLI:NL:GHDH A:2017:1935</u>	Geneesmiddelenrichtlijn	C-423/17	Warner-Lambert Company	<u>arrest</u> 14.2.19 <u>conclusie</u> 4.10.18
21.6.17	ABRvS	<u>ECLI:NL:RVS:2017:1609</u>	Gezinshereniging ; termijn	C-380/17	K en B	<u>Einduitspraak</u> 27.12.18 <u>arrest</u> 7.11.18 <u>conclusie</u> 27.6.18
15.6.17	Rb Noord-Holland, zittingsplaats Haarlem	<u>HAA 15/2526</u> (e-archief)	tariefindeling	C-372/17	Vision research Europe	<u>arrest</u> 13.9.2018 geen conclusie
8.6.17	Rb Rotterdam	<u>ECLI:NL:RBROT:2017:4362</u>	Karkassen	C-347/17	A ea.	<u>Einduitspraak</u> 27.8.20 <u>Arrest</u> 12.9.19 <u>conclusie</u> 29.11.18
24.5.17	ABRvS	<u>ECLI:NL:RVS:2017:1370</u>	kentekenbewijzen	C-326/17	RDW	<u>arrest</u> 24.1.19 <u>conclusie</u> 20.9.18
23.5.17	Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden	<u>ECLI:NL:GHAR L:2017:6697</u>	IE	C-310/17	Levola	<u>arrest</u> 13.11.18 <u>conclusie</u> 25.7.18
18.5.17	Rb Amsterdam	<u>ECLI:NL:RBAMS:2017:3348</u>	EAB; overlevering	C-270/17 PPU	Tupikas	<u>arrest</u> 10.8.17 <u>conclusie</u> 26.7.17

18.5.17	Rb Amsterdam	ECLI:NL:RBAMS:2017:3355	EAB; overlevering	C-271/17 PPU	Zdziaszek	arrest 10.8.17 conclusie 26.7.17
17.5.17	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2017:1259 ECLI:NL:RVS:2017:1260	Milieu; habitatrichtlijn	C-293/17 C-294/17	Coöperatie ME en Vereniging Leefmilieu; Werkgroep behoud Peelen de	Einduitspraak 29.5.19 arrest 7.11.18 conclusie 25.7.18
12.5.17	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2017:849	SZ	C-272/17	Zyla	Einduitspraak 12.4.2019 arrest 23.1.2019 conclusie 11.7.18
11.5.17	Rb Rotterdam	ECLI:NL:RBROT:2017:3625	diensten; Postrichtlijn	C-256/17	Sandd	beschikking 2.7.18 conclusie 20.6.18
10.5.17	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2017:1252	asiel & migratie	C-257/17	C en A	Einduitspraak 26.4.19 arrest 7.11.2018 conclusie 27.6.18
20.4.17	Rb. Den Haag	ECLI:NL:RBDHA:2017:4032	asiel	C-213/17	X	arrest 5.7.18 conclusie 13.6.18
19.4.17	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2017:1098	nationaliteit	C-221/17	Tjebbes ea.	Einduitspraak 12.2.20 Arrest 12.3.19 conclusie 12.7.18
29.3.17	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2017:858 ECLI:NL:RVS:2017:869	asiel	C-175/17 C-180/17	X	Einduitspraak 26.9.18 NL:RVS:2019:457 - NL:RVS:2019:505 Persbericht RvS 24.1.18

						26.9.2018 <u>arrest</u> (C-175/17) <u>arrest</u> (C-180/17)
3.3.17	Hoge Raad	<u>ECLI:NL:HR:2017:346</u> (ingetrokken) <u>ECLI:NL:HR:2017:342</u> (deels ingetrokken)	dividendbelasting	C-156/17 C-157/17	Köln-Aktiefonds Deka	<u>Arrest</u> 30.1.20 <u>Conclusie</u> 5.9.19 <u>Beschikking</u> 12.12.18 C-157/17 ingetrokken
26.1.17	Rb Den Haag	<u>ECLI :NL:RBDHA:2017:872</u>	Asiel	C-48/17	X	<u>arrest</u> 13.11.18 <u>conclusie</u> 22.3.18
23.1.17	Rb Den Haag	<u>ECLI:NL:RBDHA:2017:873</u>	Asiel	C-47/17	X	<u>Einduitspraak</u> 7.5.19 <u>arrest</u> 13.11.18 <u>conclusie</u> 22.3.18
20.12.16	CBb	<u>ECLI:NL:CBB:2016:440</u>	Landbouw	C-667/16	Nooren	<u>Einduitspraak CBb</u> 5.3.19 <u>arrest</u> 6.6.18 <u>conclusie</u> <u>21.2.18</u>
9.12.16	Hoge Raad	<u>ECLI:NL:HR:2016:2834</u>	IE	C-644/16	Synthon	<u>Beschikking</u> 23.1.18 doorgehaald
26.10.16	Rb Den Haag	<u>ECLI:NL:RBDHA:2016:12824</u>	Asiel & migratie	<u>C-550/16</u>	A en S	<u>arrest</u> <u>14.4.2018</u> <u>conclusie</u> 26.10.17
26.10.16	CRvB	<u>ECLI:NL:CRVB:2016:4101</u>	SZ	<u>C-551/16</u>	Klein Schiphorst	<u>arrest</u> 21.3.18 <u>conclusie</u> 2arrest9.11.17
30.9.16	Hoge Raad	<u>ECLI:NL:HR:2016:2195</u>	invoerrechten kippenvlees	<u>C-522/16</u>	X	<u>einduitspraak</u> 29.6.2018 <u>arrest</u>

						19.10.17 Geen conclusie
2.9.16	Rb. A'dam	ECLI:NL:RBAM S:2016:5710	EAB	C-477/16 PPU	Kovalkovas	arrest 10.11.16 conclusie 19.10.16
16.8.16	Rb A'dam	ECLI:NL:RBAM S:2016:5206	EAB	C-452/16 PPU	Poltorak	arrest 10.11.2016 conclusie 19.10.16
16.8.16	Rb A'dam	ECLI:NL:RBAM S:2016:5207	EAB	C-453/16 PPU	Özçelik	arrest 10.11.2016 conclusie 19.10.16
12.8.16	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:20 16:1866	btw	C-463/16	Stadion Amsterdam	arrest 18.1.18 Geen conclusie
8.7.16	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:20 16:1351	vennootschapsbe- lasting	C-398/16	X BV	einduitspraak 19.10.2018 arrest 22.2.2018 conclusie 24.10.17
8.7.16	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:20 16:1350	vennootschaps- belasting	C-399/16	X NV	einduitspraak 19.10.2018 arrest 22.2.2018 conclusie 24.10.17
4.7.16		ECLI:NL:CBB:2 016:258	landbouw	C-383/16	Vion livestock	Einduitspraak NL:CBB:2018:647 NL:CBB:2018:648 . arrest 19.10.17 conclusie 29.6.17
9.6.16	Rb Den Haag	ECLI:NL:RBDH A:2016:6389	asiel & migratie	C-331/16 en C- 366/16	K. ea.	arrest 2.5.18 conclusie 14.12.17
18.5.16	Rb Noord- Nederland	ECLI:NL:RBNN E:2016:4032	luchtvaartclaim	C-302/16	Krijgsman	arrest 11.5.17

						Geen conclusie
18.5.16	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2016:1351	Habitatrichtlijn	C-281/16	Vereniging Hoeksche waards Landschap	<u>arrest</u> 19.10.17 <u>conclusie</u> 15.6.2017
19.4.16	Hof Arnhem-Leeuwarden	ECLI:NL:GHARL:2016:3097	landbouw	C-227/16	Arts	<u>arrest</u> 9.11.2017 <u>geen conclusie</u>
29.3.16	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2016:515	asiel & migratie	C-225/16	Ouhrami	<u>arrest</u> 26.7.17 <u>conclusie</u> 18.5.17
9.3.16	Rb Den Haag	ECLI:NL:RBDHA:2016:2350	IE	C-163/16	Louboutin	<u>Einduitspraak</u> 6.2.19 <u>arrest</u> 12.6.18 <u>conclusie</u> 22.6.17
24.2.16	Rb Midden-NL	ECLI:NL:RBMNE:2016:954	arbeid	C-126/16	FNV Smallsteps	<u>arrest</u> 22.6.2017 <u>conclusie</u> 29.3.17
29.1.16	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2016:133	douane	C-59/16	The Shirtmakers	<u>Einduitspraak Hoge Raad</u> 15.9.2017 <u>arrest</u> 11.5.17 <u>geen conclusie</u>

NL zaken bij het EHRM

Jaarverslag 2020

- [Jaarverslag 2020 EHRM](#)
- Strasbourg Court Publishes the 2020 Annual Report ([ECHRblog](#))

Links en documenten van het EHRM over NL zaken

- [Website COE Impact of the ECHR \(Nederland\)](#)
- [Country factsheet Netherlands \(december 2020\)](#)
- [Press country profile Netherlands \(juli 2020\)](#)
- [Internationale Mensenrechtenprocedures 2018](#)

Cijfers

Begin 2019 waren er in totaal 237 zaken tegen NL aanhangig bij het Hof.

Actuele stand van zaken

Onderstaand een overzicht van NL gecommuniceerde zaken, ontvankelijkheidsbeslissingen en arresten van het EHRM. Het overzicht is nog niet compleet. Daar wordt de komende tijd nog aan gewerkt.

Datum	Naam	soort	zaaknr	

Arresten Kamer/Comité (sinds 1 januari 2018)								
Naam	Datum	Uitkomst	Body	Level	Zaaknr.	Artikel	Onderwerp	NL rechter
X	27.7.21	Violation	Court	2	72631/17	6 EVRM	strafrecht	
Dijkhuizen	8.1.21	No violation		2	61591/16	6 EVRM	strafrecht	
Stichting Landgoed Steenberg e.a.	16.2.21	No violation	Court	2	19732/17	6 EVRM	Bestuursrecht	
Hasselbank	9.2.21	Violation	Court	2	73329/16	5 EVRM	Strafrecht, voorlopige hechtenis	
Zohlandt	9.2.21	Violation	Court	2	69491/16	5 EVRM	Strafrecht, voorlopige hechtenis	
Maassen	9.2.21	Violation	Court	2	10982/15	5 EVRM	Strafrecht, voorlopige hechtenis	
Keskin	19.1.21	Violation	Chamber	2	2205/16	6 EVRM	Strafrecht	

Pormes	28.7.20	No violation	Chamber	2	<u>25402/14</u>	8 EVRM	Asiel en migratie	RvS 13.11.2013
S.A.	02.06.20	No violation	Chamber	3	<u>49773/15</u>	3 EVRM 13 EVRM	Asiel en migratie	
Azerkane	02.06.20	No violation	Chamber	3	<u>3138/16</u>	8 EVRM	Asiel en migratie	
A.S.N.	25.2.20	No violation	Chamber	3	<u>68377/17</u>	3 EVRM	Asiel en migratie	
Van de Kolk	28.05.19	Violation	Committee	3	<u>23192/15</u>	6 EVRM	Strafrecht – Geen juridische bijstand politieverhoor	Hoge Raad 18.11.2014 (niet- ontvankelijk)
Corallo	09.10.18*	Violation	Committee	3	<u>29593/17</u>	3 EVRM	Uitlevering en overlevering – Belastingfraude – Sint Maarten - Detentie	Hof Den Haag Hoge Raad 21.3.2017 (niet ontvankelijk)
Cabral	28.08.18	Violation	Chamber	3	<u>37617/10</u>	6 EVRM	Strafrecht - Getuigenverhoor	Hoge Raad 5.1.2010
X.	10.07.18	No violation	Chamber	3	<u>14319/17</u>	3 EVRM	Uitzetting naar Marokko	Hoge Raad 9.5.2017
Baydar	24.04.18	No violation	Chamber	2	<u>55385/14</u>	6 EVRM	Mensensmokkel - Weigering HR prejudiciële vragen te stellen aan HvJEU	Hoge Raad 21.3.2017

Beslissingen Kamer/Comité (sinds 1 januari 2018)						
Naam	Datum	Beslissing	Zaaknr.	Artikel(e)n	Onderwerp	NL rechter
L.C.	9.9.21	Strike-out	<u>56450/19</u>	3 EVRM	Strafrecht, levenslang	
Bah	22.6.21	Inadmissible	<u>35751/20</u>	6 EVRM	Asiel en migratie	
Kamaliza	8.4.21	Strike-out	<u>39513/20</u>	8 EVRM	Asiel en migratie	
Hoeste	25.3.21	Strike-out	<u>71507/16</u>	6 EVRM	Advocaat bij politieverhoor	
George e.a.	25.3.21	Strike-out	<u>63169/19</u> <u>64133/19</u> <u>7320/20</u>	3 EVRM	Detentie- omstandighe den Sint Maarten	
M.T.	23.3.21	Inadmissible	<u>46595/19</u>	3 EVRM	Asiel & migratie; Dublin	

F.O. e.a. t. Italië en NL	15.10.20	Strike-out	<u>48125/19</u>	3 EVRM	Asiel migratie &	
Chaloub en Camara	15.10.20	Strike-out	<u>7338/16</u>	3 EVRM 8 EVRM	Asiel migratie &	
R.B. en N.R.	3.9.20	Strike-out	<u>45067/18</u>	2 EVRM	Geweld politie	
Z.N.	28.5.20	Strike-out	<u>71676/14</u>	3 EVRM	Asiel migratie &	
Z.H.	30.1.20	Strike-out	<u>45582/18</u>	3 EVRM	Asiel migratie &	-
El Khalloufi	26.11.19	Inadmissible	<u>37164/17</u>	6 EVRM	Blaastest; recht op advocaat	Rb Amsterdam; Gerechtshof Amsterdam; Hoge Raad (28.3.17)
Omar Mohamud	14.11.19	Strike-out	<u>42922/18</u>	8 EVRM	Asiel migratie &	-
Magassouba	24.10.19	Strike-out	<u>37153/17</u>	3 en 8 EVRM	Asiel migratie &	-
Ahmed Sheek	12.9.19	Strike-out	<u>80450/13</u>	8 EVRM	Asiel migratie &	-
T.E.	3.9.19	Inadmissible	<u>43462/16</u>	4 EVRM	Asiel migratie &	Rechtbank Den Haag Raad van State
A.A. e.a.	29.8.19	Strike-out	<u>28190/18</u>	3 EVRM	Asiel; Libië	
Nevé	25.6.19	Inadmissible	<u>59133/16</u>	6 EVRM	Strafrecht; vermoeden van onschuld; inbewaringstelling	Rechtbank Amsterdam 27.9.16
Badullah	25.6.19	Inadmissible	<u>54892/16</u>	6 EVRM	Strafrecht; vermoeden van onschuld; inbewaringstelling	Rechtbank Rotterdam 21.3.2016
N.K.	6.6.19	Strike-out	<u>58572/14</u>	3 EVRM	Asiel migratie &	-
Said	12.3.19	Inadmissible	<u>34299/14</u>	8 EVRM 14 EVRM	Inkomensafhankelijke toeslagen Koppelingsbeginsel	Raad van State 18.04.2013
Heerawi	12.3.19	Inadmissible	<u>36558/14</u>	8 EVRM 14 EVRM	Inkomensafhankelijke toeslagen Koppelingsbeginsel	Raad van State 22.10.2014
Aghmadi en Yaghubi	12.3.19	Inadmissible	<u>70475/14</u> <u>70530/14</u>	8 EVRM 14 EVRM	Inkomensafhankelijke toeslagen Koppelingsbeginsel	Raad van State 22.10.2014

Dorani en Khawati	12.3.19	Inadmissible	71815/14 71827/14	8 EVRM 14 EVRM	Inkomensafhankelijke toeslagen Koppelingsbeginsel	Raad van State 22.10.2014
A.J.	17.1.19	Strike-out	82077/17	3 EVRM	Asiel – Uitzetting Irak	-
A.R.B.	17.1.19	Strike-out	8108/18	3 EVRM	Asiel – Uitzetting Afghanistan	-
Yeshtla	15.1.19	Inadmissible	37115/11	8 EVRM 14 EVRM	Huurtoeslagen en immigratie	Raad van State 28.11.2009
Vidgen	8.1.19	Inadmissible	68328/17	6 EVRM	Strafrecht	Hoge Raad 06.06.2006
A.I.	20.11.18	Inadmissible	36196/16	3 EVRM	Asiel – Risico bij uitzetting naar Sudan niet aangetoond	Rb Den Haag, zittingsplaats Den Bosch, 28.2.2014
A.S.	20.11.18	Inadmissible	20102/13	3 EVRM	Asiel – Risico bij uitzetting naar Sudan niet aangetoond	Raad van State 11.3.2013
W.M.	20.11.18	Inadmissible	12708/16	3 EVRM	Asiel – Risico bij uitzetting naar Sudan niet aangetoond	Raad van State 2.9.2015
Herrie	20.11.18	Inadmissible	44116/12	6 EVRM	Strafrecht - Werknemer AIVD geeft info door	Rb Den Haag Hof Den Haag Hoge Raad
Zaloilo	15.11.18	Strike-out	23179/12	5 EVRM	Strafrecht – Voorarrest, duur	
M.A.	16.10.18	Strike-out	42572/15	3 EVRM	Asiel – Uitzetting Myanmar	Raad van State 25.02.2015
Cüzdan	25.9.18	Strike-out	6315/08 en 9597/12	8 EVRM 13 EVRM	Asiel & migratie	-
Cerneia	25.9.18	Strike-out	62318/16	5 EVRM	Strafrecht – Voorarrest, duur	-
Voicu	25.9.18	Strike-out	34414/17	5 EVRM	Strafrecht – Voorarrest, duur	-
Kake en Camara	4.9.18	Strike-out	63913/17	3 EVRM	Asiel – Uitzetting Guinea – Vrouwenbes nijdenis	-

Barry	4.9.18	Strike-out	<u>66238/16</u>	3 EVRM	Asiel – Uitzetting Guinea – Vrouwenbes nijdenis	-
P.N.	10.7.18	Strike-out	<u>10944/13</u>	3 EVRM 8 EVRM 13 EVRM	Asiel – Uitzetting Rwanda	-
Orbulescu	10.7.18	Strike-out	<u>1704/17</u>	5 EVRM	Strafrecht – Europees aanhoudings bevel Roemenië – Detentie, duur	-
Breijer	3.7.18	Inadmissible	<u>41596/13</u>	6 EVRM	Strafrecht – Onmogelijkh eid getuige a charge horen	Hoge Raad 29.01.2013
Touré	3.7.18	Strike-out	<u>14778/18</u>	3 EVRM	Asiel – Uitzetting Guinea – Vrouwenbes nijdenis	-
A.G. en M.M.	26.6.18	Inadmissible	<u>43092/16</u>	3 EVRM	Asiel – Uitzetting Iran/Afghani stan	-
Zaloilo	12.6.18	Inadmissible	<u>60035/12</u>	5 EVRM 6 EVRM	Strafrecht – Immigratiede tentie, rechtmatighe id - Horen getuigen a décharge	-
Ahdour	5.6.18	Strike-out	<u>45140/10</u>	8 EVRM 14 EVRM	-	-
Soumah	5.6.18	Strike-out	<u>61452/15</u>	3 EVRM	Asiel – Uitzetting Guinea – Vrouwenbes nijdenis	-
Cerci	10.4.18	Strike-out	<u>25392/14</u>	8 EVRM 13 EVRM	Asiel – Criminele vreemdeling, inreisverbod	-
Said Good	23.1.18	Inadmissible	<u>50613/12</u>	3 EVRM 5 EVRM	Asiel – Opvangfacilit eiten asielzoeker	-
Haddaouchi	16.1.18	Inadmissible	<u>4965/10</u>	2 Protocol 4	Omgevingsr echt – Huisvestings vergunning	-

Aanhangige gecommuniceerde zaken

Naam	Datum	Nr.	Artikel	Onderwerp	NL rechter
------	-------	-----	---------	-----------	------------

B.T.	8.7.21	<u>45257/19</u>	5 EVRM	Overlevering en uitlevering	
A.O.J.	8.7.21	<u>22615/21</u>	5 EVRM	Asiel & migratie	
Safsaffi	7.7.21	<u>61125/19</u>	6 EVRM	strafrecht	
Caliskan	7.7.21	<u>34507/16</u>	6 EVRM	strafrecht	
O.T.D.	6.5.21	<u>49837/20</u>	3 EVRM	Asiel & migratie	
De Jong	21.4.21	<u>23106/19</u>	7 EVRM	strafrecht	
Van der Zwan	21.4.21	<u>27231/19</u>	7 EVRM	Strafrecht	
Loukili	13.4.21	<u>57766/19</u>	8 EVRM	Asiel&migratie; familylife	
Z.	13.4.21	<u>64772/19</u>	1 EP	Fiscaal en eigendomsrecht	
Mude en Mohamed Hussein	31.3.21	<u>47878/20</u>	8 EVRM	Asiel & migratie; gezinshereniging	
Aboubaker	31.3.21	<u>46534/14</u>	3 EVRM; 5 EVRM	Asiel & migratie; detentie	
Larijsen e.a.	22.2.21	<u>56896/17</u> e.a.	11 EVRM	Vrijheid van vereniging	
Azzaqui	12.2.21	<u>8757/20</u>	3 EVRM 8 EVRM	Asiel & Migratie	
Kamaliza Strike-out 8.4.21	17.12.20	<u>39513/20</u>	8 EVRM	Asiel & Migratie	Strike-out 8.4.21
Mahamud	2.12.20	<u>64534/19</u>	8 EVRM	Asiel & Migratie	
Asaad	16.10.20	<u>31007/20</u>	3 EVRM	Asiel & Migratie	
Italmoda Mariano Previti e.a.	13.10.20	<u>16395/18</u>	7 EVRM	Btw – Fraude – geen straf zonder wet	
W.R.	6.10.20	<u>989/18</u>	6 EVRM	Eerlijk proces; afwezigheid advocaat bij politieverhoor en onderzoek	
Jneid	29.9.20	<u>57264/18</u>	10 EVRM; 2 Vierde Protocol	Vrijheid van verplaatsing; meningsuiting, godsdienst; terrorismebestrijding ; gebiedsverbod	
A.M.A.	3.9.20	<u>23048/19</u>	3 EVRM	Asiel & Migratie	
Van Slooten	31.8.20	<u>45644/18</u>	8 EVRM	Familie recht; ouderlijke macht	
Hoeste Strike out	27.8.20	<u>71507/16</u>	6 EVRM	Recht op eerlijk proces; advocaat bij politieverhoor	<u>Strike out 23.3.21</u>

23.3.21					
Snijders	16.7.20	<u>56440/15</u>	6 EVRM	Recht op eerlijk proces	
John	19.5.20	<u>7320/20</u>	3 EVRM	Detentie	-
Kuyt	15.4.20	<u>19365/19</u>	6 EVRM	Procesrecht	
V.A. and Others v the Netherlands and Italy	16.1.20	<u>48062/19</u>	3 EVRM	Asiel - Dublinverordening	
F.O and Others v. the Netherlands and Italy Strike out 15.10.20 <u>48125/19</u>	16.1.20	<u>48125/19</u>	3 EVRM	Asiel - Dublinverordening	
M.T. Niet-ontvankelijk 23.3.21	11.10.19	<u>46595/19</u>	3 EVRM	Asiel	23.3.21 niet -ontvankelijk
Koomen	17.9.19	<u>298/15</u>	2 EVRM	Politiegeweld - Onderzoek - Recht op leven	10.7.14 Hof Amsterdam
R.B. en N.R. Strike out 3.9.20 <u>45067/18</u>	2.9.19	<u>45067/18</u>	2 EVRM	Politiegeweld - Onderzoek - Recht op leven - Psychiatrie	4.4.18 Hof Amsterdam
M.Ö.	30.8.19	<u>45036/18</u>	2 EVRM	Politiegeweld - Onderzoek - Recht op leven	15.3.18 Hof Den Haag
Eikenaar	30.8.19	<u>52053/18</u>	2, 3 EVRM	Politiegeweld - Onderzoek - Recht op leven	9.5.18 Hof Den Haag
Z.J.	12.7.19	<u>45582/18</u>	3 EVRM	Asiel - Afghanistan - Risico op behandeling in strijd met 3 EVRM?	
M.J.	12.7.19	<u>49259/18</u>	3 EVRM 13 EVRM	Asiel - Afghanistan - Risico op behandeling in strijd met 3 EVRM?	
Y.F.C. e.a.	25.6.19	<u>21325/19</u>	3 EVRM 5 EVRM 4 Prot. 4	Vreemdelingendetentie op Curacao - Uitzetting Venezuela	
Muse Shire e.a.	15.5.19	<u>9922/18</u>	8 EVRM	Asiel – Afwijzing visa familieleden, middelenvereiste	-
Omar Muhamud	9.4.19	<u>42922/18</u>	8 EVRM	Asiel – Afwijzing visa familieleden, middelenvereiste	-
Nelissen	5.3.19	<u>585/19</u>	6 EVRM	Strafrecht - Redelijke termijn	Hoge Raad 28.8.18 Rb Limburg 27.7.15

T.M. en S.Y.M	18.2.19	<u>33515/16</u>	3 EVRM	Asiel – Uitzetting Pakistan	-
Ships Waste Oil Collector B.V.	14.12.18	<u>2799/16</u>	8 EVRM	Bestuursrecht - Verstreking strafvorderlijke gegevens door OM aan NMa	<u>Rb Rotterdam</u> <u>CBb (151)</u> <u>CBb (192)</u>
Burando Holding B.V. v	14.12.18	<u>3124/16</u>	8 EVRM	Bestuursrecht - Verstreking strafvorderlijke gegevens door OM aan NMa	<u>Rb Rotterdam</u> <u>CBb (151)</u> <u>CBb (192)</u>
Port Invest B.V.	14.12.18	<u>3205/16</u>	8 EVRM	Bestuursrecht - Verstreking strafvorderlijke gegevens door OM aan NMa	<u>Rb Rotterdam</u> <u>CBb (151)</u> <u>CBb (192)</u>
Janssen de Jong Groep B.V. e.a.	13.12.18	<u>2800/16</u>	8 EVRM	Bestuursrecht - Verstreking strafvorderlijke gegevens door OM aan NMa	<u>Rb Rotterdam</u> <u>CBb</u>
N.K. strike-out 6.6.19	26.10.18	<u>58572/14</u>	3 EVRM	Asiel – Uitzetting Soedan	-
X Arrest 27.7.21	15.10.18	<u>72631/17</u>	6 EVRM	Strafrecht – Diefstal – Afwijzing aanhoudingsver- zoek	<u>Hoge Raad</u> 9.5.2017
Dijkhuizen Arrest 8.6.21	3.9.18	<u>61591/16</u>	6 EVRM	Strafrecht – Detentie in Peru – uitlevering – deelname aan proces via video	-
A.A. Strike-out 29.8.19	31.8.18	<u>28190/18</u>	3 EVRM	Asiel – Uitzetting familie naar Libië	<u>Raad van State</u> 4.1.2018
Azerkane Arrest ; no violation 2.6.18	30.05.2018	<u>3138/16</u>	8 EVRM	Asiel – Afwijzing verblijfsvergunning – Criminele vreemdeling	-
G. e.a.	16.01.2018	<u>530/18</u>	3 EVRM	Asiel – Uitzetting Afghanistan – Sikh	-
Soumah e.a. Strike-out 5.6.18	15.12.2017	<u>61452/15</u>	3 EVRM	Asiel - Uitzetting Guinea – Vrouwenbesnijdenis	-
de Legé	24.11.2017	<u>58342/15</u>	6 EVRM	Belastingrecht – Fraude inkomstenbelasting – Bewijsvergaring, zelfincriminatie	Hoge Raad 29.05.2015
Stichting Landgoed Steenbergen e.a.	22.11.2017	<u>19732/17</u>	6 EVRM	Bestuursrecht – Toegang tot de	-

<u>Arrest</u> 16.2.21				rechter Bekendmaking besluit online, onvoldoende kenbaar	
A.S.N. en T.K.M. Arrest 25.2.2020	22.11.2017	<u>68377/17</u>	2 EVRM 3 EVRM	Asiel – Uitzetting Afghanistan – Sikh familie	-
Canword	20.10.2017	<u>21464/15</u>	3 EVRM	Strafrecht – Levenslang – Herbeoordeling/ Pardon	Constitutioneel Hof St Maarten 08.11.2013
Lake	20.10.2017	<u>2445/17</u>	3 EVRM	Strafzaak – Levenslang – Herbeoordeling/ pardon	Constitutioneel Hof St Maarten 08.11.2013
Zohlandt <u>Arrest</u> 9.2.2021	29.08.2017	<u>69491/16</u>	5 EVRM	Strafzaak – Voorarrest – Ontbreken rechtvaardigings grond vrijheidsbenem ing	Gerechtshof Den Haag 18.08.2016
Hasselbaink <u>Arrest</u> 9.2.2021	29.08.2017	<u>73329/16</u>	5 EVRM	Strafzaak – Voorarrest – Duur en rechtmatigheid	Gerechtshof Den Haag 01.09.2016
Badullah Inadmissible 25.6.19	24.05.2017	<u>54892/16</u>	6 EVRM	Strafzaak – Vermoeden van onschuld – Voorarrest	Rechtbank Rotterdam_31.03.2016
Nevé Inadmissible 25.6.19	19.05.2017	<u>59133/16</u>	6 EVRM	Strafzaak – Voorarrest – Vermoeden van onschuld	Rechtbank Amsterdam 09/12/2014
M.B.	08.03.2017	<u>71008/16</u>	5 EVRM	Strafzaak – Voorarrest – Duur en rechtmatigheid	Rechtbank Rotterdam 19.11.2016
T.E. Inadmissible 3.9.19	28.07.2016	<u>43462/16</u>	4 EVRM 8 EVRM	Asiel – Mensenhandel – familieleven	-
Keskin <u>arrest</u> : 19.1.2021	28.06.2016	<u>2205/16</u>	6 EVRM	Strafzaak – Klacht motiveringsplicht (80a RO) – Oproep getuigen	Hoge Raad 08.09.2015
Pormes Arrest; violation 28.7.20	13.11.2014	<u>25402/14</u> <u>Arrest</u> <u>EHRM</u> <u>28.7.2020</u>	8 EVRM	Asiel – Afwijzing verblijfsvergunning – Criminele vreemdeling	Raad van State 13.11.13

Verzoeken Protocol no. 16 EVRM

An advisory opinion may only be requested in the context of a case pending before the domestic courts. The acceptance or refusal to examine the request is at the Court's discretion. A panel of five judges decides whether to accept the request, giving reasons for any refusal.

Advisory opinions, given by the Grand Chamber, give reasons and are not binding. Opinions are published and communicated to the requesting court or tribunal and to the relevant High Contracting Party. Judges are entitled to deliver a separate opinion. The panel and the Grand Chamber include *ex officio* the judge elected in respect of the High Contracting Party to which the requesting court or tribunal pertains.

The aim of Protocol No. 16 is to enhance interaction between the Court and national authorities and thereby reinforce the implementation of Convention rights and freedoms by requesting courts in their adjudication of pending cases.

Datum	Land	Onderwerp	Artikel	Advisory opinion
19.4.21	Frankrijk			<u>Persbericht 2.6.21</u> Zaak wordt behandeld P16-2021-002
11.3.2021	Armenië	Politiebehandeling; verjaring marteling – uitvoering EHRM arrest	Artikelen 3 en 7 EVRM	<u>Persbericht 12.5.21:</u> zaak wordt behandeld P16-2021-001
19.11.2020	Slowakije	Onderzoek naar misdaden door de politie	Artikelen 2, 3 en 6 EVRM.	<u>Persbericht:</u> afwijzing van het verzoek 1.3.2021 <u>persbericht</u> (4.12.2020)
5.11.2020	Litouwen	Afzettingsprocedure parlamentslid	Artikel 3, Eerste Protocol EVRM	<u>Persbericht:</u> zaak wordt behandeld 28.1.21 <u>persbericht</u> (11.12.2020)
2.8.2019	Armenië	Geen straf zonder wet - Terugwerkende kracht van een strafbepaling – Verwijzing naar andere bepaling	Artikel 7 EVRM	29.5.2020 <u>Advisory opinion</u> <u>persbericht</u>
12.10.2018	Frankrijk	Draagmoederschap; geboorteregister	Artikel 8 EVRM	10.4.2019 <u>Advisory opinion</u> <u>Persbericht</u> 26.6.2014 <u>Menneson t. Frankrijk</u>